

“The reason why they took our land was to plant palm oil”

Malesian palmuöljyn viljelyn kritiikki ihmisoikeus- ja ympäristönäkökulmista
1990-luvulta eteenpäin

Emmi Järvi

Pro gradu -tutkielma

Yleinen historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2020

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Humanistinen tiedekunta

JÄRVI, EMMI: "The reason why they took our land was to plant palm oil" – Malesian palmuöljyn viljelyn kritiikki ihmisoikeus- ja ympäristönäkökulmista 1990-luvulta eteenpäin.

Pro gradu -tutkielma, 94s.

Yleinen historia

Toukokuu 2020

Tiivistelmä:

Tutkielmassani käsittelen Malesian palmuöljyn viljelyn kritiikkiä ympäristö- ja ihmisoikeusnäkökulmista 1990-luvulta eteenpäin. Malesia oli palmuöljyn suurin tuotantomaa vuoteen 2007 asti, ja se on edelleen merkittävä tuottaja Indonesian ohella. Palmuöljyä käytetään niin elintarvikkeissa, kosmetiikassa, hygieniatuotteissa kuin biopolttoaineiden raaka-aineena. Vuonna 2018 se oli maailman suosituin kasviöljy.

Ympäristöjärjestöt ovat kritisoineet palmuöljyn viljelyä plantaasien laajenemisen aiheuttamasta sademetsien katoamisesta, sekä tämän seurannaisvaikutuksista – hiilidioksidipäästöjen lisääntymisestä, biodiversiteetin katoamisesta ja muista ympäristövaikutuksista. Ihmisoikeusjärjestöt puolestaan ovat metsäkadon suhteen olleet huolissaan palmuöljyn viljelyn vaikutuksista alkuperäiskansojen kulttuurille ja elinkeinoille. Lisäksi keskustelua on herättänyt siirtotyöntekijöiden kohtelu plantaaseilla. Vuonna 2017 siirtotyöntekijät muodostivat 20 prosenttia Malesian työvoimasta, ja heidän kohtaamiaan ongelmia olivat muun muassa velkaantuminen ja oikeusrikkomukset. Tutkielma perustuu WWF:n ja Greenpeacen raportteihin, jotka kuvaavat ympäristönäkökulmasta annettua kritiikkiä, sekä Amnestyn, Finnwatchin ja Malesian ihmisoikeuskomissio SUHAKAMin raportteihin, jotka kuvaavat ihmisoikeuksien rikkomuksiin kohdistettua kritiikkiä.

Tarkastelen työssäni järjestöjen toimintaa osana laajempaa ympäristö- ja ihmisoikeushistoriaa sekä aktivismin historiaa. Työlleni on keskeistä globaalin etelän - käsite sekä länsimaisen ympäristö- ja ihmisoikeusajattelun ajoittainen soveltumattomuus globaalin etelän kontekstiin. Olen tarkastellut lähdemateriaalia lähiluvun keinoin sekä vertaillut näitä keskenään löytääkseni kritiikin pääkohtia, mutta myös keskustelun moniäänisyyttä. Käsittelen työssäni myös valtiollisten toimijoiden ja yritysten vastauksia annettuun kritiikkiin. Tutkielmassani osoitan, miten palmuöljyn viljelyä on vaihtelevin painotuksin kritisoitu, sekä millaista keskustelua tämä on herättänyt. Palmuöljyn viljelyä koskeva keskustelu on edelleen ajankohtainen ja kehittyvä aihe.

Asiasanat: Malesia, palmuöljy, ihmisoikeusjärjestö, ympäristöjärjestö, WWF, Greenpeace, Amnesty, Finnwatch, SUHAKAM, alkuperäiskansat, Orang Asli, siirtotyöläisyys, sademetsä, sertifiointi, RSPO, biopolttoaineet, globaali etelä.

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1 Palmuöljyn tie kansainvälisille markkinoille.....	1
1.2 Tutkimuskysymykset.....	3
1.3 Alkuperäisaineistot ja menetit.....	7
1.4 Tutkimustilanne.....	10
1.5 ”The Golden Crop” – Malesian palmuöljyn viljelyn historia ja keskeiset toimijat.....	15
2. Viljelyn ympäristökritiikki.....	19
2.1 ”There’s a Human in my Forest” – Lajien suojelusta sertifiointiin.....	19
2.2 Painopisteiden siirtyminen ja biopolitoainepolitiikka.....	36
3. Viljelyn ihmisoikeuskritiikki.....	45
3.1 ”The Forest is Our Heartbeat” – Alkuperäiskansojen oikeudet ja maankäyttö viljelyssä.....	45
3.2 Siirtotyöntekijöiden asema.....	65
4. Lopuksi.....	78
Lähteet.....	83

1. Johdanto

1.1 Palmuöljyn tie kansainvälisille markkinoille

Palmuöljy on perinteinen ruuan paistoöljy, joka on viime vuosikymmenten aikana levinnyt jokapäiväiseen kulutukseen kuin varkain. Vuonna 2018 se oli maailman suosituin kasviöljy, ja kolmasosa maailmanlaajuisesti kulutetuista kasviöljyistä oli tehty palmuöljystä.¹ Palmuöljyn voittokulku alkoi ruokateollisuudesta, ja yhdistyi myös sen oletettuihin terveysvaikutuksiin. 1960-luvulla tiedeyhteisö pyrki varoittamaan kuluttajia tyydyttyneiden rasvojen yhteyksistä sydänsairauksiin, jolloin prosessoitujen ruokien valmistajat Euroopassa ja Yhdysvalloissa ryhtyivät terveellisyden ja kysynnän ajamina korvaamaan voita kasvirasvoista valmistetuilla margariineilla. 1990-luvulle tultaessa kuitenkin havaittiin, että tapa, jolla margariineja valmistettiin, synnytti lopputuotteeseen transrasvoja, joiden todettiin olevan vielä tyydyttyneitäkin rasvoja epäterveellisempiä veren rasvatasoille.² Tämän seurauksena ruokateollisuuden oli jälleen tarpeellista etsiä terveysvaatimukset täyttävää korvaajaa, tinkimättä lopputuotteen laadusta. Soveltuvimmaksi vaihtoehdoksi osoittautui palmuöljy, johon ensimmäisten joukossa siirtyi hollantilaisenglantilainen yritys konserni Unilever vuonna 1995. Tätä seurasivat yritykset toistensa perään.³

Samoihin aikoihin 1900-luvun loppuvuosikymmeninä kuluttajat alkoivat yhdistää kasvipohjaisia raaka-aineita positiiviseen luonnonmukaisuuteen, mikä johti vaatimuksiin luopua eläinperäisten rasvojen käytöstä kosmetiikassa ja hygieniatuotteissa. Aiemmin eläinperäistä talia hyödynnettiin esimerkiksi saippuoiden valmistukseen, mutta toimittaja Paul Tullisin mukaan viimeistään BSE-tartunnat⁴ naudoissa 1990-luvulla merkitsivät muutoksia kulutuskulttuuriin. Lisääntynyt tutkimustieto fossiilisten polttoaineiden negatiivisista vaikutuksista ympäristölle on myös luonut pyrkimyksiä kasvattaa uusiutuvien energianlähteiden osuutta kokonaiskulutuksesta, ja palmuöljy on jälleen tarjonnut ratkaisun ongelmaan, sillä se soveltuu ominaisuuksiltaan myös polttoaineiden raaka-aineeksi.⁵

¹ Rosner, Hillary: Palm Oil is Unavoidable. Can it be Sustainable? *National Geographic*, 12/2018.

² Muista tyydyttyneistä rasvoista poiketen transrasvat ovat olomuodoltaan kiinteitä. Ruokavirasto.

³ Tullis, Paul: How the World Got Hooked on Palm Oil. *The Guardian*, 19.2.2019.

⁴ Niin sanottu ”hullun lehmän tauti”, joka tarttui ruuan välityksellä myös ihmisiin, tosin alkuperäiset kauhukuvat taudin leviämisestä eivät toteutuneet, vaan tautiin sairastui vuosien mittaan yhteensä 229 ihmistä 12 maassa. Terveyskirjasto.

⁵ Tullis, Paul: How the World Got Hooked on Palm Oil. *The Guardian*, 19.2.2019.

Mitkä tekijät ovat edistäneet palmuöljyn suosion kasvua? Ennen kaikkea tähän on vaikuttanut sen halpa hinta suhteessa muihin kasviöljyihin. Kun tähän yhdistetään öljypalmun suuri tuottavuus sen vaatimaan pinta-alaan nähden, ympärivuotinen tuottavuus sekä se, että kasvuun vaaditaan vähemmän maaperän muokkausta kuin muiden öljykasvien viljelyssä, edut vaikuttavat selkeiltä. Siinä missä esimerkiksi ruokateollisuudessa palmuöljy on koostumuksensa ja monipuolisuutensa vuoksi etulyöntiasemassa, biopolttoaineissa se kykenee kilpailemaan soveltuvuudeltaan lähinnä juuri hinnoittelussa.⁶ Maailmanlaajuisen kysynnän kasvuun on vaikuttanut myös Aasian vaurastuminen ja sen kautta lisääntynyt elintarvikerasvojen käyttö.⁷ Suurinta kulutuksen lisääntyminen on ollut Intiassa, jossa laajeneva pikaruokateollisuus on vaikuttanut kulutustottumuksiin. Tänä päivänä palmuöljyä hyödynnetään niin ruuan, kosmetiikka- ja hygieniatuotteiden kuin biopolttoaineidenkin raaka-aineena. Suurin osa, noin kaksi kolmasosaa kaikesta tuotetusta palmuöljystä, päättyy maailmanlaajuisesti edelleen tavalla tai toisella elintarvikevalmistukseen, vaikka panostus biopolttoaineisiin Euroopassa on hieman muuttanut suhdetta.⁸ On arvioitu, että palmuöljyä löytyy noin puolesta vähittäiskauppojen tuotteista. Sen sisältyvyyttä tuotteisiin ei kuitenkaan ole aina ollut helppoa jäljittää, etenkin ennen kuin EU antoi vuonna 2014 uuden asetuksen, jonka mukaan kasviöljyjen raaka-aineet tuli ilmoittaa elintarvikepakkauksissa.⁹

Öljypalmu on kasvina kotoperäinen keskisessä Afrikassa, mutta viljely onnistuu myös muualla trooppisilla alankoalueilla.¹⁰ Tänä päivänä suurin osa, noin 85 prosenttia, maailmanlaajuisesta palmuöljyntuotannosta sijaitsee Malesiassa ja Indonesiassa.¹¹ Tuotannon laajeneminen on ollut valtavaa, ja esimerkiksi vuosien 1995 ja 2005 välillä plantaasien yhteispinta-ala Malesiassa ja Indonesiassa kaksinkertaistui kymmeneen miljoonaan hehtaariin. Palmuöljyn viljelyn kehitys on ollut keskeinen talouskasvun strategia alueella.¹² Etujensa valossa palmuöljyä voisi nimittää jopa ihmeaineeksi, eikä sen tuotannon oleteta vähenevän myöskään tulevina vuosikymmeninä. Kaikki eivät kuitenkaan kiistatta seiso palmuöljyn positiivisten vaikutusten takana, vaan sen saama julkisuus on ollut enenevissä määrin kielteistä. Näin on siitä huolimatta, että yritykset ja teollisuudenalat eri puolilta maailmaa ovat omaksuneet sen raaka-aineeksi tuotantoonsa. Plantaasien leviäminen on vaatinut maa-alueita ja työvoimaa ja syrjäyttänyt tieltään

⁶ Tullis, Paul: How the World Got Hooked on Palm Oil. *The Guardian*, 19.2.2019.

⁷ Heinimö, Helin, Kujanpää, Linnanen, Panapanaan & Soukka 2009, 16, 48.

⁸ Tullis, Paul: How the World Got Hooked on Palm Oil. *The Guardian*, 19.2.2019.

⁹ Sandler Clarke 3/2019.

¹⁰ Pye 2012, 1 & Solla 11/2014.

¹¹ Tullis, Paul: How the World Got Hooked on Palm Oil. *The Guardian*, 19.2.2019.

¹² Pye 2012, 1.

yhteisöjä ja vaihtoehtoisia elinkeinoja. Tämä on saanut aikaan vastustusta, jota on perusteltu niin ympäristötekijöillä kuin ihmisoikeuksien kunnioittamisella.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkielmani pääkysymys on, miten Malesian palmuöljyn viljelyä on ympäristö- ja ihmisoikeusnäkökulmista katsottuna kritisoitu 1990-luvulta eteenpäin. Keskityn työssäni etenkin kansainvälisten ympäristö- ja ihmisoikeusjärjestöjen esittämään kritiikkiin, mutta tuen tätä myös Malesian paikallisten toimijoiden esittämällä kannanotoilla. Lisäkysymyksenä tarkastelen kritiikin herättämää keskustelua sen kautta, miten esimerkiksi Malesian valtiojohto ja tuotantoon osallistuneet yritykset ovat puolustaneet viljelyä. Myös puoltavien näkökulmien esittely on mielestäni kritiikin tarkastelun kannalta hedelmällistä, sillä keskusteluun osallistuvat tahot reagoivat usein toistensa kannanottoihin ja vaikuttavat näin ollen kritiikin painotusten muutoksiin tarkasteluvälillä. Tutkielmani rakenne pohjautuu siihen, miten ja miksi kritiikki on 1990-luvulta eteenpäin muuttunut – esimerkiksi kansallisissa ja kansainvälisissä asetuksissa sekä vapaaehtoisissa valvontajärjestelmissä tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet kritiikin kehitykseen. Keskityn tutkielmassani Malesiaan, sillä se oli vuoteen 2007 saakka palmuöljyn suurin tuottaja ja edelleen Indonesian jälkeen merkittävin tuotantomaa.¹³ Malesia on panostanut runsaasti tuotannon kehitykseen, ja metsätaloustieteen tutkija Patrice Levang ja agronomisti Alain Rival pitävät sitä eräänlaisena kasvun esimerkkinä naapurimailleen.¹⁴

Koska sekä ympäristö- että ihmisoikeusteemat toistuvat jatkuvasti palmuöljyä koskevassa keskustelussa, usein myös samanaikaisesti, työni jakautuu luontevasti näiden kahden aiheen ympärille. Kysymyksiin vastatakseni jaan tutkielmani käsittelyluvut kahteen, joista toinen kokonaisuus käsittelee ympäristöteemoja ja toinen ihmisoikeusteemoja. Jaan kummatkin näistä edelleen kahteen alalukuun. Ympäristökritiikkiä käsittelevistä alaluvuista ensimmäinen keskittyy 1990-luvun kritiikkiin ja palmuöljyn sertifiointin kehittämiseen, toinen aikaan 2010-luvulta eteenpäin sekä biopolttoainepolitiikkaan. Ihmisoikeuskritiikkiä käsittelemäni temaattisesti – ensimmäinen alaluku käsittelee alkuperäiskansojen oikeuksia, toinen siirtotyöntekijöiden asemaa.

¹³ Hai 2012, 20.

¹⁴ Levang & Rival 2014, 21.

Rajaan tutkielmani käsittelemään aikaa 1990-luvulta eteenpäin, sillä kansainvälinen keskustelu ja viljelyn kritiikki ajoittuvat etenkin tälle ajanjaksolle. Tutkielmassa hyödyntämäni lähteet ovat kritiikin tarkastelun kannalta hedelmällisiä, sillä keskustelu niissä on monipuolista, ja on mielestäni tarpeellista selvittää, mistä lähtökohdista nämä näkökulmat ovat syntyneet, mihin laajempiin konteksteihin ne ovat yhteydessä ja mitä keskustelusta on seurannut. Palmuöljyn asema raaka-aineena on edelleen kiistanalainen, ja keskustelun odotetaan jatkuvan myös tulevaisuudessa. Järjestöjen työ on myös yhteydessä tutkimukseen – maataloutta ja sosiaalisia liikkeitä tutkineen Jun Borraksen mukaan siinä missä järjestöt voivat hyödyntää akateemista tutkimusta syventääkseen ymmärrystään käsittelemistään aiheista ja saadaksean työtään kannattavammaksi, myös aktivistien toiminta nostaa esiin teemoja tutkimuksen käsiteltäväksi.¹⁵ Näin myös tässä tutkielmassa, jossa esittämieni kysymysten lähtökohtana on juuri ympäristö- ja ihmisoikeusjärjestöjen työ.

Ympäristötekijöiden kritiikin osalta hyödynnän pääasiassa WWF:n (World Wide Fund for Nature) ja Greenpeacen materiaaleja. Kummallakin järjestöllä on toimistot myös Malesiassa. WWF perustettiin vuonna 1961, ja se on nykyään yksi maailman vaikuttavimmista kansainvälisistä ympäristöjärjestöistä. WWF:llä on toimintaa yli 100 maassa, ja se on alkuperäisestä uhanalaisten lajien suojelun tavoitteestaan laajentanut toimintaansa koskemaan laajemmin luonnonsuojelua yleensä, keskittymällä etenkin biodiversiteetin vähentymisen estämiseen.¹⁶ Valtaosa WWF:n rahoituksesta tulee yksityisiltä lahjoittajilta.¹⁷ Järjestö on kuitenkin saanut myös kritiikkiä yhteistyöstään suuryritysten kanssa – esimerkiksi *Pandaleaks* teoksen kirjoittaja Wilfried Huismann on väittänyt, että rahoittamalla WWF:n toimintaa ja osallistumalla yhteistyöjärjestelmiin yritykset ovat hyötyneet WWF:n ympäristöystävällisestä imagosta samalla, kun ovat jatkaneet toimintaansa kuten ennenkin. WWF on kuitenkin kieltänyt syytökset ja pitäytynyt kannassa, jonka mukaan ainoa keino suojella ympäristöä on tehdä yhteistyötä yritysten kanssa.¹⁸

Greenpeace on vuonna 1971 perustettu kansainvälinen riippumaton ympäristöjärjestö, jonka toiminta alkoi ydinkokeiden vastustamiseksi ja merieläinten suojelemiseksi tehdyistä protesteista, mutta laajeni tästä käsittämään kattavasti maailmanlaajuisia

¹⁵ Borrás 2012, xi.

¹⁶ WWF Suomi: *Tietoa meistä*.

¹⁷ WWF: *Financial Info*.

¹⁸ Vidal, John: WWF International Accused of ‘Selling its Soul’ to Corporations. *The Guardian*, 4.10.2014.

ympäristökysymyksiä. Greenpeacella on alueellisia organisaatioita yli 55 maassa.¹⁹ Greenpeacen toiminta on lähes täysin yksityisten lahjoitusten varassa, eikä järjestö hyväksy rahoitusta yrityksiltä tai poliittisilta puolueilta.²⁰ Greenpeacen toiminta alkoi pieninä, löyhästi toisiinsa yhteydessä olevina yksiköinä, ja se olikin alun perin ennemmin liike kuin varsinainen järjestö. Greenpeace on menestyksekkäästi nostanut esiin keskeisimpiä ympäristönsuojelun teemoja ja paljastanut esimerkiksi kapitalismin vaikutuksia ihmisten toimintaan. Ympäristöhistorioitsija Frank Zelkon mukaan mikään muu yksittäinen organisaatio ei ole muokannut ympäristöliikkeen protestikulttuuria niin paljon kuin Greenpeace. Siinä missä jotkin 1970-luvun ympäristöjärjestöt hyväksyivät jonkin verran kantoja rajoittavaa metsästystä, Greenpeace ei hyväksynyt tätä lainkaan, ja tämä ”ehdottomuus” on näkynyt järjestön työssä myöhemminkin. Yksiköt levisivät ajan myötä ympäri maailmaa, ja kansainväliset kampanjat pakottivat johdon keskittämiseen ja radikaalimpien toimintatapojen karsimiseen 1970-luvun lopulla. Vaikka Greenpeace on 1970-luvun jälkeen muuttanut toimintatapojaan, osa yhdistää sitä edelleen ensimmäisiin kampanjoihin – järjestöä onkin kritisoitu muun muassa siitä, että näyttävät ja radikaalit suoran toiminnan mielenosoitukset ovat rajoittaneet ympäristöliikkeen vetovoimaa empiirisen tiedon esittämistä arvostavan yleisön silmissä. Zelkon mukaan Greenpeace on kuitenkin nykyään keskittynyt enemmän tutkimuksen tukemiseen ja valistukseen, eikä suoran toiminnan kampanjoille ole ollut välttämättä tarvetta, vaan yritysten toimintaan on vaikuttanut jo yksistään tieto näiden mielenilmausten mahdollisuudesta. Historiassaan järjestö on saanut kritiikkiä myös siitä, ettei ole tarkistanut faktoina esittämiään tietoja useasta lähteestä, mikä on syönyt sen uskottavuutta etenkin 1970-luvulla.²¹

Ihmisoikeusnäkökulmasta lähtevän kritiikin tarkasteluun hyödynnän pääasiassa Amnesty Internationalin, SUHAKAMin sekä Finnwatchin raportteja. Ihmisoikeusaktivisti Aryeh Neier luonnehtii Amnestya seuraavasti: *Amnesty International, the best known and by far the largest human rights organization in the world – in membership, in global income, and in the number of its national sections – was established in London in 1961.* Neier nimittää Amnestya pioneeriksi kansainvälisessä ihmisoikeustyössä, sillä järjestön on alusta asti ollut tarkoitus olla luonteeltaan kansainvälinen, ja se on pyrkinyt tasapuolisesti käsittelemään kaikkia niitä maailman alueita, joilta se on saanut luotettavasti tietoa. Amnesty on myös saanut työstään Nobelin rauhanpalkinnon vuonna 1977. Toiminnan rahoittaminen yksityisillä lahjoituksilla ja laaja vapaaehtoisverkosto ovat myös nostaneet

¹⁹ Greenpeace: *Who we are.*

²⁰ Greenpeace EU: *Funding and Transparency.*

²¹ Zelko 2013, 3–9, 33, 275–276, 294, 319–322.

järjestön legitimitettä.²² Amnesty on pyrkinyt hyödyntämään hankkimaansa tietoa poliittisessa vaikuttamisessa ja kampanjoissa sekä varsinaisessa toiminnassa, kuten mielenosoituksissa. Amnestyllä on oma osasto myös Malesiassa.²³

Malesian ihmisoikeuskomissio SUHAKAM perustettiin parlamentin toimesta vuonna 1999. Perustamiseen vaikutti muun muassa Malesian osallistuminen YK:n ihmisoikeuskomission (nyk. ihmisoikeusneuvosto) toimintaan, sekä 1990-luvun kansainvälinen ilmapiiri, jossa ihmisoikeuksien kunnioittamiselle laskettiin enemmän painoarvoa.²⁴ Komission pääasiallinen vaikuttamisen keino on tutkimustyö ja neuvonanto hallitukselle. Se pyrkii myös edistämään kansainvälisten ihmisoikeussopimusten toimeenpanoa Malesiassa, sekä vastaamaan ihmisoikeusrikkomuksista tehtyihin ilmoituksiin.²⁵

Finnwatch on suomalainen yritystoiminnan globaaleja vaikutuksia tutkiva kansalaisjärjestö, joka on perustettu vuonna 2002. Järjestön tuottamat julkaisut ovat vapaasti saatavilla sen verkkosivuilla. Olen valinnut Finnwatchin materiaalit siksi, että ne valottavat juuri yritystoiminnan kritiikkiä ja toisaalta yritysten näkökulmaa, siinä missä muiden järjestöjen työ on usein laaja-alaisempaa ja tarkastelee valtiollisten tahojen toimintaa.²⁶

Valitsin nämä järjestöt tarkasteluni kohteeksi, koska ne ovat olleet aktiivisia palmuöljyä koskevassa keskustelussa ja myös merkittävässä roolissa kansallisen ja kansainvälisen lainsäädännön ja järjestelmien muotoutumisessa. Kansainvälisten järjestöjen materiaalit ovat mielestäni aiheeni kannalta käyttökelpoisimpia useasta syystä. Sen lisäksi, että suurten kansainvälisten liikkeiden materiaali sisältää monipuolista keskustelua, järjestöt voivat myös toimia pienempien kansallisten liikkeiden äänitorvena – esimerkiksi Neierin mukaan paikalliset toimijat ovat usein vaarassa joutua valtion hyökkäyksen kohteeksi, mikäli hallinto kokee näiden ylittäneen soveliaan kampanjoinnin rajat. Kansainvälisillä järjestöillä on usein niin sanottu ”turvallinen etäisyys” raportoihinsa asioihin, ja tiedonanto voi näin ollen olla suorempaa. Vaikka Neier käsittelee etenkin ihmisoikeusjärjestöjen toimintaa, samat havainnot ovat mielestäni sovellettavissa ympäristöjärjestöjen työhön. On myös huomion arvoista, etteivät kansainväliset järjestöt toimi irrallaan kohdemaista – järjestöillä on yhteyksiä paikallisiin toimijoihin, sillä

²² Neier 2012, 4, 186–196. Lainaus s. 186.

²³ Amnesty International: *What we do*.

²⁴ SUHAKAM: *About*.

²⁵ SUHAKAM: *Functions*.

²⁶ Finnwatch: *Keitä olemme*.

maineensa säilymiseksi ne haluavat varmistaa tietojen olevan totuudenmukaisia.²⁷ Tästä syystä on mielestäni hyödyllistä ja perusteltua hyödyntää kansainvälisten järjestöjen työtä tarjoamaan aiheesta kokonaiskuvaa, ja lisäksi täydentää tätä paikallisten toimijoiden kannanotoilla. Käsitteliäni valtion alaisia toimijoita esittelen tarkemmin alaluvussa 1.5.

1.3 Alkuperäisaineistot ja metodit

Käytän tutkielmassani pääasiallisena alkuperäisaineistona esittelemiäni ympäristö- ja ihmisoikeusjärjestöjen materiaalia kuvaamaan annettua kritiikkiä. WWF on ollut mukana tuottamassa kaksi tutkimusta Kaakkois-Aasian metsäpaloista, joita hyödynnän myös tässä tutkielmassa: vuonna 1997 Nigel Dudleyn, Jean-Paul Jeanrenaudin ja Sue Stoltonin raportin *The Year the World Caught Fire*, sekä vuonna 2000 Peter Mooren ja Andy Rowelin jatkotutkimuksen *Global Review of Forest Fires*.²⁸ WWF on myös ollut yksi palmuöljyn sertifiointijärjestelmä RSPO:n²⁹ perustajista, ja kuten tulen tutkielmassani esittämään, järjestö on pyrkinyt pääasiassa positiiviseen sävyyn kannustamaan tuottajia siirtymään kestäviin toimintatapoihin. Sertifioinnin hyötyjä käsiteltiin esimerkiksi vuoden 2012 raportissa *Profitability and Sustainability in Palm Oil Production: Analysis of Incremental Financial Costs and Benefits of RSPO Compliance*.³⁰

Greenpeace on työskennellyt palmuöljyyn liittyvien aiheiden parissa vuodesta 2007 lähtien, kun se julkaisi laajan selvityksensä *How the Palm Oil Industry is Cooking the Climate*.³¹ Sittemmin se on kritisoinut muun muassa sertifiointijärjestelmien puutteita, ja julkaissut palmuöljyn viljelyn aiheuttamaa metsäkatoa vastaan kantaaottavia mainoskampanjoita, joita käsittelen myöhemmin tässä työssä. WWF:n ja Greenpeacen kannanotot täydentävät toisiaan myös siinä suhteessa, että niiden tyyli ja näkemykset poikkeavat ajoittain toisistaan, kuten tulen osoittamaan esimerkiksi sertifiointia koskevan kritiikin käsittelyssä.

Amnestyn osalta käytän tutkielmassani järjestön sähköisesti saatavilla olevia uutisartikkeleita, kampanjatuotantoa sekä tutkimusjulkaisuja. Amnestyn työstä hyödyntämiäni lähteitä on useita, ja esittelen näiden sisältöä tarkemmin käsittelyluvuissa.

²⁷ Neier 2012, 11–12.

²⁸ Dudley, Jeanrenaud & Stolton 1997; Moore & Rowell 2000.

²⁹ Roundtable on Sustainable Palm Oil. Kts. luku 2.1.

³⁰ Amnesty International 2012.

³¹ Greenpeace 2007.

Laajimmista Amnestyn Malesiaa koskevista selvityksistä mainittakoon vuoden 2010 raportti *Trapped – The Exploitation of Migrant Workers in Malaysia*, joka kritisoi siirtotyöntekijöiden kohtelua, sekä vuoden 2018 raportti *The Forest is Our Heartbeat: The Struggle to Defend Indigenous Land in Malaysia*, jossa tarkastellaan Malesian alkuperäisväestön kohtaamia haasteita.³²

SUHAKAMin tuottamista materiaaleista hyödynnän vuoden 2013 kansallista selvitystä *Report of the National Inquiry into the Land Rights of Indigenous Peoples*, joka vastasi niin Länsi-Malesian kuin Sabahin ja Sarawakin osavaltioiden alkuperäisväestön valituksiin, joita oli osoitettu komissiolle sen perustamisesta 1999 alkaen. SUHAKAM oli aiemmin julkaissut kaksi tutkimusta aiheeseen liittyen, mutta vuoden 2013 raportti oli ensimmäinen virallinen kansallinen selvitys.³³ Tämän lisäksi hyödynnän SUHAKAMin vuosien 2016 ja 2017 vuosiraportteja tarkastellakseni kansallisen selvityksen herättämää keskustelua.³⁴

Finnwatchin ensimmäinen raportti Malesiasta, *Viidakon lait: Palmuöljyostojen vastuullisuus Suomessa*, julkaistiin 2014, ja järjestö on sittemmin julkaissut kolme seurantaraporttia Malesian palmuöljyviljelmiltä vuosina 2015, 2016 ja 2018.³⁵ Finnwatch on selvityksissään tarkastellut IOI Groupin³⁶ toimintaa Malesiassa, ja yritys on myös saanut mahdollisuuden kommentoida löydöksiä ennen raporttien julkaisua. Hyödynnän tutkielmassani Finnwatchin raportteja pääasiassa tarkastellessani siirtotyöntekijöiden asemaan kohdistettua kritiikkiä.

Olen käynyt kattavasti läpi ja koonnut järjestöjen työstä keskeisen materiaalin tutkielmalleni. Greenpeacen ja WWF:n osalta olen valinnut mittakaavaltaan laajimmat raportit, joista mielestäni ilmenevät parhaiten järjestöjen näkemysten pääkohdat. Valitsemini raportteihin on koottu kritiikin kannalta keskeisiä teemoja ja aiheen käsittely niiden sisällä on monipuolista. Etenkin WWF:n vuoden 1997 ja Greenpeacen vuoden 2007 raportteihin on myös viitattu muussa tutkimuksessa, mikä tukee niiden merkittävyyttä keskeisinä kannanottoina. Amnestyn ja Finnwatchin osalta kaikki Malesiaa koskeva sähköinen materiaali on saatavilla aikajärjestyksessä, ja olen valinnut näistä käytettäväksi ne, jotka ovat koskeneet etenkin palmuöljyn viljelyä. Amnestyn osalta

³² Amnesty International 2010 & Amnesty International 2018.

³³ Komissio suorittaa kansallisen selvityksen kartoittaakseen toistuvia ihmisoikeusrikkomuksia. SUHAKAM 2013, V, IX, 2.

³⁴ SUHAKAM 2016 & SUHAKAM 2017.

³⁵ Finnwatch 2014.

³⁶ IOI Corporation Berhad, Malesialainen monialayhtiö, joka on toimittanut useille suomalaisyrityksille palmuöljyä. Kts. luku 1.5.

valitsin tueksi myös joitakin sellaisia raportteja ja toimintakehotuksia, jotka koskevat yleisemmin Malesiaa, ihmisoikeusrikkomuksia sekä lainsäädännössä nähtyjä puutteita. Koska Amnesty on kampanjoinut aktiivisesti Malesiaa koskevien ihmisoikeusteemojen parissa, katsoin muidenkin kuin juuri palmuöljyä koskevien kannanottojen tukevan sen käsityksen muodostamista, miten Malesian toiminta on järjestön osalta nähty. Amnesty myös viittaa omissa raporteissaan paljon SUHAKAMin laatimaan kansalliseen selvitykseen.

Olen läpikäynyt valitsemani materiaalin lähiluvun keinoin ja etsinyt keskeisiä teemoja, jotka toistuvat raporteissa usein. Tähän päästäkseni olen lukenut eri järjestöjen materiaaleja rinnakkain, ja käsitellyt työlleni keskeisiä teemoja yhdistelemällä järjestöjen kannanottoja soveltuvilta osin. Toisaalta olen myös vertaillut aineistoja keskenään havaitakseni, ovatko järjestöjen kannanotot joltain osin erimielisiä, ja havainnollistanut tätä kautta viljelyn kritiikin moniäänisyyttä. Etsin aineistosta myös yhteyksiä ympäristö- ja ihmisoikeushistoriaan sekä aktivismin historian kontekstiin, ja olen käyttänyt tätä koskevaa tutkimusta selventämään laajempia kehityskulkuja. Tarkasteluni tyyli on pääsääntöisesti kvalitatiivista eli laadullista, sillä tämä lähestymistapa vastaa parhaiten kysymykseeni siitä, miten viljelyä on kritisoitu, ja millaista keskustelua aiheesta on herännyt. Vastatakseni tarkemmin pääkysymykseeni olen myös eritellyt järjestöjen erilaisia ilmaisukeinoja – osa hyödyntää esimerkiksi tilastoja ja aiheeseen perehtyneiden tutkijoiden selvityksiä, osa pyrkii vetoamaan raporttien ja mainosten vastaanottajaan esimerkiksi lainausten ja visuaalisuuden kautta. Olen lisäksi lukenut viljelyä kritisoivien ja puolustavien tahojen kannanottoja rinnakkain ja etsinyt näistä ristiriitoja ja viittauksia toisiinsa kuvatakseni aiheesta käytyä keskustelua.

Aineistojen tulkitsemisessa on otettava huomioon tekijöiden lähtökohdat siinä, kenelle materiaali on tuotettu ja mihin tulokseen sillä mahdollisesti pyritään. Palmuöljyn tuotanto jakaa mielipiteitä ajoittain hyvin jyrkästi, ja näitä tulisi aina suhteuttaa toimijoiden intresseihin pohtimalla, pyrkiikö mielipiteen esittäjä esimerkiksi hyötymään viljelystä taloudellisesti tai päinvastoin korostamaan negatiivisia puolia positiivisten kustannuksella. Lähteiden sisältöön vaikuttaa myös aina julkaisuhetken konteksti, esimerkiksi pyrkimys aikaansaada uutta lainsäädäntöä tai vauhdittaa kauppaa. Tutkimuskysymysteni kannalta mikään näistä tekijöistä ei muodostu ongelmaksi, vaan ne toimivat ennemminkin keskustelun herättäjinä, sillä tarkastelen lähteitä juuri ristiriitojen, kritiikin ja eriävien näkökulmien kautta. Lähteiden rajoitusten kannalta tulisi huomioida, että Greenpeacen ja WWF:n osalta kaikkea materiaalia ei ole järjestelmällisesti saatavilla

sähköisessä muodossa, mikä voi jonkin verran vaikuttaa tulosten kattavuuteen. Pysin kuitenkin esittelemään eri näkökulmien pääkohtia, mihin nämä aineistot ovat hyvin riittäviä.

1.4 Tutkimustilanne

Palmuöljyn viljelyn tutkimus on lisääntynyt sen myötä, kun palmuöljyn merkitys maailmanmarkkinoilla on kasvanut. Aihetta on tutkittu etenkin Malesiassa paljon sen jälkeen, kun palmuöljystä tuli maan merkittävin vientituote. Tutkimus on kuitenkin keskittynyt pääasiassa viljelyn käytäntöihin sekä maataloustieteen, liiketoiminnan ja markkinatutkimuksen aiheisiin. Tutkimusta ovat tuottaneet niin valtiot, yliopistot kuin yksityiset toimijat. Useat yliopistot toimivat myös yhteistyössä yksityisten yritysten kanssa edistääkseen tuotannon teknistä kehitystä. Malesian yksityisellä sektorilla johtava tutkimustaho on ollut *The Palm Oil Research Institute of Malaysia* (PORIM), joka on vuodesta 1979 eteenpäin tutkinut öljypalmun genetiikkaa ja parhaita tuotantotapoja.³⁷ Tämä varhainen tutkimus ei kuitenkaan ole ollut aiheeni kannalta hyödynnettävissä, sillä se on keskittynyt viljelyn tehostamiseen ja tekniikkaan siitä käydyn keskustelun tai historiallisen kehityksen sijaan. On kuitenkin huomattava, että viljelyä puoltavat tahot saattavat viitata vastaaviin tutkimustuloksiin osoittaessaan viljelyn kestävyyttä.

Koska palmuöljyn viljely Malesiassa ja etenkin sen kritiikki ovat historiallisina aiheina verrattain nuoria, merkittäviä koulukuntaeroja ei ole toistaiseksi nähtävissä. Palmuöljyn viljelystä itsessään on olemassa kuitenkin runsaasti tutkimuskirjallisuutta, jota voi myös historiantutkimuksen kannalta hyödyntää. Olennainen tutkimus työlleni oli Jussi Heinimön, Tuomas Helinin, Marjukka Kujanpääm, Lassi Linnasen, Virgilio Panapanaanin ja Risto Soukan teos *Sustainability of palm oil production and opportunities for Finnish technology and know-how transfer* (2009), joka tarjoaa näkökulmia niin Malesian taloushistoriaan, lainsäädäntöön, tuotantoketjuihin kuin viljelyyn liitettyihin ongelmiin.³⁸

Järjestöjen työn tarkastelu liittyy osaksi laajempaa ympäristö- ja ihmisoikeushistoriaa ja toisaalta aktivismin historiaa. Ympäristö on puhuttanut tutkijoita jo pitkään – luonnosta on vuosisatojen ajan kirjoitettu ylistäviä kuvauksia ja tutkimuksellista mielenkiintoa luonnon suojelua kohtaan on osoitettu jo 1700-luvulla, ja etenkin 1800-luvulta

³⁷ Heinimö et al. 2009, 46–47.

³⁸ Heinimö et al. 2009.

eteenpäin.³⁹ Vielä 1900-luvun alkupuolella ympäristön tutkimuksen tavoitteena oli lähinnä optimoida luonnonvarojen käyttöä.⁴⁰ Varsinaiseksi historiantutkimuksen näkökulmaksi ympäristö nousi 1960- ja 1970-luvuilla. Vaikka ympäristöhistoria on tutkimusalana melko tuore, tutkimuksen aiheet ulottuvat kauas, varhaisista sivilisaatioista nykyhetkeen. Kiistellyn ja kiitetyn *Nature and Power* (2008) -teoksen kirjoittajan Joachim Radkaun mukaan 1990-luvulta eteenpäin suosiota on kasvattanut myös tutkimus, joka pyrkii osoittamaan, miten ilmasto on vaikuttanut merkittävästi historiallisten tapahtumien kulkuun. Radkau itse on kuitenkin skeptinen tätä tutkimusta kohtaan, koska se on hänen mielestään usein jättänyt huomioimatta muita ohjaavia tekijöitä.⁴¹ Muuan muassa globaalia historiaa tutkineen Michael Adasin mukaan ensimmäiset ympäristöhistorian tutkimukset olivat tietyn alueen tai ekosysteemin tutkimuksia, siinä missä tuoremmat tutkimukset voivat tarkastella tapahtumia myös maailmanlaajuisesti. Ramachandra Guhan teos *Environmentalism: A Global History* (2000), jonka Adas on toimittanut, käsittelee globaalia ympäristöajattelua, sekä sen synnyttämiä liikkeitä.⁴² Toistaiseksi globaalin ympäristöhistorian tutkimus on ollut enimmäkseen lähtöisin Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta, siinä missä maakohtaisia ympäristöhistorian tutkimuksia on tehty kaikkialla.⁴³

Ympäristöliikkeen synty ja kehitys on myös ollut keskeisiä tutkimusaiheita. Guha on tutkimuksessaan painottanut ympäristön itsensä sijaan sitä, mistä ympäristöön liittyvät huolet ovat nousseet ja miten niitä on ilmaistu. Ympäristöajattelu voidaan jakaa kahteen aaltoon; ensimmäisen aallon aikana teollistumisen näkyvät seuraukset käänsivät katseita metsien ja luonnon suojeluun, ja resurssien tarve muutti ympäristön käyttöä myös siirtomaissa. Toinen aalto puolestaan sijoittuu toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan, jolloin varallisuuden ja kulutuksen kasvu sekä globalisaatio, parantunut tiedonkulku ja tutkimus nostivat ympäristöaiheet julkisuuteen.⁴⁴ Vaikka ympäristöstä on puhuttu ja sitä on ajateltu aiemminkin, tutkimus on ajoittanut varsinaisen ympäristöliikkeen syntyneen 1960-luvulla. Monet katsovat amerikkalaisen ympäristöliikkeen alkaneen reaktiona tutkimukseen – merkittävä oli esimerkiksi Rachel Carsonin vuoden 1962 teos *Silent Spring*, joka käsittelee ihmisten hyödyntämien kemikaalien vaikutuksia ympäristölle ja eläimille, sekä aineiden kerääntymistä ravintoketjuissa. Carsonin teoksen ohella muut

³⁹ Guha 2000, 3.

⁴⁰ Zelko 2013, 34.

⁴¹ Radkau, Joachim: *Nature and Power: An Intimate and Ambiguous Connection*. *Social Science History*, 2019, 327–328, 339.

⁴² Adas 2000, vii–viii.

⁴³ Guha 2000, x.

⁴⁴ Guha 2000, 2–7.

tieteelliset kirjoitukset inspiroivat 1960-luvulla ajatuksia siitä, että kaikki luonnossa oli herkässä yhteydessä toisiinsa. 1960- ja 1970-luvut olivat myös niin sanottuja ”protestien vuosikymmeniä” – niiden aikana syntyivät muun muassa rauhanliike, ihmisoikeusliike sekä feministiset ryhmittymät, ja myös ympäristöliikkeestä muodostui massaliike. Viimeistään 1980-luvulta eteenpäin ympäristöliike on ollut globaalimpi, järjestäytyneempi ja yhteistyössä valtioiden, tiedemiesten ja asianajajien kanssa ympäristönsuojelijat ovat pyrkineet vaikuttamaan lakeihin ja hallintoon.⁴⁵ Järjestöjä koskien Frank Zelko on kirjoittanut teoksen *Make it a Green Peace! The Rise of Countercultural Environmentalism* (2013), jossa kuvaa Greenpeacen syntyhistorian lisäksi ympäristöliikkeen syntyä ja poliittista ilmapiiriä 1960-luvulta eteenpäin.⁴⁶ Viime vuosien tutkimuksissa on myös havaittu, miten länsimainen ympäristöajattelu ei usein sovellu kehittyvien maiden omaan ajatteluun. Tämä on yksi tutkielmani keskeisiä konteksteja.⁴⁷ Vastaavia tutkimusaiheita on tarkasteltu myös kehitysmaatutkimuksen kautta – kehitysmaatutkimuksen tieteenala tutkii esimerkiksi kehityksen historiaa, kehityspoliittikkaa sekä globaalia oikeudenmukaisuutta.⁴⁸

Guhan mukaan tutkimuksen rooli kaikkialla maailmassa on ollut ympäristöä koskevien ennusteiden laatiminen, mitä on seurannut liike ympäristön suojelemiseksi. Tieteellisen näkökulman nousu ennusti jo 1800-luvulla mahdollisuutta tuhoon, mutta myös pelastukseen. Vaikka ensimmäiset toisen aallon tutkimukset olivat usein erimielisiä keskenään, yhdestä asiasta tutkijat olivat yhtä mieltä; sotien jälkeinen kehitysajattelu, joka uskoi rajattomaan kasvuun ja tieteen yliveraisuuteen, oli ympäristölle tuhoisa toimintamalli. Globaaleihin ongelmiin yhdistyi myös vaikutusten arvaamattomuus. Ennusteiden seurauksena 1970-luvulta eteenpäin yleistyivät niin sanotut apokalyptiset ympäristötutkimukset, jotka ennustivat, nykyisten toimintatapojen jatkuessa, väistämätöntä luonnon ja sen myötä sivilisaation tuhoa.⁴⁹ Radkaun mukaan nämä suuret kertomukset toistivat tarinaa siitä, miten varhaisista ajoista alkaen ihmiskulttuurit ovat toiminnallaan aiheuttaneet ekologisia katastrofeja ja yhteiskuntiensa tuhoutumista. Apokalyptiset tutkimukset ovat viime aikoina saaneet osakseen myös varautuneisuutta ja kritiikkiä, mutta työssäni tämä suuntaus ilmenee etenkin järjestöjen toiminnassa.⁵⁰ Frank Uekötterin toimittama teos *Exploring Apocalyptica: Coming to Terms with*

⁴⁵ Guha 2000, 1–3, 69–74, 80, 83.

⁴⁶ Zelko 2013, 6.

⁴⁷ Kts. esim. Guha 2000, x.

⁴⁸ Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta: *Kehitysmaatutkimus*.

⁴⁹ Guha 2000, 3, 30, 74, 78, 139.

⁵⁰ Radkau 2019, 326, 341.

Environmental Alarmism (2018) sisältää useita artikkeleita länsimaisesta ympäristöalarmismista, ja olen hyödyntänyt työssäni muun muassa Uekötterin kirjoittamaa johdantoa.⁵¹ Samassa teoksessa käsiteltiin sademetsien suojelun historiaa historiantutkija Kevin Niebauerin artikkelissa *The Endangered Amazon Rain Forest in the Age of Ecological Crisis* (2018), joka tarjosi kontekstia myös ympäristöjärjestöjen toiminnalle Malesiassa.⁵²

Toisen tutkimuksellisen kontekstin työlleni tarjoaa ihmisoikeushistorian tutkimus. Kuten ympäristö, myös ihmisoikeudet ovat historiantutkimuksen aiheena verrattain nuori suuntaus, vaikka ihmisoikeuksista itsessään on puhuttu jo pitkään. Nykyään tutkijat ajoittavat varhaisia ihmisoikeusdiskursseja valistuksen aikaan 1700-luvulle, mitä ilmentää esimerkiksi Ranskan vallankumouksen aikainen ihmis- ja kansalaisoikeuksien julistus vuodelta 1789. 1800-luvulla kampanjoitiin muun muassa orjuutta vastaan sekä työläisten oikeuksien puolesta, mutta vielä ensimmäisen maailmansodan jälkeinen Kansainliitto keskittyi lähinnä hoitamaan valtioiden välisiä suhteita – ihmisoikeuksia ajoivat jo tuolloin lähinnä ei-valtiolliset toimijat. 1930-1960-luvuilla ihmisoikeuksia tutkittiin lähinnä kansainvälisten lakien näkökulmasta.⁵³

Ihmisoikeudet tulivat osaksi kansainvälistä politiikkaa toisen maailmansodan jälkeen Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja vuoden 1948 ihmisoikeuksien julistuksen myötä. 1960- ja 1970-lukujen aikana dekolonisaatio sekä julkisuutta saaneet tapahtumat, kuten Vietnamin sota, herättivät myös historiantutkimuksen kiinnostuksen aihetta kohtaan. Samoihin aikoihin ihmisoikeusjärjestöjen kampanjat muuttuivat kansainvälisemmiksi – esimerkiksi Amnesty kampanjoi Kreikan harjoittamaa kidutusta vastaan jo 1960-luvulla. 1970-luvulla ihmisoikeudet yhdistettiin ympäristökeskusteluun – puhdas ilma ja vesi nähtiin globaaleiksi oikeuksiksi. Tutkimukset keskittyivät alun perin paikallisiin ryhmiin, mutta 1990-luvulle tultaessa ihmisoikeuksien historiaa tutkittiin myös kansainvälisessä kontekstissa – historiantutkimus on ollut kiinnostunut valtioiden suhteesta oikeuksiin sekä ei-valtiollisten järjestöjen toiminnasta. Samoihin aikoihin ajatukset oikeuksien universaaliudesta kasvoivat niin politiikassa kuin järjestöjen kannanotoissa. Niin ihmisoikeusaktivismi kuin historiantutkimus on kehittynyt tahdissa globalisaation kanssa. Vaikka aktivismi ylittää valtiolliset rajat, valtio on edelleen käyttökelpoinen kohde kampanjoille. Kansainvälisyyden ja diplomatian historiaa tutkineiden Akira Iriyen

⁵¹ Uekötter 2018.

⁵² Niebauer 2018.

⁵³ Goedde & Iriye 2012, 3–4.

ja Petra Goedden mukaan historiantutkimuksen aiheena ihmisoikeudet ovat jatkuvasti kasvattaneet suosiota. Iriyen ja Goedden mukaan niin politiikan asiantuntijat kuin ihmisoikeusaktivistit ovat myös yhä enemmän huomanneet olevan hyödyllistä asettaa työtään historialliseen perspektiiviin.⁵⁴ Kansainvälisen ihmisoikeustyön kehityshistoriaa, sekä järjestöjen keskeisiä teemoja olen käsitellyt Aryeh Neierin teoksen *The International Human Rights Movement: A History* (2012) kautta. Samassa teoksessa on myös käsitelty Amnestyn toimintaa ja historiaa.⁵⁵

Ympäristö- tai ihmisoikeusjärjestöjen palmuöljyn viljelyn vastaisesta toiminnasta ei ollut löydettävissä yleisteoksia, mutta tästä löytyi useita mainintoja eri lähteistä. Metsätaloustieteen tutkijan Patrice Levangin ja agronomisti Alain Rivalin tutkimusraportti *Palms of Controversies: Oil Palm and Development Challenges* (2014) tarkastelee viljelyn historiaa ja sen kritiikkiä monipuolisesti – kirjoittajat niin haastavat kuin tukevat ympäristö- ja ihmisoikeusjärjestöjen kannanottoja ja ajoittain kyseenalaistavat järjestöjen näkökulmia.⁵⁶ Kaakkois-Aasiaa tutkineet Oliver Pye ja Jayati Bhattacharya ovat toimittaneet teoksen *The Palm Oil Controversy in Southeast Asia* (2012), jonka artikkelit kattavat tuotantoon liittyvää yritystoimintaa, kestävyys-teemoja, ympäristöasetuksia sekä kansainvälistä ympäristökampanjointia.⁵⁷

Malesian alkuperäisväestön tapoja ja historiaa on puolestaan esitelty antropologi Kirk Endicottin toimittamassa teoksessa *Malaysia's Original People: Past, Present and Future of the Orang Asli* (2016).⁵⁸ Siirtotyöläisyyden historiaa ja nykyhetkeä Malesiassa käsitellään kattavasti aihetta tutkineen Blanca Garcés-Mascareñasin teoksessa *Labour Migration in Malaysia and Spain: Markets, Citizenship and Rights* (2012).⁵⁹ Rob Cramb ja John F. McCarthy ovat toimittaneet teoksen *The Oil Palm Complex: Smallholders, Agribusiness and the State in Indonesia and Malaysia* (2016), jonka artikkelit käsittelevät palmuöljyn tuottajia, maankäyttöä sekä viljelyn aiheuttamia konflikteja. Näistä nostan esiin maataloutta ja ruokateollisuutta tutkineen Sunny Sandersonin artikkelin *Malaysian Oil Palm and Indonesian Labour Migration: A Perspective from Sarawak*, jossa Sanderson luonnehtii siirtotyöläisten lähtökohtia ja haasteita.⁶⁰

⁵⁴ Goedde & Iriye 2012, 3–8, 14–19.

⁵⁵ Neier 2012.

⁵⁶ Levang & Rival 2014.

⁵⁷ Pye 2012.

⁵⁸ Endicott 2016.

⁵⁹ Garcés-Mascareñas 2012.

⁶⁰ Sanderson, 2016.

Vaikka sekä palmuöljystä että järjestöjen historiasta on tehty tutkimusta, näitä on harvemmin yhdistetty kattavasti, joten oma tutkielmani täydentää tätä aukkoa. Koska aihe on ajankohtainen ja kiistanalainen, tutkimusten ja alkuperäislähteiden raja on toistaiseksi ajoittain häilyvä. Sen lisäksi, että järjestöjen työ mukailee tutkimusten löydöksiä ja myös viljelyä puolustavat tahot saavat joistakin tuloksista tukea argumenteilleen, tutkimuksissa oli nähtävillä useita kohtia, joissa kirjoittajat kommentoivat viljelyn moraalialia tai hahmottelivat parempia toimintamalleja tulevaisuudelle. Palmuöljyn viljelyä koskevassa keskustelussa onkin aiheellista huomioida tutkimusten lähtökohdat. Koen, että eri näkökulmien esittely tasapainottaa tätä jakoa.

1.5 ”The Golden Crop” – Malesian palmuöljyn viljelyn historia ja keskeiset toimijat

Kritiikin ja risteävien tavoitteiden ymmärtämiseksi esittelen tässä alaluvussa tutkielmani kannalta olennaisia, viljelystä vastanneita toimijoita sekä lyhyesti palmuöljyn viljelyn historiaa Malesiassa itsenäistymisestä siihen pisteeseen, kunnes merkittävää kritiikkiä ilmeni 1990-luvun lopulla. Malesia sijaitsee Kaakkois-Aasiassa ja muodostuu maantieteellisesti kahdesta erillään olevasta alueesta. Puhuessani Länsi-Malesiasta viittaa Malakan niemimaan alueeseen, jossa valtio rajautuu pohjoisessa Thaimaaseen ja etelässä Singaporeen. Itä-Malesiasta puhuessani viittaa Borneon saaren pohjoisosissa sijaitseviin Sabahin ja Sarawakin osavaltioihin. Borneo on maailman kolmanneksi suurin saari, jonka alueella Malesia jakaa rajan Indonesian ja Brunein kanssa. Puhuttaessa malesialaisesta palmuöljystä todellisuus on yksinomaan kansallista toimintaa monipuolisempi kokonaisuus, mutta tämä ei kuitenkaan poissulje valtion merkitystä ja osallisuutta viljelyn kehityksen historiassa. Tuotannon omistussuhteiden muutos voidaan karkeasti jakaa kolmeen vaiheeseen. Ensimmäistä vaihetta kuvaa kansainvälisten yritysten hallitseva asema ja raakamateriaalien tuotto Euroopan markkinoiden tarpeisiin. Tätä seurasi yritysten kansallistaminen ja toiminnan monipuolistaminen, sekä viimeisimpänä korporaatioiden ja yhteisomistusten lisääntyminen.⁶¹

Vaikka Malesia itsenäistyi brittihallinnon alaisuudesta jo 1957, useat yritykset säilyivät entisen siirtomaavallan omistuksessa.⁶² Malesia nousi palmuöljyn suurimmaksi vientivaltioksi 1960-luvulla, samalla kun valtio panosti tuottoisampiin kasveihin ja tekniikkaan. Palmuöljy sai nimityksen *the golden crop* tasoittaessaan maan

⁶¹ Hai 2012, 20-24.

⁶² Hai 2012, 23-24.

talousvaikeuksia, ja öljypalmun viljelyyn panostaminen oli toimiva keino monipuolistaa maan viljelysektoria kumiteollisuuden epävakaiden hintojen myötä. Valtion alaisuudessa toimiva FELDA⁶³ vastasi maankäytön kehityksestä, ja sen ensisijaisena tehtävänä oli kehittää maatalouteen perustuneita uudisasutuksia, jotka tarjosivat siirtotyöläisille ja paikallisille mahdollisuuden työskennellä plantaaseilla. Useat näistä viljelmistä perustettiin aarniometsien tilalle puutavaran haltuunoton jälkeen, mutta myös aiempia viljelyalueita, esimerkiksi luonnonkumin tuotantoa, korvattiin niillä. Vuoden 1960 viljellystä 55 000 hehtaaria palmuöljyn viljelyyn varatut alueet kasvoivat miljoonaan hehtaariin vuoteen 1980 mennessä.⁶⁴

Aiempi raakamateriaalien tuotannon painottaminen koki muutosta 1970-luvulla Malesian valtion ensimmäisen *New Economic Policy*:n (NEP) myötä. Uuden taloussuunnitelman julkistamisvuonna arviolta 32 prosenttia palmuöljyn viljelyyn omistetusta maa-alasta ja 63,3 prosenttia kaikista yrityksistä kuului ulkomaisille omistajille. Tavoitteena oli ulkomaisessa hallinnassa olleiden yritysten kansallistaminen, niin että vuoteen 1990 mennessä 70 prosenttia yrityksistä olisi malesialaisten omistuksessa ja enää vain 30 prosenttia ulkomaisessa omistuksessa. Käytännössä omistuksensiirrot tapahtuivat pääasiassa kansallisen valuuttajärjestön aloittamien neuvotteluiden kautta.⁶⁵ Etenkin ulkomaisten plantaasiyritysten haltuunoton aikaan valtion pääoma ja aloitteellisuus olivat merkittävässä roolissa, ja alueellinen laajeneminen oli aiempaa tavoitteellisempaa.⁶⁶

FELDA:n alkuperäinen tavoite uusien viljelyalueiden avaamisesta alkoi taantua 1980-luvulle tultaessa, jolloin painotus siirtyi aiemmin perustettujen alueiden hallintaan ja kehittämiseen. FELDA on ollut merkittävässä asemassa plantaasituotannon kehityksessä ja tuotantoketjun eri vaiheissa.⁶⁷ Poliitiikan linjaukset ovat mukailleet paljolti viljelyn etuja talouden vauhdittajana, ja valtion edustajat ovat luonnollisesti myös osallistuneet aktiivisesti julkiseen keskusteluun ja positiivisen julkisuuden kerryttämiseen esimerkiksi ministerien tekemillä Euroopan vierailuilla.⁶⁸

Plantaasituotannosta ja hyödykkeistä vastaavan ministeriön⁶⁹ alaisuudessa toimiva Malaysian Palm Oil Board (MPOB) vastaa julkisesta tutkimuksesta ja tuotannon kehityksestä, sekä alan säätelystä. Olen hyödyntänyt tutkielmassani joitakin MPOB:n

⁶³ Federal Land Development Authority.

⁶⁴ Heinimö et al. 2009, 12, 23, 43.

⁶⁵ Hai 2012, 23–24.

⁶⁶ Pye 2012, 7.

⁶⁷ Heinimö et al. 2009, 24.

⁶⁸ Esim. National Biofuel Policy 2006. Heinimö et al. 2009, 15, 24, 43; Pye 2010, 3.

⁶⁹ Ministry of Plantation Industries and Commodities.

laatimia tilastoja viljelyn leviämisestä. MPOB:n tehtävänä on myös kehittää kansallisia tavoitteita tuotannon etujen ajamiseksi.⁷⁰ Tämän ohella Malesian hallinnon äänenkannattajina työssään nousevat esiin Malaysian Palm Oil Association (MPOA) ja Malaysian Palm Oil Council (MPOC), joista kumpaankin myös viljelystä vastaavilla yrityksillä on suoraa osallisuutta ja vaikutusvaltaa – yritysten johtohahmot vaikuttavat näiden johdossa, ja toimintaa rahoitetaan yrityksiltä kerättävillä jäsenmaksuilla ja verotuksella.⁷¹ MPOA perustettiin 1999 yhdistämällä aiempia plantaasien toimielimiä ja uutena kattojärjestönä sen tehtävänä on ollut edustaa plantaasiteollisuuden eri sektoreita ja toimijoita. Yhtenäisen äänen esittäminen on yhdistyksen verkkosivujen mukaan tärkeää etenkin talouden globalisoituessa. MPOA edustaa plantaasitoimijoita valtion, lainsäädäntöelinten ja muiden tahojen edessä sekä myös kansainvälisellä kentällä.⁷²

MPOC:n virallisena tehtävänä on edistää malesialaisen palmuöljyn markkinaosuuden kasvua luomalla tuotteille positiivista julkisuuskuvaa ja hyväksyntää. Tätä toteutetaan muun muassa tiedottamalla taloudellisista hyödyistä ja kestävydestä. Tavoitteena on luoda uutta liikevaihtoa ja laajentaa sitä tuotekantaa, jossa palmuöljyä hyödynnetään.⁷³ Koska yhtenä MPOC:n julkaistuista tavoitteista on kumota virheellisiä väitteitä ja oletuksia, on se myös osallistunut aktiivisesti julkiseen keskusteluun, ja kuten tutkielmani tulee osoittamaan, sen suhtautuminen etenkin ei-valtiollisten järjestöjen kannanottoihin on usein torjuva. MPOC järjestää aktiivisesti esimerkiksi palmuöljyn kestävyteen liittyviä seminaareja ja julkaisee artikkeleita, joissa esimerkiksi Euroopan Unionin ja ympäristöjärjestöjen väitteitä kumotaan. Olen tutkielmassani hyödyntänyt runsaasti MPOC:n verkkosivuilta löytyvän *Sustainability Archiven* materiaaleja, jotka ovat usein ristiriidassa järjestöjen kannanottojen kanssa.⁷⁴

Historiallisesti omistussuhteiden kolmas vaihe, niin sanottu *transnationaali käänne* tapahtui 1990-luvun loppupuolella, kun kansallista toimintaa integroitiin pysyvämmiin globaaleihin tuotantoketjuihin, ja samalla useat yritykset yhdistyivät suuremmiksi korporatioiksi. Malesialaisyrietykset laajensivat toimintaansa myös Indonesiaan, minkä ympäristövaikutuksia käsitellään luvussa 2. Siinä missä valtion pääomalla oli kansallistamisen aikaan merkittävä rooli viljelyn kehittämisessä, transnationaalien käänteen myötä yritysten strateginen merkitys kasvoi, ja vuosien 1995–2002 välissä

⁷⁰ MPOB: *About us*.

⁷¹ Hai 2012, 35.

⁷² MPOA: *Introduction*.

⁷³ MPOC: *About MPOC*.

⁷⁴ MPOC: *Sustainability Archive*.

tuotanto kasvoi globaalisti 65 prosentilla.⁷⁵ Yrityskenttä on palmuöljyn viljelyn osalta hajanainen, ja sisältää toimijoita suurista korporatioista pieniin yksityisiin viljelijöihin. Tuotantoketjuun sisältyy lisäksi tuotteiden jalostajia, tuonti- ja vientiyrityksiä ja edunvalvonnasta vastaavia organisaatioita. Usein yritys on mukana useassa tuotannon vaiheessa ja harjoittaa plantaasitoiminnan lisäksi esimerkiksi tutkimusta ja markkinointia.⁷⁶

Nostan tutkielmassani esiin kolme merkittävää yritystä, jotka tulevat säännöllisesti esiin myös ihmisoikeus- ja ympäristöjärjestöjen laatimassa kritiikissä – Sime Darby (Plantation) Berhadin, Wilmar Internationalin ja IOI Groupin.⁷⁷ Sime Darby Berhad on pääasiassa valtion omistama monialainen yritys, jonka juuret ovat brittiläisessä siirtomaahallinnossa ja valtion kansallistamishankinnoissa 1970-luvulla. Sime Darby on Pyen mukaan malliesimerkki pääoman keskittämisestä, sillä se syntyi kolmen aiemmin johtavan yrityksen fuusiosta vuonna 2007 ja kohosi tällöin maailman suurimmaksi plantaasiyritykseksi. Yritys pilkottiin uusin yksiköihin vuonna 2017, jolloin plantaasitoiminnasta vastaava Sime Darby Plantation Berhad eriytyi. Yritys on merkittävä toimija myös Indonesiassa.⁷⁸ Wilmar International on muuten Sime Darbya vastaava yritys, mutta on valtion omistuksen sijaan yksityisomisteinen ja syntyi useiden eri toimijoiden, muun muassa malesialaisten ja indonesialaisten yritysten, fuusioista. Wilmar on yksi maailman suurimpia palmuöljyn viljelijöitä. Yhtiön plantaaseista 25 prosenttia sijaitsee Malesiassa, lisäksi toimintaa on Indonesiassa ja Afrikassa. Yhtiö jalostaa omistamallaan tehtailla myös ulkopuolisten toimittajien myymää palmuöljyä. Yhtiö on suurin erikoisrasvojen ja biodieselin valmistaja Malesiassa, ja johtava trooppisten öljyjen jalostaja Euroopassa.⁷⁹ IOI Group on alun perin malesialaislähtöinen yritys, joka perustettiin 1969. Yritys on vuosien mittaan laajentanut toimintaansa muun muassa kasvattamalla hallitsemaansa maa-alaa ja omistamaansa yrityspohjaa.⁸⁰ Nykyään sitä pidetään vaikuttavan kasvunsa johdosta yrityksenä, jota useat muut pyrkivät toiminnallaan seuraamaan.⁸¹ IOI:n toiminta kuvaa myös sitä, miten raakamateriaalien tuotannosta on ajan myötä siirrytty jalostustoimintaan sekä perustettu tuotantoyksiköitä

⁷⁵ Pye 2012, 1, 5–7.

⁷⁶ Heinimö et al. 2009, 23.

⁷⁷ Esimerkkejä muista alan merkittävistä yrityksistä kts. esim. Heinimö et al. 2009, 23–26.

⁷⁸ Sime Darby: *About Us: History & Pye* 2012, 7–8.

⁷⁹ Wilmar International Ltd: *Corporate Profile & Wilmar International Ltd: Our Businesses: Plantation*.

⁸⁰ IOI Group: *About Us: Group History*.

⁸¹ Hai 2012, 28.

Malesian rajojen ulkopuolelle. Yritys on edelläkävijä myös tuotannon tehostamisessa.⁸² Finnwatchin seurantatutkimukset keskittyvät etenkin IOI:n toimintaan.

Suurten korporaatioiden lisäksi alalla toimii runsaasti pienempiä toimijoita, yksityisten viljelijöiden lisäksi valtion tukemia pienyrittäjiä. Pienten toimijoiden rooli ei ole merkityksetön, vaikka plantaasisektorin suuryritykset pyrkivätkin säilyttämään oikeutensa halpaan maahan ja matalapalkkaiseen työvoimaan. Alan keskittämistä ja suuryritysten laajentamisesta huolimatta on merkkejä myös pienviljelyn elpymisestä.⁸³ Osa pienyrittäjistä toimii valtion järjestelmien, esimerkiksi FELDA:n alaisuudessa, mutta osa toimii itsenäisesti ja kuuluu muihin edunvalvontajärjestöihin. Vuonna 2006 suurille yksityisille omistajille kuului 60 prosenttia viljelymaasta, valtiolle 30 prosenttia ja pienviljelijöille 10 prosenttia.⁸⁴

2. Viljelyn ympäristökritiikki

2.1 ”There’s a Human in my Forest” – Lajiensuojelusta sertifiointiin

Palmuöljyn viljelyn ympäristökritiikki jakautuu useisiin eri teemoihin. Siihen liittyvät niin uhanalaisten lajien suojelu, kasviuonepäästöjen rajoittaminen, muut ilmansaasteet ja veden saastuminen, maan eroosio kuin ihmisten terveys. Suurin osa näistä yhdistyy sademetsien tuhoamiseen viljelyalueilla, osa myös tuotteiden jalostustoiminnan päästöihin. Kaakkois-Aasian tutkijan Oliver Pyen mukaan transnationaali aktivismi lisääntyi ylipäänsä 1970- ja 1990-lukujen välillä, ja palmuöljyn viljelyn kansainvälinen kritiikki alkoi merkittävästi juuri ympäristöteemojen ja lajiensuojelun kautta 1990-luvun alkupuolella. Palmuöljyn viljelyn kritiikki jaetaan löyhästi kolmeen vaiheeseen. Ensimmäiset kansainvälisten järjestöjen kampanjat keskittyivät 1990-luvulla biodiversiteetin suojeluun, viljelyn leviämiseen Malesian rajojen sisällä sekä yksittäisiin lajeihin. Palmuöljyä sisältävien tuotteiden yleistyessä huomio suuntautui loppukäyttäjiiin ja jälleenmyyjiin sekä alan rahoittajiin. Kun Malesian plantaasitoiminta levisi Indonesiaan, käännettiin katset myös kampanjoissa laajemmalle tasolle, kuten EU:n biopolttoainepolitiikan vaikutuksiin. 2000-luvun puolella rajat ylittävä kampanjointi on edelleen laajentunut ja monipuolistunut, ja eri järjestöt toimivat yhteisten tavoitteiden eteen ja mukailevat globaaleja linjauksia – kattoteemoja ovat esimerkiksi ilmastonmuutos ja ruokakriisi. Pyen mukaan kaikki nämä kritiikin tasot ovat edelleen läsnä kampanjoissa,

⁸² IOI Group: *About Us*.

⁸³ Cramb & McCarthy 2016, 4–5.

⁸⁴ Esimerkiksi The National Association of Smallholders. Heinimö et al. 2009, 23.

ja ne tulevat ilmi myös tutkielmassa esiin nostamissani teemoissa.⁸⁵ Tässä alaluvussa käsittelemäni teemat edustavat etenkin palmuöljyn viljelyn ympäristökritiikin kahta ensimmäistä vaihetta. Tarkastelen aluksi viljelyyn kohdistuvaa kritiikkiä ja sen pääkohtia laajemman keskustelun alkamisesta 1990-luvulta 2000-luvun alkuvuosiin. Ensimmäisistä järjestöjen raporteista esiin nousevia teemoja olivat sademetsien suojeleminen, Kaakkois-Aasian metsäpalot ja näihin yhdistyvä huoli ilmastonmuutoksen kiihtymisestä. Näistä siirryn käsittelemään lajiensuojelun näkökulmaa, johon liittyen avaamini tarkemmin kahta Greenpeacen mainoskampanjaa. Alaluvun loppupuolella käsittelemäni *Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO)* -sertifiointijärjestelmän kehittämistä ja sen kritiikkiä.

Käsittelemäni työssäni kansainvälistä ympäristökritiikkiä etenkin WWF:n ja Greenpeacen kannanottojen kautta, mutta on tärkeää huomioida, että aihetta on käsitelty paljon myös muiden paikallisten ja kansainvälisten tahojen osalta, ja esittelemäni keskustelu on vain osa siitä, miten palmuöljyn viljelyä on vuosien saatossa vastustettu. Pysin kuitenkin nostamaan esiin kansainvälisen keskustelun pääkohtia ja sellaisia järjestöjen raportteja, joihin usein edelleen viitataan niin tutkimuksessa kuin suojelutyössäkin. Käsittelemäni myös sitä, mitä viljelyn kestävyden eduksi on luettu. Vaikka Malesia on yksi merkittävimmistä viljelymaista, se ei suinkaan ole ainoa, jonka toimintaa järjestöt ovat kritisoineet, vaan Indonesia on myös usein raporttien keskiössä. Osa ongelmakohdista on maakohtaisia, osa taas yleisluontoisia, jolloin olen voinut hyödyntää raportteja myöskin omassa työssäni, vaikka pääpaino olisi ajoittain maantieteellisesti muualla. Toisaalta tulee huomioida myös yritysten ja korporaatioiden toiminnan ylirajaisuus, jonka tuotantoketjujen monimutkaisuus tekee ajoittain vaikeaksi havaita.

Palmuöljy menestyy parhaiten lämpimällä ja kostealla trooppisella vyöhykkeellä, jonka alueella sijaitsee myös suurin osa maailman sademetsistä.⁸⁶ Populaari nimitys sademetsistä ”maapallon keuhkoina” on kuitenkin harhaanjohtava, koska todellisuudessa metsät sekä niissä elävät, orgaanista ainetta hajottavat mikrobit kuluttavat lähestulkoon kaiken puun tuottaman hapen. Tämä ei tiedetoimittaja Katarina Zimmerin mukaan kuitenkaan merkitse sitä, että sademetsät eivät olisi elämälle tärkeitä, sillä hiilidioksidin sitomisen lisäksi ne ovat biodiversiteetiltään maailman rikkaimpia alueita.⁸⁷ Luonnonsuojelun historiaa tutkinut Ramachandra Guha nostaa metsien suojelun pitkäikäisimmäksi ja vaikutusvaltaisimmaksi ympäristöliikkeeksi – tieteellisen

⁸⁵ Pye 2012, 2, 11–12, 179.

⁸⁶ Rosner, Hillary: Palm Oil is Unavoidable. Can it be Sustainable? *National Geographic* 12/2018.

⁸⁷ Zimmer 2019.

metsänhoidon juuret ulottuvat keskiajan Eurooppaan.⁸⁸ Ympäristöhistorioitsija Joachim Radkaun mukaan metsäkadot ovat ympäristöhistorian yleisiä legendoja, joihin myös järjestöjen työ pohjautuu. Useiden kulttuurien on katsottu tuhoutuneen näköalattoman metsänkäytön seurauksena, vaikka todellisuus olisi tätä monimutkaisempaa.⁸⁹ Historiantutkija Kevin Niebauerin mukaan sademetsien häviäminen on ollut keskeinen osa akateemista keskustelua 1970-luvulta lähtien, ja aihe saavutti ympäristöliikkeen retoriikassa huippunsa 1980-luvulla, kun tieto ilmaston lämpenemisestä lisääntyi. Amazonin sademetsä nousi keskiöön koko maapallolle tärkeänä yksikkönä, ja Niebauerin mukaan epäilykset ihmiskunnan kehityksestä yhdistettiin sademetsien tulevaisuuteen. Sademetsiin liittyvä katastrofijattelu ajoittui juuri 1980- ja 1990-luvuille, jolloin lähestulkoon koko ihmiskunnan tulevaisuuden katsottiin olevan riippuvaista metsien säilymisestä. Niebauerin mukaan keskustelu kuitenkin hiipui osittain 1990-luvun loppupuolelta, eivätkä kerrotut narratiivit ole juuri muuttuneet sen jälkeen.⁹⁰

Tältä pohjalta on selitettävissä myös kiinnostus Kaakkois-Aasian sademetsiä kohtaan. Pyen mukaan jo ennen palmuöljyn viljelyn kritiikkiä trooppisten metsien hakkuut saivat aikaan vastustusta eurooppalaisissa järjestöissä, ja myöhemmät kampanjat palmuöljyä vastaan pohjautuivat osittain näihin.⁹¹ Esimerkiksi Malesian Sabahin alueella tuotetaan nykyään seitsemän prosenttia kaikesta maailman palmuöljystä. 1970-luvulla osavaltiossa syntyi ajatus, jonka mukaan kaikki maaperältään parhaat alueet tulisi valjastaa viljelykäyttöön, ja metsiä raivattiin etenkin 1980-luvulla. Palmuöljyn osuus Malesian ja Indonesian jakaman Borneon saaren metsäkadosta on vuodesta 1973 eteenpäin ollut kokonaisuudessaan noin 20 prosenttia, mutta jos aluetta katsotaan 2000-luvulta eteenpäin, on palmuöljyn vuoksi hävitetyn metsän osuus kaikesta metsäkadosta 47 prosenttia.⁹²

Hakkuut aiheuttivat huolta sademetsien väärinkäytöstä jo varhain, mutta vasta laajat ja tuhoisat metsäpalot saivat mittakaavallaan aikaan vaikuttavia kansainvälisiä kampanjoita. Radkaun mukaan tulta on maanviljelyn alkamisesta asti hyödynnetty eri puolilla maailmaa maiden raivaamiseen, etenkin alueilla, joissa metsät ovat estäneet peltojen laajenemista. Tuli on näin ollen yksi vallankäytön muoto ympäristöhistorian näkökulmasta.⁹³ Kaakkois-Aasian vuosien 1997 ja 1998 metsäpalot olivat herättämässä

⁸⁸ Guha 2000, 33.

⁸⁹ Radkau 2019, 326.

⁹⁰ Niebauer 2018, 107–110, 127.

⁹¹ Pye 2012, 180.

⁹² Rosner, Hillary: Palm Oil is Unavoidable. Can it be Sustainable? *National Geographic* 12/2018.

⁹³ Radkau 2019, 328.

huomion osalta merkittäviä, ja niihin liittyen WWF julkaisi joulukuussa 1997 Nigel Dudley, Jean-Paul Jeanrenaudin ja Sue Stoltonin raportin *The Year the World Caught Fire*. Dudley ja Stolton ovat tutkineet runsaasti muun muassa suojelualueita, Jeanrenaud puolestaan toimii Sveitsin WWF:n neuvonantajana. Raportti käsitteli etenkin Indonesian laajoja metsäpaloja ja näiden yhteyttä viljelyn ongelmiin, mutta sivusi myös Malesiaa ja mikä tärkeintä, käänsi kansainvälistä huomiota palmuöljyn viljelyyn. Raportin kirjoittaminen alkoi WWF:n vastauksena Indonesian metsäpaloihin, mutta kirjoittamisen aikana järjestö sai tietoa vastaavista tapauksista eri puolilla maapalloa.⁹⁴ Agronomisti Teoh Cheng Hain mukaan juuri tämä raportti sai palmuöljyn viljelyn vastustamisen eivaltioillisten järjestöjen prioriteettilistalle.⁹⁵

Kaakkois-Aasiassa palot olivat laajoja etenkin Indonesian alueella ja Borneon saarella, mutta niistä leviävät savusumut vaikuttivat ylijärjaisesti, myös Länsi-Malesiassa. Borneon saarella Malesian Sabahissa ja Sarawakissa sateet alkoivat Indonesiaa aiemmin, mikä luultavasti säästi alueita osittain palojen aiheuttamilta tuhoilta. Kuitenkin savusumun haitat olivat merkittäviä etenkin Sarawakissa, jossa 1997 ilmansaasteita mittaava indeksi oli 849, kun vaarallisten saasteiden raja on 300. Paloilla katsottiin olevan vaikutuksia niin eläimiin, ihmisten terveyteen, ravinnonsaantiin, talouteen, omaisuuteen kuin ympäristöönkin – etenkin ilmansaasteet, vapautuva hiilidioksidi, maaperän eroosio, makean veden saastuminen kuin näiden kautta ilmaston lämpeneminen herättivät huolta. Palojen voimakkuutta lisäsi El Niño ilmiö, jonka katsottiin esiintyvän useammin juuri ilmastonmuutoksen takia.⁹⁶ Metsäpaloista vapautuvien kasvihuonekaasujen myös pelättiin aiheuttavan noidankehää, jossa El Niño voimistui entisestään ilmaston lämmitessä.⁹⁷

Vaikka raportissa todettiin tulen olevan joillakin alueilla metsän luonnollinen uusiutumiskeino, trooppiset metsät palavat kosteuden vuoksi harvemmin, ja tämän johdosta palot ovat usein vahingollisia elleivät kohtalokkaita useille lajeille. Raportin keskiössä olikin huomio siitä, että suurin osa alueen tulipaloista oli sytytetty tahallaan, usein laittomasti ja taloudellisista syistä. Paloista oli kirjoittajien mukaan perinteisesti syytetty pienviljelijöiden hallitsematonta toimintaa, vaikka vuosien 1997 ja 1998 tapauksissa oli selvää, että suuret plantaasiyritykset aiheuttivat polttamalla eniten

⁹⁴ Dudley, Jeanrenaud & Stolton 1997, 4.

⁹⁵ Hai 2012, 20.

⁹⁶ Merivirtojen ajoittainen muuttuminen Tyynellämerellä, jossa pintavesi lämpenee. Aiheuttaa kuivuutta Kaakkois-Aasiassa.

⁹⁷ Dudley, Jeanrenaud & Stolton 1997, 1–9.

vahinkoa. Polttaminen koettiin halvaksi keinoksi raivata viljelyalueita, ja joskus se oli keino kasvattaa laittomasti maaomistuksia, mikäli palon jälkeen suojelualan asema alennettiin käytettäväksi viljelymaaksi.⁹⁸

Raportin kirjoittajien mukaan palot käänsivät ensimmäistä kertaa laajaa kansainvälistä huomiota tropiikkien metsäpaloihin, mikä johtui WWF:n mukaan siitä, että sääolosuhteet olivat kuljettaneet palojen negatiivisia vaikutuksia kaupunkeihin, jolloin myös rikkaampi väestö kärsi vahingoista:

Why have the fires made such headlines in 1997? Freak weather conditions - probably made worse by pollution - mean that this year's impacts have been so great that they have also affected the lives of urban dwellers throughout South East Asia. For the first time, the rich and powerful have suffered alongside the poor and the powerless. -- But these fires were not an Act of God. They were deliberately set, as they have been for many years, to clear forest for other purposes and sometimes to cover up timber poaching and land theft.⁹⁹

Palot eivät suinkaan olleet ensimmäisiä lajissaan, mutta esimerkiksi vuoden 1983 Borneon tuhoisia metsäpaloja ei juuri käsitelty kansainvälisessä mediassa. Ihmisille aiheutui 1990-luvun lopun palojen savusta muun muassa hengitystie- ja silmäoireita, mutta pidempiaikaisten vaikutusten ilmenemisen oletettiin kestävän useita vuosia. Hanavesi muuttui paikoin juomakelvottomaksi ja paloja seuraavien happamien sateiden oletettiin tuovan haittoja niin kasveille, eläimille kuin ihmisille. Myös Malesian turismi kärsi metsäpaloista – savun haittojen lisäksi maaperän eroosio ja sateiden kautta tulevat valumat saattoivat tuhota vesistöjen ekosysteemejä ja turistien suosiossa olevia koralliriuttoja. Malesia pyrki purkamaan tätä huonoa julkisuutta lennättämällä ulkomaisia toimittajia turistikohdeisiinsa. Eläimet olivat vaarassa kuolla paloihin, mutta vahingoilla oli myös välillisiä vaikutuksia – elintilat tuhoutuivat, hedelmäpuilla menisi vuosia muuttua jälleen tuottoisiksi ja alueilta pakenevat eläimet olivat vaarassa joutua ihmisten kaappaamiksi tai reviiirikiistoihin muiden lajien kanssa. Kädellisten, etenkin uhanalaisten orankien, katsottiin kärsivän paloista suuresti.¹⁰⁰

Nostan raportista huomioksi sen, että kirjoittajat peräänkuuluttavat taustalla piilevien syiden selvittämistä ja niihin puuttuvaa ennakoivaa toimintaa. Ongelmaksi ei luettu pelkästään sitä, että metsäpalot aiheuttivat laajoja tuhoja, vaan myös se, miksi paloja ylipäänsä sytytettiin. Pintaa syvemälle katsottaessa taustalta löytyi köyhyyttä ja pyrkimys saada elanto, ja näiden takaa kulutustottumukset, halu saada halpoja

⁹⁸ Dudley, Jeanrenaud & Stolton 1997, 1–4, 11–13.

⁹⁹ Dudley, Jeanrenaud & Stolton 1997, 3.

¹⁰⁰ Dudley, Jeanrenaud & Stolton 1997, 1–3, 6–7, 8–10, 14.

hyödykkeitä sekä se, että näitä ollaan valmiita ostamaan myös silloin, kun ne ovat ympäristölle tai ihmisille vahingollisia:

The underlying conditions that encouraged the fire reflect on people all over the world. A society based on high consumption, the desire for cheap goods and the readiness of governments, industry and consumers to buy goods that have been made in environmentally and socially damaging practices all contribute to the fires.¹⁰¹

Kulutuskulttuuri pohjautuu nykyisellään Guhan mukaan etenkin toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan, jolloin Yhdysvallat rakensi identiteettiään kulutustuotteiden varaan – sodan kauhujätkä haluttiin tasapainottaa paremmalla elintasolla. Lisäksi etenkin 1960-luvulla vallitsi ajatus rajattomasta edistyksestä ja tieteen kaikkivoipaisuudesta ongelmien edessä, mikä edesauttoi kehitystä.¹⁰²

Sen lisäksi, että viljelyn kritisoiminen linkittyy pidempiaikaiseen huoleen sademetsien katoamisesta, keskustelu yhdistyy ajan ilmastokeskusteluun. YK:n ilmastopöytäkirja allekirjoitettiin Rio de Janeirossa 1992, ja sitä täydentävä Kioton pöytäkirja laadittiin 1997. Pöytäkirjan allekirjoittaneet teollisuusmaat sitoutuivat vähentämään kasvihuonepäästöjään vuosien 2008–2012 aikana viisi prosenttia vuoden 1990 tasosta. Pöytäkirja astui voimaan vuonna 2005, ja vaikka sitä on sittemmin kritisoitu tavoitteiden ja velvoitteiden vähäisyydestä, kertoo se osaltaan kasvaneesta paineesta vähentää kasvihuonekaasuja. Myös Malesia on allekirjoittanut sopimuksen, vaikkei siinä kehitysmaalle aseteta velvoitteita.¹⁰³ Velvoitteissa huomioitiin myös hiilinielujen vaikutukset, mikä on keskeinen tema myös ympäristöjärjestöjen työssä.¹⁰⁴ Radkau nostaa Rion konferenssin eräänlaiseksi ympäristöliikkeen kohokohdaksi, jossa uskottiin vahvasti lainsäädännön aikaansaavan muutosta. Rion konferenssin keskeisiä teemoja oli juuri metsien suojeleminen, joka säilyi käytännössä ongelmallisena:

Since the Rio environmental summit sustainable development has become a magic phrase all over the world. One paradox of Rio is that, because Third World countries led by Brazil and Malaysia imposed a veto, no decisions could be taken on forestry, the very area where “sustainability” had for centuries had the most clearly defined meaning.¹⁰⁵

Guhan mukaan Rion konferenssin aikaan kävi selväksi, että vaikka maapallo oli yhteinen, jako pohjoisen ja etelän varallisuuden välillä oli epätasa-arvoinen. Eteläiset valtiot katsoivat, että siinä missä päästöt olivat köyhille elinehto, rikas pohjoinen saastutti ilmastoa suurelta osin ylellisyyden tähden.¹⁰⁶ Kehitysmaatutkimuksessa tähän jaotteluun

¹⁰¹ Dudley, Jeanrenaud & Stolton 1997, 12, 28. Lainaus s. 12.

¹⁰² Guha 2000, 64–66.

¹⁰³ Pöytäkirjan toinen velvoitekausi oli 2013–2020, jonka jälkeisestä ajasta päätettiin Pariisin ilmastopöytäkirjassa 2015. Globalis 2016 & UNFCCC.

¹⁰⁴ Ympäristöministeriö 3/2019.

¹⁰⁵ Radkau 2019, 328, lainaus s. 330.

¹⁰⁶ Guha 2000, 141.

viitataan usein *globaalin etelän* -termillä, jolla tarkoitetaan laajassa merkityksessä matalan- ja keskitulotason maita Latinalaisessa Amerikassa, Aasiassa, Afrikassa ja Oseaniassa. Valtiot ovat ajoittain myös poliittisesti marginalisoituja, ja globaalin etelän käsitteellä luodaan eroa pohjoisen korkean tulotason maihin. Kehittyvät maat ovat myös itse viitanneet termiin osoittamaan poikkeavia intressejä verrattuna teollistuneeseen pohjoiseen. Termin suosio kasvoi etenkin kylmän sodan päättymisen jälkeen, ja sen avulla on taisteltu globalisaation homogenisoivien vaikutusten käsityksiä vastaan. Globaalilla etelällä ei ole työssän tarkoitus viitata alhaisempaan kehitykseen, josta termiä on ajoittain kritisoitu, vaan se kuvaa kolonialismin historian kestäviä vaikutuksia sekä alueiden eroja muun muassa taloudellisten ja sosiaalisten muutosten, poliittisten arvojen ja resurssien käytön suunnittelun suhteen.¹⁰⁷

Pohjoisen valtiot vaativat Rion konferenssissa maailman metsien käytön yhteissuunnittelua, kun taas etelä ei halunnut luopua kansallisesta hallinnasta metsien tarjotessa elannon niin monelle. Eteläiset valtiot näkivät myös, ettei aiemmasta ympäristötuhosta annettu reilusti vastuuta pohjoiselle. Tämä kuvastaa hyvin eroa euro-amerikkalaisten ympäristöajattelijoiden ja post-koloniaalisten yhteiskuntien välillä – suuri osa maapallon väestöstä asuu kehittyvässä maissa, jonka väestö tarkastelee mahdollisuuksiaan eri näkökulmasta. Guhan mukaan esimerkiksi intialaisille ympäristökysymykset ovat usein enemmän sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymyksiä, ja köyhällä väestönosalla katsotaan olevan oikeus nauttia luonnon tarjoamista mahdollisuuksista. Sen sijaan esimerkiksi Yhdysvalloissa vallitsi Guhan havaintojen mukaan jo 1980-luvulla enemmän linjaus, jossa painotettiin kasvien ja eläinten oikeuksia itsessään. Usein ympäristön itsensä oikeudet ovat ristiriidassa oletettujen ihmisten oikeuksien kanssa. Aasiassa ajatus vauraudesta on myös yhdistetty itsenäisyyden säilyttämiseen ja yhteiskunnan vakauteen. Siirtomaiden itsenäistyminen ja aatteellinen jako pohjoiseen ja etelään ajoittuu ympäristöajattelun toiseen aaltoon, mutta Guhan mukaan itsenäistyneiden valtioiden ensimmäinen tavoite oli täyttää kansalaistensa taloudelliset toiveet ja tarpeet. Vaikka pääsääntöisesti valtion vaurastuminen on Kaakkois-Aasiassa ollut prioriteettina, tämä ei Guhan mukaan tarkoita, etteikö kehittyvässä maissa olisi ollut 1900-luvun loppupuolella ympäristöajattelua. Hän nostaa esimerkiksi Malesian Sarawakin Penan yhteisön, joka jo 1980-luvulla protestoi hakkuita vastaan ja asetti alueilleen sulkua ympäristön pelastamiseksi. Tähän on kuitenkin usein

¹⁰⁷ Connell, Raewyn & Dados, Nour: The Global South. *SAGE Journals*, vol. 11, no. 1, 2012, 12–13.

yhdistynyt köyhän väestön osalta sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puoli, jota ei voi erottaa ympäristötekijöistä.¹⁰⁸

Keskustelu vuosien 1997–1998 paloista ei lakannut täysin ensimmäisen aallon laskeuduttua, vaan palojen analysointiin ja seurauksiin palattiin uudelleen vuosituhannen vaihteessa. Vuonna 2000 Peter Moore ja Andy Rowell julkaisivat yhteistyössä WWF:n ja Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) kanssa jatkotutkimuksen *Global Review of Forest Fires*, joka tarkasteli vuoden 1997 raportin teemoja laajemmin, seurasi kehitystä ja tarjosi ehdotuksia jatkotoimenpiteistä. Moore on erikoistunut metsäpalojen käsittelyyn ja Rowell on ympäristöteemoja tutkiva journalisti. Kirjoittajat totesivat, että huonona vuotena metsäpaloista aiheutuvat päästöt saattoivat vastata merkitykseltään kolmasosaa kaikista maailmanlaajuisesti poltetuista fossiilisista polttoaineista ja lisäsivät aiempaan, että sytytetyistä paloista 80 prosenttia oli peräisin plantaasitoiminnasta. Valtiot olivat myös vedonneet El Niñoon palojen aiheuttajana, vaikka WWF:n mukaan ilmiö ainoastaan kiihdytti palojen leviämistä, kun todellinen syy oli ihmisten toiminnassa.¹⁰⁹

Vuosien 1997 ja 1998 palot myös ajoittuivat samaan aikaan Aasian talouskriisiin¹¹⁰ kanssa, joka vaikutti myös Malesian talouteen. Malesia kuitenkin selvisi kriisistä nopeammin tiukentamalla omaa rahoituslainsäädäntöään. Se ei hyväksynyt Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) apupakettia vaan keskittyi oman taloutensa elvyttämiseen.¹¹¹ IMF on saanut apupaketeistaan kritiikkiä luonnonsuojelujärjestöiltä, sillä se tarkoitti Indonesian palmuöljysektorin ulkomaisten sijoitusten vapauttamista.¹¹² Moore ja Rowell katsoivat avustuspaketin ainoastaan kannustavan polttamaan lisää sademetsää, sillä se sisälsi sijoitusten vapauttamisen lisäksi ehtoja palmuöljyn viennin lisäämisestä.¹¹³ Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että talouden elvyttäminen johtaisi uusien alueiden raivaamiseen ja sademetsien todennäköiseen polttamiseen. Avustuspaketin katsottiin olevan välinpitämätön valtioiden politiikassa olevia ongelmia kohtaan, mistä kertoo Indonesiaan keskittyvän Down to Earth -järjestön edustajan Frances Carrin lainaus:

¹⁰⁸ Adas 2000, viii & Guha 2000, x, 5–7, 63–65, 98–105, 122, 141–142.

¹⁰⁹ Moore & Rowell 2000, 6, 10, 31.

¹¹⁰ Valuuttoihin ja markkinoihin vaikuttanut kriisi, joka alkoi Thaimaasta. Maa kärsi talousongelmista, joiden seurauksena laski kansallisen valuutan kellumaan, ja kriisi levisi pian ympäri Kaakkois-Aasiaa. Taloudet kääntyivät kasvuun jo 1999.

¹¹¹ Kuronen, Timo: Talouskriisi jätti jälkensä Aasiaan. *Maailman kuvalehti* 31.5.2000.

¹¹² Pye 2012, 8.

¹¹³ Moore & Rowell 2000, 27, 36.

I think the IMF is part of the problem, not the solution – – As long as you have a forestry policy which is dominated by the need to exploit natural resources for export, you will continue forest destruction.¹¹⁴

Malesian kannalta raportista on mahdollista nostaa esiin kaksi keskeistä huomiota. Ensimmäisen raportin julkaisun jälkeen Malesia oli sitoutunut *zero burning* -periaatteeseen, joka nimensä mukaan tarkoittaa sitä, ettei metsiä tai vanhoja plantaaseja raivata polttamalla, vaan alueella olevat kaadetut puut pienitään ja jätetään paikalle hajoamaan luonnollisesti. Maa sai tästä ja tarjoamastaan avusta myös positiivista palautetta raportissa: *One positive measure from the meeting was that Malaysia offered to share enforcement experience and conduct training course relating to zero burning.*¹¹⁵ Myös Indonesia oli 1998 luvannut sitoutua periaatteeseen, jonka toteutumisesta ei kuitenkaan käytännössä ollut merkkejä. Malesian hallitus oli toisaalta jatkotoimenpiteenä talouden turvaamiseksi kieltänyt ilmaansaasteita valvovien asiantuntijoiden julkaisut, koska näkivät näiden ajavan turisteja pois. Toinen keskeinen huomio oli malesialaisten plantaasiyritysten toiminta Indonesiassa. Merkittäviä paloalueita oli yhdistetty Malesiasta käsin toimiviin yrityksiin, ja kirjoittajat vaativat jatkoselvitystä siitä, ketkä tukivat palojen käyttöä raivauskäytäntönä. Yksityissektoria haluttiin myös tiiviimmin mukaan palojen torjuntaan ja maankäytön suunnitteluun. Indonesian kansallisen kontrollin menetys malesialaisyrittäjille lisäsi kirjoittajien mukaan väärinkäytön vaaraa.¹¹⁶

Metsäpalojen esiinnostaminen ei näin ollen kiinnittänyt huomiota ainoastaan palmuöljyn viljelyyn yleisesti vaan loi myös painetta selvittää toimijoita kriisin takana, sekä palmuöljyn monimutkaisia rahoitus- ja tuotantoketjuja. Pyen mukaan Malesian toiminnan laajentuminen Indonesiaan tapahtui samaan aikaan alan transnationaalien käänteiden kanssa 1990-luvulla, ja vuonna 1998 malesialaiset sijoittajat yhdessä indonesialaisten liikekumppaniensa kanssa omistivat noin puolet Indonesian viljellyistä alueista. Esitellyistä yrityksistä sekä Wilmar että Sime Darby ovat merkittäviä toimijoita myös Indonesiassa.¹¹⁷ Hai toteaa Malesian pinta-alan olevan niin rajallinen, että toiminnan laajeneminen on ollut myös luonnollista. Tätä on toteutettu myös ostamalla indonesialaisia yrityksiä. Vuoden 2000 tutkimus myös osoitti juuri palmuöljyn viljelyn olevan yksi pääsyy metsien raivaamiseen, ja kampanjointi aiheen ympärillä lisääntyi. Esimerkiksi Saksan WWF julkisti kampanjan *Burning Forests for Margarine*, jolla pyrki saamaan saksalaiset korporaatit tilille palmuöljyn käytöstä. Greenpeace puolestaan sai

¹¹⁴ Moore & Rowell 2000, 37.

¹¹⁵ Moore & Rowell 2000, 29.

¹¹⁶ Moore & Rowell 2000, 11, 30–33.

¹¹⁷ Pye 2012, 7–8.

joitakin kansainvälisiä pankkeja sitoutumaan metsien suojeluun ja huomioimaan lainausjärjestelyiden vaikutukset trooppisiin metsiin.¹¹⁸

Sademetsien suojelupyrkimykset yhdistyivät luonnollisesti myös kartoituksiin niissä elävistä lajeista. Uhanalaiset eläinlajit olivat ensimmäisten kampanjoiden keskiössä, etenkin oranki, jonka kärsimää haittaa käsiteltiin vuoden 1997 raportin lisäksi useaan otteeseen myös jatkossa. Vuosien 1999 ja 2015 välillä noin 150 000 Borneon orankia menehtyi maankäytön ja metsästyksen seurauksena, yhtenä merkittävänä tekijänä palmuöljyn viljely.¹¹⁹ Borneon orankeja oli vuonna 2014 arviolta 41 000 yksilöä luonnossa, ja ne oli luokiteltu uhanalaisiksi. WWF on verkkosivujensa mukaan työskennellyt orankien suojelemiseksi 1970-luvulta lähtien.¹²⁰ Se ei luonnollisesti ole ainut laji, joka on kärsinyt viljelyn leviämisestä, vaan Mooren ja Rowelin mukaan esimerkiksi nenäapina menetti merkittäviä elinalueita Borneossa vuosien 1997 ja 1998 palojen aikana.¹²¹ National Geographicin toimittajan Hillary Rosnerin mukaan esimerkiksi Malesian Sabahissa sijaitseva Kinabatangan joki on turistien suosituimpia paikkoja nähdä villieläimiä, mutta toimittajan mukaan syy siihen, että eläimet ovat näkyvillä on siinä, ettei niillä ole enää metsää johon piiloutua. Toisaalta valtio on Borneon saarella tehnyt yhteistyötä aktivistien ja tiedemiesten kanssa muuttaakseen viisi prosenttia suurimmista plantaaseista takaisin metsiksi. Hankkeissa on myös pyritty istuttamaan palstoja, jotka yhdistävät yksittäisiä metsäalueita eläinten liikkumisen helpottamiseksi.¹²² MPOC on sanonut väitteiden lajien ja niiden elinympäristön tuhoamisesta olevan valheellisia, ja vedonnut tässä valtion perustamiin suojeluohjelmiin.¹²³ Luonnonvaraisten eläinten suojelurahasto *The Malaysian Palm Oil Wildlife Conservation Fund* perustettiin 2006, ja se on sittemmin toteuttanut useita suojeluhankkeita. MPOC:n mukaan tämä viestii osakkaille malesialaisen palmuöljyntuotannon vastuullisuudesta.¹²⁴ Hain mukaan juuri huoli biodiversiteetin katoamisesta nosti orangit ensimmäisten kampanjoiden keskiöön.¹²⁵ Yksi järjestöjen kampanjoinnin keinoista on ollut kuluttajatietoisuuden lisääminen ja negatiivisen maineen uhka yrityksille.¹²⁶ Esimerkeiksi kampanjoiden vaikuttavuudesta nostan kaksi Greenpeacen julkaisemaa videota orankien suojelemiseksi.

¹¹⁸ Hai 2012, 20–21, 31.

¹¹⁹ Rosner, Hillary: Palm Oil is Unavoidable. Can it be Sustainable? *National Geographic* 12/2018.

¹²⁰ WWF 2/2014.

¹²¹ Moore & Rowell 2000, 35.

¹²² Rosner, Hillary: Palm Oil is Unavoidable. Can it be Sustainable? *National Geographic* 12/2018.

¹²³ MPOC: *Palm Oil: The Facts*.

¹²⁴ MPOC 7/2011.

¹²⁵ Hai 2012, 21.

¹²⁶ Pye 2012, 187.

Vuonna 2010 Greenpeace julkaisi visuaalisesti raa'an videon, jossa kuvasi miehen syövän tauolla maailman suurimman ruoka- ja juomayhtiön Nestlén Kit Kat-patukan sijaan orangin sormia. Videossa toimiston muut työntekijät katsoivat tapahtumaa kauhistuneina. Lopussa Greenpeace vetosi kuluttajiin ja Nestléen, että se lopettaisi palmuöljyn ostamisen sademetsää tuhoavista lähteistä. Videon julkaisemisen jälkeen Nestlé ilmoitti ryhtyvän yhteistyöhön kansainvälisen, voittoa tavoittelemattoman järjestön The Forest Trustin (TFT) kanssa. Järjestön tarkoituksena oli auttaa Nestléä rakentamaan vastuullisia tuotantoketjuja, ja ensimmäinen raaka-aine, johon yhteistyöllä puututtiin, oli juuri palmuöljy. Nestlé julkaisi ohjesäännöt tuotantoketjun vastuullisesta jäljittämisestä ja lupasi myös tarjota tukea niille palmuöljyn tuottajille, jotka eivät toistaiseksi vastanneet edellytyksiä. Yritys myös sitoutui tavoitteeseen, että vuonna 2015 kaikki sen ostama palmuöljy olisi kestävästi tuotettua.¹²⁷ Metsätaloustieteen tutkijan Patrice Levangin ja agronomisti Alain Rivalin mukaan suurin osa Nestlén hankkimista sertifikaateista oli kuitenkin RSPO:n myöntämiä, kritisoituja Greenpalm-sertifikaatteja, joita käsitellään tässä alaluvussa myöhemmin.¹²⁸

Vuonna 2018 Greenpeace toteutti yhteistyössä brittiläisen kauppaketju Icelandin kanssa mainosvideon *Rang-tan: The Story of Dirty Palm Oil*. Runomuotoon sanoitetussa piirretyssä lapsi ihmettelee huoneeseensa päätynyttä orangin poikasta, joka siirtelee tavaroita ja kaataa huonekasvin. Lapsi turhautuu orangin toimintaan ja komentaa sitä lähtemään, mutta alkaa sitten ihmetellä miksi oranki on alunperin päätenyt huoneeseen. Tässä kohdin videossa siirrytään kuvamateriaaliin, jossa koneet kaatavat sademetsää ja tilalle on tullut suorarivisiä palmuöljyplantaaseja. Oranki toteaa:

There's a human in my forest and I don't know what to do. He destroyed all of our trees for your food and your shampoo.

There's a human in my forest and I don't know what to do. He took away my mother and I'm scared he'll take me too.

There are humans in my forest and I don't know what to do. They're burning it for palm oil so I thought I'd stay with you.

Tämän kuullessaan tyttö oivaltaa, että tietää nyt mitä tehdä – hän haluaa taistella pelastaakseen eläimille kuuluvat metsät, koska muutokseen on vielä mahdollisuus. Video oli tarkoitettu Icelandin joulukampanjaksi, ja ketju myös ilmoitti poistavansa palmuöljyn kaikista oman brändinsä tuotteista. Iso-Britannian televisiomainonnasta vastaava taho Clearcast kuitenkin kielsi mainoksen esittämisen televisiossa, koska piti sitä liian

¹²⁷ Nestlé 5/2010.

¹²⁸ Levang & Rival 2014, 44.

poliittisena. Video sai tämän jälkeen runsaasti huomiota sosiaalisessa mediassa.¹²⁹ Myös MPOA tuomitsi mainoksen ja sanoi sen olevan perusteeton ja syrjivä. MPOA:n toimitusjohtaja Nageeb Wahab puolusti Malesian tuotantoa toteamalla, että Sabahin ja Sarawakin orankikannat olivat suojeltuja, ja vetosi järjestöjä mieluummin tukemaan viljelyssä tehtäviä muutoksia.¹³⁰ Vastustuksesta huolimatta on mielestäni tulkittavissa, että uhanalaisten lajien suojeluun vetoavia kampanjoita pidetään eri osapuolten tahoilta vaikuttavina, etenkin niiden ollessa niin visuaalisia kuin tässä esitetyt tapaukset. Kuten aiemmin mainittiin, siinä missä pohjoisen ympäristöjärjestöt tarkastelevat eläinten oikeuksia itsessään, Kaakkois-Aasiassa on painotettu enemmän ihmisten ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmia, mikä selittää mielestäni kampanjan aiheuttamia näkemuseroja. Ympäristöhistorioitsija Frank Zelkon mukaan Greenpeace on alusta alkaen luottanut monipuolisiin ja älykkäisiin mediakampanjoihin – järjestö tarkastelee rikkomuksia ja raportoi niitä eteenpäin elävän kuvaston avulla. Greenpeace on myös korostanut ongelmien kansainvälisyyttä ja sitä, ettei luonto tunne kansallisrajoja. Kampanjoiden on ollut tarkoitus vedota mahdollisimman moneen, ja usein niissä esitetään esimerkiksi väkivaltaisten konfliktien seurauksia tai annetaan eläimille tunteita herättäviä ihmisten ominaisuuksia, kuten näissä mainoskampanjoissa.¹³¹

Sekä sademetsien ja eläinten suojeluun kohdistuneet kampanjat, että yritysten vastuullisuutta velvoittavat kannanotot johtivat pohdintoihin siitä, millä keinoilla palmuöljyn viljelystä saataisiin kestävämpää, ja olisiko tätä mahdollista arvioida yhteisten periaatteiden pohjalta. Yksi merkittävimpiä edistysaskeleita, tai näkökulmasta riippuen kritiikin kohteita, on ollut Kestävän palmuöljyn yhdistyksen eli *Roundtable on Sustainable Palm Oilin* (RSPO) perustaminen. RSPO on voittoa tavoittelematon yhdistys, joka syntyi WWF:n aloitteesta yhteistyössä yritysten kanssa. Yhdistys perustettiin virallisesti vuonna 2004, ja vuonna 2007 johtoryhmä hyväksyi sertifiointijärjestelmän. Ensimmäinen erä RSPO-sertifioitua palmuöljyä lähti markkinoille 2008. Nimensä mukaisesti RSPO pyrkii yhdistämään eri sidosryhmiä palmuöljyntuotantoa koskevien maailmanlaajuisten, kestävän kehityksen mukaisten standardien luomiseen. Se yhdistää toimijoita palmuöljyteollisuuden seitsemältä sektorilta; tuottajia, jalostajia, välittäjiä, kuluttajatuotteiden valmistajia, jälleenmyyjiä, rahoittajia sekä ympäristö- ja ihmisoikeusjärjestöjä.¹³² Vuonna 2018 noin viideosa kaikesta myydyistä palmuöljystä oli

¹²⁹ Ibrahim 11/2018.

¹³⁰ Saieed, Zunaira: Palm Oil Association Condemn 'Rang-tan' Video Clip. *The Star* 11/2018.

¹³¹ Zelko 2013, 3–5, 294.

¹³² RSPO: *About*.

sertifioitua.¹³³ Oliver Pyen mukaan RSPO syntyi osaksi vastauksena alan negatiiviseen mediahuomioon.¹³⁴

Sertifiointijärjestelmiä perustettiin ensimmäisen kerran 1990-luvun taitteessa. Ympäristöliike peräänkuulutti ympäristöystävällisempiä tuotteita jo 1970-luvulla, mutta vasta tutkimuksen lisääntyminen ympäristö- ja terveysvaikutuksista 1990-luvulla sekä kuluttajien toiveet tekivät sertifioinnista valtavirtaisempaa. Yritykset lanseerasivat aiemmin omia sertifiointijärjestelmiään, mutta vasta RSPO:n kaltaiset ulkopuoliset järjestelmät ovat lisänneet kuluttajien luottamusta.¹³⁵ Sertifiointi tarkoittaa käytännössä tuottajien vastuullisuuden arviointia, joka suoritetaan paikan päällä tehtävillä auditoinneilla. RSPO:n järjestelmässä huomioidaan sekä ympäristövaikutuksia, että sosiaalisia tekijöitä. Kriteerit täyttävä yritys saa tuotteilleen sertifikaatin, eli todistuksen kestävydestä. Yritykset hakeutuvat ulkopuolisten toimijoiden suorittamaan arviointiin itse, ja sertifikaatti voidaan myös poistaa tuottajalta, vaikka se olisi kerran myönnetty:

Palm oil producers are certified through strict verification of the production process to the stringent RSPO Principles & Criteria for Sustainable Palm Oil Production by accredited Certifying Bodies, and can be withdrawn at any time in case of infringement of the rules and standards.

Myös tuotteiden jalostajat voivat liittyä jäseniksi ja saada sertifikaatin. Ostaessaan tuotteita RSPO:n hyväksymältä toimittajalta yritys voi ilmoittaa lopputuotteessa, että on käyttänyt valmistukseen sertifioitua palmuöljyä.¹³⁶

Kriteereistä tärkeimmäksi RSPO nostaa sen, ettei viljelyn takia raivata aarniometsiä tai biodiversiteetin kannalta keskeisiä alueita, joilla asuu esimerkiksi uhanalaisia lajeja. Myöskään korkean suojeluarvon alueita, jotka ovat keskeisiä alkuperäisväestön elinkeinoja tai kulttuuria ajatellen, ei saa raivata plantaaseiksi.¹³⁷ Tärkeää on myös sitoutuminen zero burning -periaatteeseen.¹³⁸ RSPO on viiden vuoden välein arvioinut toimintaperiaatteitaan ja kriteereitään ja päivittänyt niitä vuosina 2013 ja 2018.¹³⁹ Vuoden 2013 versiossa yhdistys kiinnitti enemmän huomiota pienviljelijöiden asemaan.¹⁴⁰ Vuoden 2018 ehdotuksessa periaatteet jaettu kolmen ryhmän alaisuuteen; vaikutus vaurauteen, ihmisiin ja maapalloon. Vuoden 2018 päivityksessä otettiin myös tavoitteeksi tehokkaampi metsäkadon pysäyttäminen, jolloin plantaasien perustaminen ei saanut

¹³³ Rosner, Hillary: Palm Oil is Unavoidable. Can it be Sustainable? *National Geographic* 12/2018.

¹³⁴ Pye 2012, 2.

¹³⁵ Hermes 2013.

¹³⁶ RSPO: *Certification*.

¹³⁷ RSPO: *About*.

¹³⁸ Pye 2012, 2.

¹³⁹ RSPO: *About*.

¹⁴⁰ Levang & Rival 2014, 50.

aiheuttaa metsäkatoa eikä vahingoittaa korkean suojeluarvon alueita tai metsiä, jotka toimivat merkittävänä hiilivarastoina.¹⁴¹ Greenpeacen kannanoton mukaan vuoden 2018 lupaus metsien tuhoamisen pysäyttämistä ei kuitenkaan ollut käytännössä toteutunut vuonna 2019.¹⁴²

Itse sertifiointin tasoja on neljä, joissa on eroja sekä ehdoissa että toimeenpanon kuluissa. Lopputuotteiden valmistajat ja jälleenmyyjät voivat ostaa jo aiemmin mainittuja *Greenpalm*-sertifikaatteja, joista RSPO maksaa osuuden tuottajille. Greenpalm-järjestelmän tarkoituksena on kannustaa tuottajia vastuullisuuteen, mutta tässä toimintatavassa palmuöljy ei ole jäljitettävissä yksittäiselle plantaasille eikä loppukäyttäjille päätyvä tuote ole välttämättä vastuullisesta lähteestä. Jälleenmyyjät voivat kuitenkin tämän kautta ilmoittaa tukevansa vastuullista tuotantoa. Toinen taso on niin kutsuttu *massabalanssi*. Tässä toimintamallissa sertifioitu palmuöljy saattaa sekoittua eri käsittelyvaiheissa ei-sertifioituun, eikä toimitettua öljyä voi myöskään jäljittää yksittäisille plantaaseille. *Erilliskäsittelyssä* puolestaan eri plantaaseilta tulevat tuotteet voivat sekoittua keskenään, mutta kaikki näistä ovat sertifioituja. Tarkimmin valvotun, *fyysisen jäljitettävyyden* tasolla tilalta tuleva, sertifioitu palmuöljy pidetään erillään muista tuotteista, ja se voidaan loppukäyttäjän toimesta jäljittää yksittäisille tiloille asti. Tämä on järjestelmänä kuitenkin kallein ja vaikein toteuttaa.¹⁴³

RSPO:n järjestelmän toimivuus on herättänyt ristiriitaisia reaktioita. Toisaalta yhdistys tarjoaa pohjan rakentavalle vuoropuhelulle ja on askel kestävämmän viljelyn kehittämiseksi.¹⁴⁴ Se on myös osoitus siitä, miten yritykset ja tuotanto ovat vähentäneet yhteenottoja ympäristöjärjestöjen kanssa ja sen sijaan pyrkivät integroimaan kriitikoita toimintaansa ja keskusteluun. Ympäristö- ja ihmisoikeusjärjestöt ovat kuitenkin löytäneet tuotannosta ja RSPO:sta puutteita. Järjestelmä on saanut kritiikkiä muun muassa siitä, että jäsenet jatkavat aiempaa resurssien ja työvoiman hyväksikäyttöä, samalla kun saavat sertifikaatista nostetta brändilleen.¹⁴⁵ Vuonna 2008 256 järjestöä allekirjoitti vetoimuksen *International Declaration Against the "Greenwashing" of Palm Oil by the Roundtable on Sustainable Palm Oil*, jossa kritisoivat palmuöljyn viljelyn aiheuttamaa ruokapulaa, biodiversiteetin katoamista, ilmasto-ongelmia sekä ihmisoikeusrikkomuksia. Järjestöt katsoivat, että RSPO oli ainoastaan yksi keino lisätä laajentaa

¹⁴¹ RSPO Principles and Criteria 2018, 11, 39–40.

¹⁴² Greenpeace 11/2019.

¹⁴³ Levang & Rival 2014, 46–49.

¹⁴⁴ Levang & Rival 2014, 50.

¹⁴⁵ Pye 2012, 4, 12, 187.

palmuöljyteollisuuden markkinoita ja maantieteellisiä alueita, ja nostivat yrityksistä esiin esimerkiksi Wilmarin, IOI Groupin ja Unileverin. Vetoimuksessa todettiin, että RSPO ”viherpese” monokulttuuria:

RSPO is yet another attempt at camouflaging and denying the true situation, providing “a green-wash” to make a model of production that is intrinsically destructive and socially and environmentally unsustainable, appear to be “responsible”.¹⁴⁶

RSPO:ta on myös kritisoitu siitä, että se on päästänyt jäsenikseen yrityksiä, jotka ovat aiemmin todistetusti aiheuttaneet metsäkatoa. RSPO:n vastaus on kuitenkin se, että parhaat tulokset saadaan sisällyttämällä halukkaat toimintaan.¹⁴⁷

Puutteeksi on nähty etenkin RSPO:n kriteerien heikkous, joita Greenpeace on kritisoinut useaan otteeseen. Vuoden 2013 raportissa *Certifying Destruction* järjestö esitti mielipiteensä siitä, ettei RSPO tuota todellisesti kestävästä palmuöljyä, vaan sallii toiminnallaan jäseniltään muun muassa metsäkadon ja turvealueiden kadottamisen. Järjestö esitti, että esimerkiksi vuoden 2013 Borneon metsäpaloista suuri osa tapahtui RSPO:n jäsenten toimialueilla. Ongelmaksi nähtiin, että vaikka RSPO kielsi aarniometsien hävittämisen, sellaiset alueet, joita ei ollut luokiteltu korkean suojeleuarvon kohteiksi olivat edelleen yrityksille vapaita hyödyntää. Kritiikkiä sai myös kasvihuonekaasujen rajoittamattomuus sekä hidas reagointi valituksiin. Vuonna 2012 72 prosenttia sertifikaateista oli Greenpalm-sertifikaatteja, lopuista suurin osa hankittu massabalanssilla. Greenpeace katsoi näiden järjestelmien olevan harhaanjohtavia, koska loppukäyttäjät eivät todellisuudessa pystyneet tietämään, oliko heidän käyttämänsä palmuöljy kestävästi tuotettua vai sekoittunut muihin tuotteisiin. Erityisen haitallista tämän katsottiin olevan silloin, kun yritykset ja kuluttajat asettivat luottamuksensa RSPO:n järjestelmään. Greenpeace ei kuitenkaan mitätöinyt täysin loppukäyttäjien vastuuta, vaan vetosi yrityksistä menemään RSPO:n järjestelmää pidemmälle varmistaakseen tuotteidensa vastuullisuuden.¹⁴⁸

Vuoden 2013 lokakuussa WWF:n, RSPO:n ja Greenpeacen edustajat Adam Harrison, Darrel Webber ja Bustar Maitar kokoontuivat väittelyyn keskustelemaan metsäkadosta ja ostajien roolista. WWF:n edustaja Adam Harrison oli yhtä mieltä Greenpeacen kanssa siitä, ettei pelkkä RSPO:n jäsenyys ollut tarpeeksi – teollisuuden toimijoiden tuli olla myös itse aloitteellisia kestävyuden linjauksissa ja toimeenpanossa. Keskeistä oli

¹⁴⁶ Monokulttuurilla tarkoitetaan yhden kasvilajin viljelemistä. WatchIndonesia: *International Declaration Against the 'Greenwashing' of Palm Oil by the Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO)*. Lainausta s. 6.

¹⁴⁷ Rosner, Hillary: Palm Oil is Unavoidable. Can it be Sustainable? *National Geographic* 12/2018.

¹⁴⁸ Greenpeace 2013.

mielestäni kaikkien osallistujien yksimielisyys siitä, ettei palmuöljyn kieltäminen ollut ratkaisu. Panelistit eivät myöskään vastustaneet kansallisia sertifiointijärjestelmiä¹⁴⁹, sillä näiden katsottiin mahdollistavan toimijoiden nopeampi kestävien periaatteiden omaksuminen – kansallisista järjestelmistä olisi helpompi siirtyä kansainvälisiin. Myös kuluttajilla koettiin olevan vaikutusta markkinoiden muutokseen.¹⁵⁰

Sekä WWF:n kansainvälinen osasto, että sen Sveitsin, Indonesian ja Malesian osastot ovat RSPO:n jäseniä. Greenpeace puolestaan ei ole.¹⁵¹ Näkyykö tämä järjestöjen retoriikassa eroavaisuuksina? Siinä missä Greenpeace lähestyy RSPO:ta kritiikin kautta ja kehottaa loppukäyttäjää katsomaan tätä pidemmälle, WWF on usein keskittynyt järjestelmän saavutuksiin ja mahdollisuuksiin. RSPO myös mainitaan WWF:n suosittelmien sertifiointien joukossa, ja järjestö toteaa kriteerien takaavan, ettei viljelmien vuoksi ole tuhottu sademetsää.¹⁵² Myöskään WWF ei suosita pelkkien Greenpalm-sertifiointien käyttöä, ja järjestö on vedonnut yrityksiä ostamaan enemmän sertifiointia palmuöljyä, sillä vuonna 2016 osa tästä jouduttiin liian alhaisen kysynnän vuoksi myymään tavallisen hinnalla, mikä ei puolestaan kannusta tuottajia jatkamaan vastuullisia toimintatapoja.¹⁵³ WWF osoitti toisaalta vuoden 2012 tutkimuksessaan *Profitability and Sustainability in Palm Oil Production*, mitä hyötyjä sertifiointista on viljelijöille. MPOA:n entisen toimitusjohtajan ja raportin julkaisemisen aikaan RSPO:n neuvonantajan M.R. Chandran mukaan etuja ovat muun muassa henkilökunnan korkeampi moraalit ja pienempi vaihtuvuus, kasvaneet sadot ja johdonmukaisuus. Tuotannossa tulisi kuitenkin katsoa pitkälle tulevaisuuteen, mikäli sen toivottiin pysyvän Malesialle kannattavana:

We know the potential of oil palm: the incredibly high yields, the carbon sequestration, and the mass employment of the rural poor. The choice for our industry now is between realizing this sustained economic benefit or pursuing a short-sighted position that may put our national resources and industries at risk.¹⁵⁴

Tutkimuksella WWF halusi osoittaa, ettei vastuullinen ja läpinäkyvä tuotanto tuonut tappiota yrityksille, vaan RSPO:n toimintatapoihin sitoutuminen oli tätä vastoin tuottoisaa. Tulosten myös toivottiin tarjoavan vertailupohjaa yrityksille, jotka vielä harkitsivat sertifiointia. Kuluiksi tunnistettiin korkean suojeleuarvon alueiden määrittäminen, sertifiointiprosessi, pienviljelijöiden osallistaminen ja sertifioidun öljyn

¹⁴⁹ Esimerkiksi Malesian oma järjestelmä *Malaysian Sustainable Palm Oil* (MSPO).

¹⁵⁰ RSPO 10/2013.

¹⁵¹ RSPO: *Members*.

¹⁵² WWF: *WWF:n suosittelat sertifiointit*.

¹⁵³ WWF 9/2016.

¹⁵⁴ WWF 3/2012, i–ii.

erottaminen muista. Esimerkiksi sertifiointista peritään hintaa arvioitua hehtaaria kohden. Hyödyt kuitenkin yleensä ylittivät kulut ja liikevaihto muuttui positiivisemmaksi, vaikkakin joskus epäsuorien väylien kautta – esimerkiksi useat rahoitusyhtiöt suosivat tai vaativat sertifiointia. Suurten yritysten kynnys hankkia sertifiointi oli matalampi kuin pienviljelijöiden, jotka harkitsivat toimintaansa tarkemmin.¹⁵⁵

Yhteistä useille kannanotoille oli se, että valtioiden osallisuus katsottiin tärkeäksi. Tämä näkökulma nousi esiin myös useissa hyödyntämissäni tutkimuksissa, mistä ilmenee mielestäni olennaisesti järjestöjen ja tutkimusten keskeinen suhde ja järjestöjen reagointi tutkimuksiin. Muun muassa Levang ja Rival sekä Rosner esittävät, että valtioiden osallistuminen on keskeistä, sillä ne vastaavat loppukädessä lainsäädännöstä ja lakien toimeenpanosta.¹⁵⁶ WWF:n näkemys on, että sertifiointi edistää myös lainsäädännön syntyä:

Kun palmuöljyn tuottajamaat saavat näyttöä siitä, että ostajayritykset haluavat kestävästi tuotettua palmuöljyä, ja ostajamaat siitä, että kestävä tuotanto on mahdollista ja taloudellisesti kannattavaa, lainsäädännön aikaansaaminen on helpompaa.¹⁵⁷

Hain mukaan malesialaisyritykset ovat väittäneet jo pitkään tuotannon olevan kestävä, ja että palmuöljy on ainoa kasviöljy, joka pystyy tehokkaasti vastaamaan kysyntään samalla kun ympäristövaikutukset huomioidaan.¹⁵⁸ RSPO vastaa myös yritysten ja valtion tarpeeseen osoittaa toimintansa kestävyttä. Vuonna 2008 MPOC ilmoitti Sime Darbyn yhden toimintayksikön saaneen sertifiointin, jonka totesi olevan osoitus korkeiden standardien ylläpitämisestä plantaasitoiminnassa.¹⁵⁹ Sertifiointin painoarvo ilmenee myös Malesian omassa järjestelmässä; *Malaysian Sustainable Palm Oil* (MSPO) julkaistiin vuonna 2015, ja RSPO:n tavoin se sisältää kriteerejä niin ympäristön kuin sosiaalisten tekijöiden huomioimiseksi. Vuonna 2017 ilmoitettiin tavoitteesta saada kaikki Malesiassa tuotettu palmuöljy sertifioiduksi vuoden 2019 loppuun mennessä. RSPO:n jäsenyhtiöille annettiin vähemmän aikaa omaksua MSPO kuin niille, jotka eivät aiemmin olleet minkään sertifiointijärjestelmän jäseniä.¹⁶⁰

¹⁵⁵ WWF 3/2012, i–ii, 1, 17, 43–44.

¹⁵⁶ Levang & Rival 2014, 50 & Rosner, Hillary: Palm Oil is Unavoidable. Can it be Sustainable? *National Geographic* 12/2018.

¹⁵⁷ WWF: WWF:n suosittelimat sertifikaatit.

¹⁵⁸ Hai 2012, 22.

¹⁵⁹ MPOC: Sime Darby Makes it Two: Certification in Hand. *Global Oils & Fats Business Magazine*, 2008.

¹⁶⁰ MPOC 3/2017.

Palmuöljyn viljelyn kansainvälinen ympäristökritiikki alkoi 1990-luvulla huolena sademetsien ja biodiversiteetin katoamisesta. Malesia on itsenäistymisen jälkeen painottanut politiikassaan ympäristötekijöiden sijaan sosiaalisia oikeuksia, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei Kaakkois-Aasiassa olisi 1900-luvun lopulla ollut ympäristöajattelua. Palmuöljyn kestävyuden herättämän keskustelun seurauksena perustettu RSPO on ollut sekä keskustelufoorumi, työväline, että kiistakapula niin järjestöille kuin viljelyalan toimijoillekin. Hyödyiksi kaikki laskevat avautuneet keskusteluyhteydet sekä tuotannon suuntaviivat. Kritiikki kohdistuu järjestelmän koettuihin puutteisiin, ja onkin tapauskohtaista, kokevatko järjestöt ratkaisuksi kehittää järjestelmän toimintaa sisältäpäin vai kehotetaanko valtioita ja yrityksiä ennemmin katsomaan RSPO:ta pidemmälle. Osa menee kritiikissään niinkin pitkälle, että kokee RSPO:sta olevan ajoittain haittaa sen legitimoidessa tuotannon väärinkäytöksiä.

2.2 Painopisteiden siirtyminen ja biopolttoainepolitiikka

Vuonna 2007 Indonesia ohitti Malesian palmuöljyn suurimpana tuottajana.¹⁶¹ Samana vuonna Greenpeace julkaisi merkittävää huomiota saaneen tutkimuksensa *How the Palm Oil Industry is Cooking the Climate*. Raportti oli suurilta osin jatkoa aiemmalle työlle, ja käsitteli samoja teemoja metsäkadosta ja vuosien 1997 ja 1998 paloista. Se keskittyi pääosin Indonesiaan, mutta niputti myös Malesian palmuöljyteollisuuden osaksi sademetsien tuhoamista. Raportin mukaan metsäekosysteemit varastoivat noin puolitoista kertaisen määrän hiilidioksidia kuin mitä ilmakehässä oli, mikä korosti metsien kaatamisen haittavaikutuksia. Kuitenkaan Malesian sademetsien tuhoutumisesta ei annettu raportissa tarkempia tilastoja. Ruoka- ja kosmetiikkateollisuuden lisäksi raportissa käsiteltiin biopolttoaineiden osuutta palmuöljyn kysyntään. Greenpeacen mukaan hallitukset käyttivät hyväkseen huolta ilmastonmuutoksesta edistääkseen palmuöljyn asemaa biopolttoaineiden raaka-aineena. Raportissa myös esitettiin arvio, jonka mukaan vuoteen 2000 verrattuna palmuöljyn kysynnän oletettiin kaksinkertaistuvan vuoteen 2030, ja kolminkertaistuvan vuoteen 2050 mennessä.¹⁶² Tässä alaluvussa käsitelen Malesian ympäristöpolitiikan kritiikkiä 2010-luvulla sekä Euroopan unionin biopolttoainepolitiikan kritiikkiä.

¹⁶¹ Hai 2012, 20.

¹⁶² Greenpeace: *How the Palm Oil Industry is Cooking the Climate*. 2007, 1–2.

Vaikka ympäristöjärjestöjen työ metsien säilyvyyden parissa on jatkunut, Niebauerin mukaan Borneon saarella vuonna 2015 riehuneista tulipaloista mainittiin uutisoinnissa ainoastaan sivujuonteena, mikä voisi merkitä ilmiön ”katastrofiarvon” laskua. Tuli oli levinnyt maan turvekerrokseen, mikä tarkoitti sitä, että palot tulisivat todennäköisesti kestämaan kauan, ja vahinkojen seurauksena oli suoritettu evakuointeja ja suljettu julkisia palveluita. Hänen mielestään uutisoinnin vähyys kuvastaa sitä, ettei sademetsien tuhoutuminen enää vaikuttanut läntiseen yleisöön samalla lailla kuin 1980- ja 1990-luvuilla. Toisaalta varhaiset arviot sademetsien täydellisestä katoamisesta 2000-luvulle tultaessa eivät toteutuneet, mutta tämä ei tarkoita sitä, etteikö metsäkato olisi kiihtynyt ja sillä olisi vahingollisia seurauksia.¹⁶³ Ympäristöalarmismia tutkineen historioitsija Frank Uekötterin mukaan tuhoa ennakoiva retoriikka menetti tehoaan 1990-luvun jälkeen tieteellisen tutkimuksen kehittyessä – tietojen tarkentuessa ennustusten todistusvoima väheni. Alarmismi on Uekötterin mukaan alun perin lähtöisin tutkimuksesta, ja järjestöt ovat olleet lähinnä vastaanottavassa ja reagoivassa päädyssä. 1990-luvun perintö näkyy kuitenkin edelleen siinä, miten ympäristöstä julkisessa keskustelussa puhutaan.¹⁶⁴

Malesian politiikkaa sademetsien osalta kuvaa 2010-luvulla julkinen sitoutuminen kestävyYTEEN. Kuten aiemmin mainittiin, malesialaisyrietykset olivat kuitenkin laajentaneet toimintaansa Indonesiaan etenkin 1990-luvulta lähtien, mikä ei ole yhdentekevää arvioitaessa alan toimijoiden ympäristövaikutuksia. YK:n julistaman kansainvälisen luonnon monimuotoisuuden päivän teemana olivat vuonna 2014 saaret, joiden merkityksellisyyteen myös MPOC otti kantaa. Sen mukaan Malesia pyrki sellaiseen kehitykseen, joka korosti luonnonsuojelua samalla kun loi taloudellista kehitystä. Palmuöljyn viljelyn periaatteista mainittiin muun muassa veden laadun valvonta, eroosion vähentäminen sekä torjunta-aineiden käytön vähentäminen.¹⁶⁵ Vuonna 2016 MPOC vetosi tutkimustuloksiin, joiden perusteella biodiversiteetin katoaminen ei ollut niin jyrkkää kuin aiemmin oli uskottu, ja se totesi näiden aiempien tulosten ohjanneen suojelutoimia mahdollisesti väärään suuntaan. Kriitikoihin vedottiin todeten:

– – The biodiversity scenario in Malaysian tropical rain forests are doing better than what was previously thought and challenges many accusations made earlier.¹⁶⁶

Kannanotossa vedottiin myös YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön selvitykseen, jonka perusteella Malesian metsäalueiden kokonaispinta-ala oli kyllä laskenut vuosien 1990–

¹⁶³ Niebauer 2018, 109–110, 119.

¹⁶⁴ Uekötter 2018, 1–10.

¹⁶⁵ MPOC 3/2014.

¹⁶⁶ MPOC 2/2016.

2005 välillä, mutta kääntynyt sen jälkeen kasvuun.¹⁶⁷ Kuten esittelyissä todettiin, MPOC on perustettu luomaan palmuöljylle positiivista julkisuuskuvaa, mitä se toteuttaa muun muassa juuri kestävyyttä ja taloudellista hyötyä markkinoivalla tiedottamisella. Tämä tyyli on mielestäni selkeästi nähtävillä myös 2010-luvun kannanotoissa siinä, miten MPOC nostaa esiin edistysaskeleita mahdollisten ongelmakohtien sijaan ja vetoaa näkökulmiaan tukeviin tutkimustuloksiin. Tämä yhdistyy mielestäni myös aiempaan huomioon siitä, että kehittyvälle maalle talouskasvun näkökulma oli ensiarvoinen. Uekötterin mukaan alarmistisen retoriikan pitkäikäisyydestä huolimatta sitä ei ole juurikaan ymmärretty globaalien etelän kontekstissa – paikalliset ovat ennemmin toivoneet taloudellista ja yhteiskunnallista vakautta tuovaa pitkäaikaista toimintaa aggressiivisten kampanjoiden sijaan. Keskeistä on sosiaalinen muutos, vaikka ympäristöajattelu ei aina olisi tästä irrallista.¹⁶⁸ Eurooppalaisten järjestöjen ja valtioiden toiminta on Kaakkois-Aasiassa nähty usein protektionismina ja eräänlaisena neokolonialismina – esimerkiksi Iso-Britanniassa maatalouteen varattua aluetta on suhteessa metsäalueisiin paljon enemmän kuin Malesiassa.¹⁶⁹

Malesia lupautui jo Rion konferenssin 1992 aikana säilyttämään 50 prosenttia pinta-alastaan metsinä, ja elinkeinoministeri Teresa Kok vetosi tähän lupaukseen myös syyskuussa 2018 todeten, ettei hallitus sallisi palmuöljyplantaasien laajenemista jatkossa. Palmuöljyä oli tuotettu enemmän kuin oli kysyntää, ja Kokin mukaan oli yritysten päätettävissä, halusivatko ne jatkossa siirtyä viljelemään myös muita tuotteita.¹⁷⁰ Esimerkiksi The Borneo Project -järjestö, joka on työskennellyt Sarawakin alkuperäisväestön oikeuksien parissa 1990-luvulta lähtien, suhtautui varovaisesti Malesian lupaukseen kieltää plantaasien leviäminen. Järjestön mukaan päätös vaikutti olevan taloudellinen palmuöljyn liikatuotannon vuoksi.¹⁷¹ WWF:n Malesian osaston vuosiraporteissa vuosien 2010 ja 2019 välillä metsäkato kyllä mainittiin ja järjestö oli toteuttanut joitakin metsäkatoa ehkäiseviä kampanjoita, mutta se ei ollut enää keskeisin teema Malesian osalta.¹⁷² Pääpaino kansainvälisten järjestöjen työssä Kaakkois-Aasian sademetsien hyväksi oli siirtynyt selkeästi Indonesiaan.

¹⁶⁷ FAO 2015, 12, 37, 238.

¹⁶⁸ Uekötter 2018, 9–10.

¹⁶⁹ Pye 2012, 3.

¹⁷⁰ Chin, Emmanuel: Theresa Kok: Govt to Stop Oil Palm Expansion, Maintain Forest Cover, *Malaymail* 4.7.2018; MPOC 3/2014.

¹⁷¹ McAlpine 9/2018.

¹⁷² Esimerkiksi vuoden 2019 hanke *The Living Landscapes*. WWF-Malaysia Annual Review 2019, 28.

Kaikki raportit saatavilla osoitteesta

[https://www.wwf.org.my/media_and_information/publications_main/].

Palmuöljykeskustelu linkittyi 2010-luvun vaihteessa tiiviimmin väittelyihin biopolttoaineista.¹⁷³ Tutkija ja ympäristölainsäädännön asiantuntija Joana Chiavari esittää, että biopolttoaineiden puoltajat näkivät ne taloudellisen kehityksen mahdollistajina, energiaturvallisuuden lisääjinä ja päästöjen vähentäjinä. Vastustajat puolestaan pelkäsivät ruokaturvallisuuden puolesta ja olivat huolissaan siitä, että kestävästi tuotettuina biopolttoaineet ajaisivat haitallista maankäyttöä sekä lisääisivät saasteita. Euroopan toiminta biopolttoaineiden käytön edistämiseksi kumpusi useista lähtökohdista – kasvihuonepäästöjen vähentämisestä, polttoaineturvallisuuden lisäämisestä sekä maaseudun työllisyyden tukemisesta. Ensimmäisen kerran biopolttoaineiden käyttömäärälle asetettiin tavoitteita vuonna 2003, mutta asetus ei tuolloin ollut sitova. Jo tuolloin ympäristöjärjestöt reagoivat pyrkimyksiin ristiriitaisesti ja totesivat, ettei päätöksen kaikkia epäsuoria vaikutuksia ollut huomioitu.¹⁷⁴ Vuonna 2007 Euroopan unioni asetti pakollisia tavoitteita kuljetussektorin biopolttoaineiden käytölle.¹⁷⁵ Tavoitteet vaativat määrällisesti selkeästi enemmän raaka-aineita, kuin mitä Euroopan rajojen sisällä oli mahdollista tuottaa, ja sen toteuttamiseksi suositeltiin yhdistelemään tuotteita eri alueilta pelkän halvimman vaihtoehdon sijaan. Eräiden arvioiden mukaan vähintään puolet energiantuotantoon käytettävistä raaka-aineista tulisi Euroopan ulkopuolelta. Päätöksellä uskottiin olevan positiivisia vaikutuksia myös uusien kauppasuhteiden luomiselle ja kehittyvien maiden vientiteollisuudelle.¹⁷⁶

Tavoitteita vietiin pidemmälle vuonna 2009 julkaistussa *uusiutuvan energian direktiivissä* (renewable energy directive, RED), jonka mukaan vuoteen 2020 mennessä 20 prosenttia kaikesta energiasta ja kuljetussektorin polttoaineista 10 prosenttia tulisi olla peräisin uusiutuvista lähteistä. Itse asetus mahdollisti muidenkin kuin biopolttoaineiden käytön energian lähteenä, mutta todellisuudessa nämä muodostivat suuren osan direktiivin toteuttamisesta.¹⁷⁷ Pyen mukaan Euroopan komission energiasta ja kuljetuksesta vastaava pääosasto sekä ympäristöstä vastaava pääosasto kävivät kriteereistä useita väittelyitä ennen lopulliseen direktiiviin päätymistä.¹⁷⁸ Direktiivistä luotiin päivitetty versio vuonna 2018, jota käsitellään tässä luvussa myöhemmin.

¹⁷³ Biopolttoaineet valmistetaan biomassasta eli eloperäisestä aineksesta, ja niillä on korvattu fossiilisia polttoaineita.

¹⁷⁴ Chiavari 2012, 199–202.

¹⁷⁵ Pye 2012, 2.

¹⁷⁶ Chiavari 2012, 202, 209.

¹⁷⁷ Chiavari 2012, 200.

¹⁷⁸ Pye 2012, 4.

EU:n tavoitteiden odotettiin vaikuttavan biopolttoaineiden valmistukseen ja markkinoihin maailmanlaajuisesti. Kysyntä lisääntyi samoihin aikoihin myös muualla.¹⁷⁹ Greenpeace totesi jo *Cooking the Climate* -raportissaan, että biopolttoaineilla oli suhteellisen pieni rahallinen arvo, minkä vuoksi niiden raaka-aineina suosittiin edullisia vaihtoehtoja, kuten soijaa ja palmuöljyä.¹⁸⁰ Chiavarin mukaan oli ilmeistä, että kysynnän lisääntyessä lisääntyivät myös riskit tuotteiden kestävyys suhteen. Biopolttoaineiden kestävyys vaikuttavat samat tekijät kuin palmuöljyn kestävyys yleensä, esimerkiksi viljelykäytännöt, maanmuokkaus ja kansalliset säädökset. Myös haasteet ovat samankaltaisia; pitkät tuotantoketjut vaikeuttavat jäljitettävyyttä, eikä eri maiden välillä vallitse yhteneviä standardeja, joihin vedota. Myös biopolttoaineiden vastuullisuuden jäljitykseen asetettiin tämän vuoksi tavoitteita – tavoitteiden toteuttamiseen hyväksyttiin ainoastaan kriteerien mukaiset raaka-aineet, ja kannustimeksi näihin tarjottiin myös taloudellista tukea. RED:in kriteereissä määriteltiin muun muassa minimiarvot kasvihuonepäästöjen vähentämiseksi sekä kiellettiin biomassan hankkiminen suojelualueilta tai aarniometsien alueilta. Kriteerien täyttämiseksi edellytettiin raportointia ympäristö- ja sosiaalisista vaikutuksista.¹⁸¹

Chiavarin mukaan kriteereistä huolimatta maankäytön muutosten epäsuorat vaikutukset herättivät huolta. Nämä niin sanotut *Indirect Land Use Change* -vaikutukset ovat olleet järjestelmän olennainen vika, koska biopolttoaineiden oletettu kannattavuus perustuu nimenomaan päästöjen rajoittamiseen. Vaikutuksia on myös ollut vaikeaa hallita tai valvoa – vaikka biopolttoainesäädöksissä kiellettäisiin alueiden raivaaminen istutuksille, se ei takaa sitä, ettei muita viljelykasveja siirrettäisi uusille alueille näiden tieltä.¹⁸² EU:n asetukset johtivat jälleen ympäristöjärjestöjen kampanjointiin ja lobbaukseen palmuöljyä vastaan. Biopolttoaineiden vastustus yhdistyy aiemmin mainittuun kansainvälisten kampanjoiden ”viimeiseen vaiheeseen”, jossa huomio kiinnittyi yksittäisten lajien tai loppukäyttäjien sijaan päätöksentekijöiden tasolle. Pyen mukaan juuri tämä aihe on muuttanut kampanjoiden rajauksia ja kohteita. Biopolttoaineiden materiaalina palmuöljy nähtiin ristiriitaiseksi biodiversiteetin katoamisen ja maanmuokkauksesta seuraavien päästöjen vuoksi, mutta merkittäviä tekijöitä olivat myös sosiaaliset syyt, joita tarkastellaan seuraavassa käsittelyluvussa.¹⁸³

¹⁷⁹ Chiavari 2012, 201.

¹⁸⁰ Greenpeace: *How the Palm Oil Industry is Cooking the Climate*. 2007, 4.

¹⁸¹ Chiavari 2012, 200, 203–205.

¹⁸² Chiavari 2012, 202, 205–206.

¹⁸³ Pye 2012, 2–3, 179.

Biopolttoaineiden vastustus oli lähtöisin etenkin pienempien, paikallisten järjestöjen muodostamista kampanjakoalitiosta. Käytännössä toimet koostuivat Euroopan unionin parlamentille ja komissiolle osoitetuista lobbauskampanjoista, kansallisten uusiutuvan energian säädösten tarkastelusta sekä biopolttoainetavoitteiden negatiivisten vaikutusten tutkimuksesta. Kampanjat olivat EU:n asettamia prosentuaalisia tavoitteita vastaan, koska näiden pelättiin aiheuttavan palmuöljyn viljelyn alueellista laajenemista.¹⁸⁴ Järjestöt kokivat, ettei olisi myöskään hyödyllistä suojella yksittäisiä palstoja, mikäli nämä ympäröitäisiin plantaaseilla ja metsät fragmentoituisivat. Joukkovoiman osoituksena yli 200 järjestöä allekirjoitti vetoamuksen trooppisten sademetsien suojelun puolesta.¹⁸⁵ Vetoamuksessa vaadittiin EU:n tavoitteiden ja näitä tukevien rahoitusjärjestelmien lakkauttamista välittömästi. Tavoitteiden nähtiin kannustavan kestävämpään monokulttuuriin viljelyssä, jolla oli negatiivisia sosiaalisia, taloudellisia ja ympäristövaikutuksia. Vetoamus koski suuren mittakaavan monokulttuurilajeja ja niiden jalostusta polttoaineiksi, sillä näiden nähtiin rasittavan maaperää ja uhkaavan ruokaturvallisuutta, sekä kiihdyttävän ilmastonmuutosta. Vetoamuksessa pyydettiin huomioimaan myös viljelyyn käytetyt lannoitteet sekä jalostuksesta ja kuljetuksesta aiheutuneet päästöt. Sertifiointijärjestelmiin ei myöskään luotettu:

Macro-level impacts such as the displacement/relocation of production to lands outside the scope of the certification schemes cannot be addressed through these schemes. Likewise, certification cannot deal with other macro-level impacts like the competition with food production, and access to land and other natural resources.

Biopolttoaineiden edistäminen oli allekirjoittaneiden mukaan tapahtunut liian nopeasti ja tulisi siksi pysäyttää toistaiseksi, sekä tutkia päätösten seurauksia huolellisesti.¹⁸⁶ Biopolttoaineet nähtiin siis vääränä ratkaisuna ilmastonmuutokseen. Myös Greenpeace totesi jo *Cooking the Climate* -raportissa, ettei valtioiden ole mahdollista tehdä valintaa sen välillä, lopetetaanko fossiilisten polttoaineiden käyttö vai metsäkadon edistäminen Kaakkois-Aasiassa, sillä kumpikin näistä toimista oli välttämättömiä.¹⁸⁷ Guhan mukaan huoli monokulttuurin vaikutuksista ei ollut uusi – tyyliä levitettiin siirtomaihin jo 1700-luvulla teollistumisen aikaan, ja viimeistään 1900-luvun taitteeseen mennessä nähtiin, miten kestävä toiminta tuhosi luonnon kauneimpia osia myös siirtomaissa.¹⁸⁸

Myös RSPO ja sen kritiikki ovat yhteydessä biopolttoaineita koskeviin säädöksiin, sillä sen valmiit kriteerit ja keinot jäljittää palmuöljyn kestävyttä voitiin valtioiden ja

¹⁸⁴ Pye 2012, 190–192.

¹⁸⁵ Pye 2012, 2, 191.

¹⁸⁶ Econexus 6/2007.

¹⁸⁷ Greenpeace: *How the Palm Oil Industry is Cooking the Climate*. 2007, 4.

¹⁸⁸ Guha 2000, 26–28.

yrittäjien osalta nähdä tapana vastata EU:n asetuksiin. Pyen mukaan EU:n ehdottamat kestävyyskriteerit antavat tukea RSPO:n kaltaisille järjestelmille, sillä nämä ovat luoneet pohjaa kestävyuden edistämiseksi käytännössä.¹⁸⁹ Biopolttoaineiden vastustamiseksi syntyneet kampanjakoalitiot eivät kuitenkaan kokeneet RSPO:n vastaavan polttoaineiden kestävyuden varmistamiseen. Itse RSPO:n järjestelmä perustui sille, että kestävä palmuöljyn markkinoita kasvatettaisiin, ja tämän nähtiin kannustavan myös biopolttoaineiden käytön lisäämiseen. Kuten aiemmin mainittiin, kampanjakoalitiot muodostuivat pienistä paikallisista järjestöistä. Tämä johtui Pyen mukaan siitä, että kampanjat keskittyivät teemoihin, jotka tarkoittivat myös RSPO:n periaatteiden vastaisuutta, kun taas useat suuret kansainväliset järjestöt olivat RSPO:n jäseniä. Ero esimerkiksi RSPO:n kritiikkiin oli siinä, etteivät järjestöt vaatineet palmuöljyn viljelyyn liittyvän hallintojärjestelmän tarkastelua, vaan kaiken biopolttoaineisiin liittyvän viljelyn laajenemisen lakkauttamista. Vaikka kampanjointi ei onnistunut poistamaan EU:n asettamia tulostavoitteita, ne saivat aikaan laajaa väittelyä mediassa, vaikuttivat yleiseen mielipiteeseen ja olivat suosituin julkinen näkökulma useiden maiden mediassa.¹⁹⁰

Malesia on myös omalla toiminnallaan pyrkinyt innokkaasti pääsemään osaksi EU:n polttoainemarkkinoita, ja maa on Pyen mukaan ollut keskeinen osa kansainvälistä uusiutuvien energianlähteiden keskustelua.¹⁹¹ MPOC:n vastaus kritiikkiä herättäneisiin epäsuoriin maankäytön vaikutuksiin oli, ettei näiden todentamiseen ollut toistaiseksi toimivaa tutkimusmallia. Se myös vetosi kannanotossaan jälleen siihen, että palmuöljy vaatii vähemmän maa-alaa kuin muut kasviöljyt: *If palm oil substitutes soya completely to fill up this requirement, ten times less forest/land would need to be cleared and six times less if it substitutes rapeseed.* Vastauksessa vedottiin myös siihen, että jotkut näkemykset esimerkiksi turvemaiden raivaamisesta seuraavista kasvihuonepäästöistä olivat liian jyrkkiä, ja valtuusto peräänkuulutti lisää tutkimusta väärin päätelmien estämiseksi. Lausunnossa todettiin perusteellisemman tutkimuksen osalta myös: *Until then, there must be no discrimination on any biofuel source and all of them must be given equal access into EU market.* MPOC siis koki, että kaikkien biopolttoaineiden raaka-aineiden tulisi päästä EU:n markkinoille, kunnes ongelmista olisi perusteellisia todisteita.¹⁹² Mielestäni tässä on huomioitavissa ero järjestöihin, jotka vaativat kaiken toiminnan keskeyttämistä, kunnes luotettavaa tietoa olisi saatavilla – MPOC odotti

¹⁸⁹ Pye 2012, 13, 190.

¹⁹⁰ Pye 2012, 190–193. Esimerkkejä osallistuneista järjestöistä kts. s. 191.

¹⁹¹ Pye 2012, 3, 12.

¹⁹² MPOC 10/2010.

toiminnan jatkumista, kunnes ongelmia havaittaisiin. Chiavarin mukaan kehittyvät maat ovat nähneet kriteerit ja sertifikaatit ajoittain ”vihreänä imperialismina”, joka rajaa maiden oikeutta hyötyä luonnonvarojensa tuomista eduista.¹⁹³ Alueellinen yhdenmukaistaminen kansainvälisten järjestelmien ja säännösten kautta on herättänyt globaalin etelän alueella kritiikkiä siitä, että kasvun rajoittamisella pyritään säilyttämään status quo taloudessa, ja myös etelän tulevaisuus kolonialisoidaan.¹⁹⁴

Ensimmäisen RED:in päästötavoitteet johtivat kritiikistä huolimatta EU:ssa palmuöljyn käytön kasvuun, jonka määrä polttoaineiden raaka-aineena kaksinkertaistui 2010–2020.¹⁹⁵ Vaikka aiemmin mainitut, pienten järjestöjen kampanjakoalitiot olivat osittain kritiikin keskiössä, aihe herätti myös suurten kansainvälisten järjestöjen huomion. Vuonna 2015 Greenpeace ja WWF julkaisivat yhteistyössä Climate Action Networkin kanssa suosituksensa, jossa tuotiin esiin, että suunnitellut tavoitteet jäivät usein alle mahdollisen potentiaalin:

In October 2014, the European Council agreed a target for renewables to deliver at least 27 percent of Europe’s energy by 2030. The European Parliament supports a higher target of at least 30 percent. For the target, which falls well short of the potential contribution of 45% renewables by 2030, to be reached and exceeded, all Member States will have to contribute.

Näkökulma on tässä mielestäni tavoitteiden täyskieltoa lievempi, sillä suosituksessa ennemminkin kannustettiin kunnianhimoisempaan ilmastopolitiikkaan. Järjestöt myös peräänkuuluttivat toimivaa ja läpinäkyvää valvontajärjestelmää, sillä uskottiin, että tavoitteiden saavuttamiseksi EU:n tulisi ottaa vahva johtoasema ja tavoitteiden tulisi mielellään olla sitovia.¹⁹⁶ Vuonna 2017 WWF kritisoi niin ikään RED:in kestävyyskriteereitä todeten: *the EU should have greenhouse gas criteria based on a full lifecycle assessment including all relevant factors, and based on a climate-relevant timeline*. Järjestö siis toivoi kaikkien viljelystä aiheutuvien vaikutusten huomioimista. Tämä ei kuitenkaan järjestön mukaan tällä hetkellä toteutunut, joten EU:n tulisi vähintään poistaa avustusmaksut pelkästään biopolttoaineiksi kasvatetuilta viljelyksiltä ja varmistaa, että esimerkiksi jätemateriaalien hyödyntämisestä maksettaisiin avustuksia ainoastaan, mikäli niille ei olisi muuta käyttöä esimerkiksi ruokateollisuudessa.¹⁹⁷

¹⁹³ Chiavari 2012, 204.

¹⁹⁴ Kupper & Seefried 2018, 64.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ CAN Europe, Greenpeace & WWF: *Effective Governance for the EU 2030 Renewable Energy Target: NGO Policy Recommendations*. 6/2015. Lainaus s. 5.

¹⁹⁷ WWF: *EU Bioenergy Policy – Briefing Paper*. 6/2017.

Kritiikki sai lopulta aikaan vaikutusta tavoitteiden tarkastelussa. Vuonna 2018 julkaistiin päivitetty uusiutuvan energian direktiivi (RED II), joka määritteli tavoitteet vuosille 2021–2030. Vaikka tavoitteet jäivät alle järjestöjen toivomasta 45 prosentista, nousivat ne kuitenkin hieman alun perin suunnitelluista. Direktiivissä päädyttiin ratkaisuun, jonka mukaan uusiutuvien energianlähteiden osuus kaikista vuonna 2030 tulisi olla 32 prosenttia. Esimerkiksi WWF ei ollut päätökseen tyytyväinen:

We need ambitious, binding EU targets for renewable energy: the agreed EU target of 32% energy by 2030 should be raised to at least 45%, and the EU should aim for zero net emissions by 2040.¹⁹⁸

Kuljetussektorin käyttämistä polttoaineista kestäviä tulisi olla 14 prosenttia. Tärkeimmiksi kriteereiksi nostettiin metsätalouden raaka-aineiden kestävyys. Päivitettyssä direktiivissä esitettiin uusi lähestymistapa epäsuoriin maankäytön vaikutuksiin asettamalla rajoituksia niille polttoaineille, joiden osalta oli suurentunut riski viljelyn laajentumiselle paljon hiiltä varastoiville alueille. Näiden polttoaineiden käyttö oli edelleen sallittua, mutta tietyn rajan ylittävää määrää ei laskettu maiden päästötavoitteisiin.¹⁹⁹

Euroopan komissio laati REDII:n tueksi selvityksen viljelykasvien alueellisesta leviämisestä, josta selvisi, että palmuöljy oli suhteessa muihin levinnyt alueellisesti nopeimmin, ja myös suhteessa eniten metsien alueille. Se oli myös ainut viljelykasvi, jonka laajenemisesta suuri osa tapahtui turvemaille, osittain myös Malesiassa. Palmuöljyn globaalista leviämisestä vuosien 2008 ja 2015 välillä 15 prosenttia tapahtui Malesiassa, ja 67 prosenttia Indonesiassa. Palmuöljyllä tunnustettiin yhdessä rypsin, soijan ja auringonkukkaöljyn kanssa olevan suurempi riski epäsuoriin maankäyttövaikutuksiin. Raportissa päädyttiin lopputulokseen, että palmuöljy oli ainoa raaka-aine, jonka maankäyttövaikutukset olivat niin merkittäviä, ettei sen hyödyntäminen biopolttoaineissa aiheuttanut vähempää päästöjä kuin fossiilisten polttoaineiden hyödyntäminen. Komissio myös ilmoitti päätöksestä rajoittaa korkean riskin raaka-aineita vuodesta 2020 eteenpäin, ja näiden käyttö osana päästötavoitteita lopetettaisiin kokonaan vuoteen 2030 mennessä.²⁰⁰ Käytännössä tämä siis tarkoittaisi luopumista palmuöljyn käytöstä polttoaineissa.

¹⁹⁸ WWF: *Renewable Energy*.

¹⁹⁹ Euroopan komissio: *Renewable Energy – Recast to 2030 (RED II)*.

²⁰⁰ Euroopan komissio: *COM/2019/142 final* s. 10, 12, 19; Euroopan komissio: *COM/2019/142 final: Annexes* s. 4–6.

On selvää, ettei Malesia suhtautunut EU:n päätökseen suopeasti. Maan ulkoministeriö näki päätöksen olevan laskelmoitu yritys heikentää malesialaisen palmuöljyn markkinoita sekä pienviljelijöiden asemaa. Ministeriö koki myös, että Malesia oli toistuvasti todistanut palmuöljyn olevan vastuullisesti tuotettua, eikä päätökselle näin ollen ollut tieteellisiä perusteita.²⁰¹ Muuttuvat linjaukset aiheuttivat myös käytännön haasteita. Greenpeacen rahoittaman uutissivusto Unearthedin toimittaja Joe Sandler Clarke huomauttaa, että ensimmäisen RED suunnitelman astuessa voimaan palmuöljyn kysyntä polttoaineiden raaka-aineeksi kasvoi, jolloin viljelijät valmistautuivat kysyntään laajentamalla alueitaan ja lisäämällä tuotantoa. Kun nämä viljelmät saavuttivat parhaan tuottavuuden, uusi lainsäädäntö poisti markkinoita ja sadosta jäi ylitarjontaa.²⁰²

Palmuöljyn asema biopolttoaineiden raaka-aineena on herättänyt eriäviä mielipiteitä. Palmuöljyn kysynnän kasvu Euroopan biopolttoainemarkkinoilla oli nopeaa, mutta kritiikki ja muuttuneet säädökset horjuttivat sen asemaa pian alkunnostuksen jälkeen. Sertifioinnin merkitys ja paineet todistaa tuotannon ympäristöystävällisyyttä olivat edelleen läsnä, vaikkei sertifiointi itsessään enää riittänytkään kaikille järjestöille todisteeksi tuotannon kestävydestä. Malesia ilmaisi kuitenkin toiminnallaan halukkuuttaan päästä osalliseksi EU:n biopolttoainemarkkinoista, ja kestävyyttä on toistuvasti tuotu julki julkisissa kannanotoissa. Mielipide-eroissa on toistuvasti ollut huomattavissa läntisen ympäristöajattelun soveltumattomuus globaalin etelän kontekstiin – talouskasvun ensiarvoisuuden rinnalla ympäristörajoitukset on nähty ongelmallisiksi.

3. Viljelyn ihmisoikeuskritiikki

3.1 ”The Forest is Our Heartbeat” – Alkuperäiskansojen oikeudet ja maankäyttö viljelyssä

Ympäristövaikutusten lisäksi palmuöljyn viljelyllä on ollut useita sosiaalisia vaikutuksia niin paikallisväestöön kuin ulkomaisiin siirtotyöntekijöihin. Merkittävä teema ihmisoikeusjärjestöjen työssä on ollut Malesian alkuperäiskansojen oikeudet. Amnesty määrittelee alkuperäiskansat tiettyjen tunnusmerkkien mukaan, joista tärkeimmäksi järjestö nostaa sen, kokeeko henkilö itse kuuluvansa osaksi ryhmää. Muita tekijöitä ovat esimerkiksi sukulaisuussuhteiden kautta syntynyt side asuinalueeseen, kulttuuri, uskomukset ja hallintojärjestelmä. Järjestön mukaan alkuperäisväestö on myös yleensä

²⁰¹ Sipalan 3/2019.

²⁰² Sandler Clarke 3/2019.

marginalisoitu valtion tasolla.²⁰³ Amnestyn määritelmä mukailee YK:n alkuperäiskansojen pysyvän foorumin listausta, jossa myös todetaan, että alkuperäiskansat ovat niiden ihmisryhmien jälkeläisiä, jotka ovat hallinneet maa-alueita ennen kuin he ovat mahdollisesti menettäneet näitä vieraasta kulttuurista saapuneille valloittajille.²⁰⁴

Tässä alaluvussa käsittelen alkuperäiskansan oikeuksia ja niihin kohdistuneiden rikkomusten kritiikkiä 1990-luvulta eteenpäin etenkin Amnestyn ja Malesian ihmisoikeuskomissio SUHAKAMin kannottojen kautta. Käsittelyn tueksi esittelen lyhyesti myös kansainvälisen ihmisoikeusliikkeen historiaa sekä sitä, miten alkuperäiskansojen asema suhteutuu osaksi tätä kehitystä. Keskeisin tema, joka järjestöjen kannanotoista nousee, on maankäyttö, sekä siihen liittyvät tekijät – alkuperäisväestön suostumuksen puute maankäytön muutoksille, kulttuuriset erot omistusoikeuden ymmärtämisessä, lainsäädännön puutteet, elinkeinojen vaarantuminen, kompensatioiden riittämättömyys sekä virkavallan harjoittama väkivalta. Alkuperäisväestön kokemukset maanmenetyksestä ovat niin poliittisia, sosiaalisia, kulttuurisia kuin taloudellisia. On kuitenkin tärkeää huomioida, että esimerkiksi Amnestyn tietoon on päätyneet vain pieni osa paikallisesta aktivismista, ja raportoidut tapaukset ovat osa laajempaa historiallista kehitystä. Paikallisella keskustelulla on esiteltyjä tutkimuksia pidempi historia ja näkökulmia on monia, myös yksittäisten ryhmien sisällä. On myös huomion arvoista, että palmuöljyn viljely, vaikkakin yksi merkittävimmistä, ei ole ainut tuotantoala, joka johtaa raportoituihin oikeusrikkomuksiin, vaan esimerkiksi maakiistoja seuraa myös muiden alojen toiminnasta.

Ihmisoikeusjärjestöjen lähtökohtana on ollut kritisoida palmuöljyn viljelyyn liittyviä sosiaalisia ongelmia, mutta on myös hyvä huomioida, että jotkut väestöryhmät ovat hyötäneet viljelyn laajenemisesta. Siinä missä alkuperäisväestön asemaa on kritisoitu muun muassa elinkeinojen menetyksen kautta, viljelystä taloudellisesti hyötävään päähän on puolestaan laskettu ne paikalliset viljelijät, joilla ei ole ollut mahdollisuuksia hankkia omaa maata. Valtio on aiemmin tarjonnut maaseudun köyhyydessä eläville pienviljelijöille palstoja juuri palmuöljyn viljelyyn, mikä on kasvattanut useiden tulotasoa.²⁰⁵ Kuitenkin esimerkiksi Finnwatch kommentoi joidenkin yksityisyritysten kohtaamia riskejä – järjestö kritisoi esimerkiksi sitä, että palveluita ostanut yritys saattoi

²⁰³ Amnesty International: *Indigenous Peoples*.

²⁰⁴ United Nations Permanent Forum on Indigenous Issues: *Who Are Indigenous Peoples?*

²⁰⁵ Wai Lin 2011, 53.

jättää vastuun lakisääteisten velvollisuuksien täyttämisestä yksittäiselle henkilölle ja sopimukset voitiin helposti irtisanoa. Erityisessä riskiryhmässä olivat tukitoimia, esimerkiksi autonkuljetusta, tarjoavat yrittäjät, joita oli kuitenkin tutkituilla tiloilla vähän.²⁰⁶ Ympäristönäkökulmasta hajallaan toimivia pienviljelijöitä on ollut vaikeampaa valvoa kuin suuryrityksiä, eivätkä tuotteet usein olleet sertifioituja.²⁰⁷ Vuonna 2006 kymmenen prosenttia viljelystä oli itsenäisten pienviljelijöiden harjoittamaa.²⁰⁸

Alkuperäisväestön elinkeinot ovat perinteisesti olleet yhteydessä ympäröiviin maa-alueisiin, metsään ja sen tarjoamiin resursseihin, joten maa-alueiden raivaus plantaasien käyttöön on aiheuttanut jatkuvia konflikteja valtion, yritysten ja paikallisten ryhmien välillä. Amnestyn mukaan alkuperäisväestön asuttamat alueet olivat usein rikkaita biodiversiteetiltaan, ja ryhmät osasivat hyödyntää ympäristöään kestävästi, mikä teki siitä houkuttelevan myös ulkopuolisille.²⁰⁹ Etenkin 1960-luvulle asti alkuperäisväestö eli omavaraisesti erillään muusta väestöstä, ja ryhmät yhdistelivät elinkeinoinaan vaihtelevissa määrin metsästystä, keräilyä, kalastamista, pienviljelystä ja vaihtotaloutta. Alkuperäisväestön yhteys alueisiin oli niin fyysinen, kulttuurinen kuin henkinen. Palmuöljyn viljelyn leviäminen ja sademetsien raivaaminen kuitenkin pakottivat ryhmiä siirtymään valtion kehittämiin asutuskeskuksiin, joissa alkuperäisväestön odotettiin elättävän itsensä samalla, kun he kasvattivat esimerkiksi palmuöljyä myyntiin.²¹⁰ Edelleen 1990-luvun alussa noin 89 prosenttia alkuperäisväestöstä asui maaseudulla, mutta pieni osa oli nomadeja. Joillakin ryhmistä oli myös omasta aloitteestaan pysyviä luonnonkumi- tai öljypalmuviljelmiä.²¹¹ Malaysian Palm Oil Boardin (MPOB) mukaan palmuöljyn viljelypinta-ala kasvoi nopeasti juuri 1960-luvulta eteenpäin. Vuonna 1985 viljelyala oli 1,5 miljoonaa hehtaaria ja kasvoi vuoteen 2007 mennessä 4,3 miljoonaan hehtaariin. Sittemmin kasvu hidastui, ja alue oli vuonna 2011 noin 4,9 miljoonaa hehtaaria.²¹² Vaikka Malesia on panostanut kasvien jalostamiseen, on se edelleen jäljessä mahdollisesta tuottavuustasosta. Yritykset ovat mainostaneet palmuöljyä kestävämpänä vaihtoehtona, koska se vaatii tuottavuuden osalta vähiten pinta-alaa, mutta palmuöljyn tuotantoa ja metsätaloutta tutkineet Patrice Levang ja Alain Rival toteavat väitteen olevan

²⁰⁶ Finnwatch 2018, 10.

²⁰⁷ Levang & Rival 2014, 25, 42.

²⁰⁸ Heinimö et al. 2009, 23.

²⁰⁹ Amnesty International: *Indigenous Peoples*.

²¹⁰ Endicott 2016, 1.

²¹¹ Nicholas 2000, 17–19.

²¹² MPOB: *Malaysian Palm Oil Industry*.

harhaanjohtava, sillä viljelyn ei pitäisi vaatia lainkaan metsäkatoa, etenkin ennen kuin tuotantoa olisi tehostettu jo viljellyillä alueilla.²¹³

Vuonna 2015 arviolta noin 14 prosenttia Malesian väestöstä kuului alkuperäiskansoihin. Länsi-Malesian eli Malakan niemimaan eteläosan alkuperäisväestöön viitataan usein yhteisnimityksellä *Orang Asli*, vaikka tämä sisältääkin useita alaryhmiä. Orang Asli muodosti vuonna 2015 noin 0,7 prosentin osuuden länsiosien väestöstä. Itä-Malesiassa Sarawakin ja Sabahin osavaltioissa alkuperäiskansa muodosti suuremman, noin 70,5 ja 58,6 prosentin osuuden väestöstä. Myös näihin sisältyy useita alaryhmiä, mutta Amnestyn tavoin puhun tässä työssä Sarawakin ja Sabahin alkuperäisväestöistä.²¹⁴ Alkuperäisväestöä avustavan *Centre for Orang Asli Concerns* -järjestön perustajan Colin Nicholaksen mukaan Orang Asli -termi keksittiin jo siirtomaavallan aikana, jolloin brittihallinto pyrki taistelemaan kommunistiryhmiä vastaan. Alkuperäisväestöön haluttiin julkisessa keskustelussa viitata yhteisellä nimityksellä, ja tämä nostikin heidät paremmin osaksi poliittista kenttää. Vaikka termi oli lähtöisin valtaväestön tarpeista, alkuperäisväestön ryhmät omaksuivat tämän alaisuudessa myös yhteistä identiteettiä ja tavoitteita kohdatessaan samoja haasteita.²¹⁵

Maataloutta ja sosiaalisia liikkeitä tutkinut Jun Borrás liittyy palmuöljyn viljelyn *land grabbing* -käsitteeseen, jolla viitataan tutkimuksessa maan omistus- tai käyttöoikeuden viemiseen pakolla. Toiminta on osa kapitalistista kehitystä, ja vaikka se voi olla seurausta kriisistä, kuten ruokapulasta, voi se olla myös puhtaasti valtion tai kansainvälisten korporaatioiden keino hankkia varallisuutta. Moderni maan haltuunotto voi myös olla pelkän kontrollin haltuunottoa, jolloin alueen resurssit ja käyttö otetaan haltuun esimerkiksi vuokrasopimusten tai jopa suojelutoiminnan kautta. Ajoittain haltuunotto on tehty ruokaturvallisuuden takaamiseksi, mutta on mielestäni huomionarvoista, että tämä on voinut vaikuttaa myös negatiivisesti tiettyjen yhteisöjen ruokaturvallisuuteen ja elinkeinoihin, kuten tässä alaluvussa tulen esittämään. Toinen keskeinen termi on *flex crops*, jolla viitataan viljelykasveihin, joilla on useita käyttökohteita esimerkiksi elintarvikkeena, eläinten ravintona, polttoaineissa ja teollisuudessa. Nämä ovat sijoitusmielessä erityisen houkuttelevia, sillä tietyn hyödykkeen hinnan pudotessa voidaan tuotetta myydä toiseen jalostustarkoitukseen. Tällöin yksi viljelykasvi voi saada

²¹³ Levang & Rival 2014, 34–38.

²¹⁴ Myös niemimaan malaijit ovat periaatteessa alkuperäiskansaa, mutta koska he ovat enemmistöasemassa, ei heitä usein huomioida osana järjestöjen listauksia. IWGIA: *Indigenous Peoples in Malaysia*.

²¹⁵ Nicholas 2000, 7–10, 38.

aikaan useita, eri lähtökohdista alkavia maan haltuunottoprosesseja. Borrasin mielestä palmuöljy onkin malliesimerkki nykyaikaisesta maan haltuunotosta.²¹⁶

Jaan tässä alaluvussa käsittelyn ajallisesti kahteen osioon: 1990-luvulle ja aikaan 2000-luvulta eteenpäin. Kuten materiaalien jakautumisesta tullaan huomaamaan, järjestöjen julkaisut painottuvat etenkin 2000-luvulle, ja muodostuu helposti käsitys, että maakonfliktit olisivat tämän vuosituhannen ilmiö. Tutkimus kuitenkin ajoittaa maakiistoja jo 1960- ja 1970-luvuille, jolloin valtio panosti kasvien jalostamiseen ja plantaasien perustamiseen.²¹⁷ Levang ja Rival esittävät ei-valtiollisten järjestöjen ihmisoikeuskritiikin alkaneen samoihin aikoihin tai hieman myöhemmin kuin ympäristötekijöiden kritiikin 1990-luvun loppupuolella.²¹⁸ Etenkin 1980- ja 1990-luvut olivat Malesian talouskasvun aikaa, ja päätöksentekoon sekä kilpailuun resursseista on väistämättä vaikuttanut pääministeri Mahathir Mohamadin 1990-luvun alussa asettama tavoite Malesiasta täysin kehittyneenä valtiona vuoteen 2020 mennessä. Alkuperäisväestön alueiden tavoittelu herätti ensin vastustusta ryhmien itsensä toimesta, kunnes ajan myötä myös ulkopuoliset tahot antoivat tukensa asialle.²¹⁹ Vastustus siirtyi paikalliselta tasolta kansalliselle 1990-luvun lopussa, samalla kun ryhmät turvautuivat enemmän oikeusistuimiin kahdenkeskisten neuvotteluiden osoittauduttua tuloksettomiksi.²²⁰

Ymmärtääkseen järjestöjen kohdistamaa kritiikkiä ja nousevia teemoja on hyvä huomioida kansainvälisen ihmisoikeusliikkeen ja -politiikan keskeisiä linjauksia. Oikeuksien hierarkiasta keskusteltiin etenkin siirtomaiden itsenäistyessä – itsenäisyyden saaneille valtioille itsemääräämisoikeus näyttäytyi keskeisenä, ja kollektiivisten oikeuksien katsottiin olevan yksilön oikeuksien yläpuolella. Kansainvälisyyden ja diplomatian historiaa tutkineiden Akira Iriyen ja Petra Goedden mukaan globaalissa etelässä sosiaaliset ja taloudelliset oikeudet ovat itsenäistymisen jälkeen olleet ensiarvoisia – esimerkiksi ruokaturvallisuus ja koulutus on arvotettu teollistuneiden maiden poliittisten oikeuksien, esimerkiksi ilmaisunvapauden, yläpuolelle.²²¹ Kuten johdannossa todettiin, kansainvälisen ihmisoikeusliikkeen syntyä on ajoitettu 1970-luvulle. Ihmisoikeusliike jakaa osittain yhteiset juuret ympäristöliikkeen kanssa, kummankin pohjautuessa tieteen edistysaskeleisiin ja 1960-luvun vastakulttuuriin.

²¹⁶ Borrás 2012, vii–x.

²¹⁷ Heinimö et al. 2009, 12, 34, 43.

²¹⁸ Levang & Rival 2014, 20.

²¹⁹ Nicholas 2000, 12–13.

²²⁰ Nicholas 2000, 187–188.

²²¹ Goedde & Iriye 2012, 7–8.

Tehostunut tiedonkulku on myös mahdollistanut liikkeen ylijärjestyksen, jolloin huolenaiheet ovat luonteeltaan globaaleja.²²²

Tarkastelemieni raporttien perusteella alkuperäiskansat eivät juurikaan nousseet ihmisoikeusjärjestöjen esityslistoille ennen 1990-lukua. Amnestyn ensimmäinen raportti Malesiasta julkaistiin 1979, jolloin kritiikki kohdistui pääasiassa poliittisten vankien kohteluun ja pidätyksiin *Internal Security Actin* nojalla.²²³ Vaikka pidätykset ja valtion vastustaminen ovat saattaneet koskea myös alkuperäisväestön jäseniä tai heidän oikeuksiaan ajavia toimijoita, ei alkuperäisväestön oikeuksien rikkomuksista puhuttu suoraan ennen vuotta 1997, jolloin Amnesty raportoi *Dayak Iban* yhteisön jäsenten pidätyksistä Sarawakissa. Yhteisön jäsenet olivat protestoineet palmuöljy-yhtiön pyrkimyksiä ottaa heimon asuttamia maa-alueita hallintaansa, pystyttäen alueelle sulkua estääkseen kulkemisen ja valittaneet myös oikeusistuimelle hakkuista. Yhteisön jäsenet kokivat, ettei heille ollut tiedotettu maankäytöstä ajoissa, ja pyrkiessään neuvottelemaan alueen kartoittajien kanssa he joutuivat poliisin pidättäviksi. Pidätetyt kertoivat myös heihin kohdistuneesta väkivallasta. Kun he kieltäytyivät maksamasta takuusummaa, heidät vangittiin. Amnesty näki mielenosoitukset laillisena, rauhanomaisena toimintana.²²⁴ Pidätetyt oli kuitenkin vapautettu myöhemmin.²²⁵

Niin ikään vuoden 1997 joulukuussa Amnesty raportoi toisesta maakiistasta Sarawakin alueella, jonka aikana poliisi oli ampunut kolmea yhteisön jäsentä. Useita oli myös pidätetty. Kiistat olivat jälleen alkaneet öljypalmuyhtiön raivatessa maita ilman ennakoilmoitusta.²²⁶ Yhteistä tapauksille oli, etteivät asukkaat olleet ilmeisesti saaneet tukea viranomaisilta pyynnöistä huolimatta, ja olivat näin ollen ryhtyneet vastarintaan omatoimisesti. Amnestyn ensimmäiset maakiistoja koskevat raportit olivat ytimekkäitä tapahtumakuvauksia ja pyyntöjä lähettää vetoa Malesian poliisilaitokselle tai valtion virkamiehille, eivätkä juurikaan pureutuneet ongelmien laajuuteen, syihin tai historiaan. Malesian ihmisoikeustilannetta ja lainsäädäntöä tarkasteltiin Amnestyn toimesta useaan otteeseen ennen 2000-luvun taitetta, mutta alkuperäiskansoja ei ryhmänä yksilöity uudelleen kuin vasta vuonna 2017. Lainsäädännöllisten tutkimusten määrä

²²² Median merkityksen kasvu tuki liikkeen nousua – esimerkiksi Vietnamin sodassa yhdysvaltalaiset toimittajat suhtautuivat ensimmäistä kertaa julkisen kriittisesti oman valtionsa toimintaan. Neier 2012, 4–7, 96.

²²³ ISA oli voimassa vuodesta 1960 vuoteen 2012, jolloin se korvattiin uudella lainsäädännöllä. ISA salli pidätyksen ja vangitsemisen ilman oikeudenkäyntiä kahdeksi vuodeksi kerrallaan, joka voitiin kuitenkin ajan umpeutuessa uusia. Amnesty kampanjoi lakia vastaan sen purkamiseen asti. Amnesty International 4/1979.

²²⁴ Amnesty International 7/1997.

²²⁵ Amnesty International 8/1997.

²²⁶ Amnesty International 12/1997.

kertoo kuitenkin mielestäni siitä, että Kaakkois-Aasiaa on alueena pidetty oleellisena, vaikka alkuperäiskansojen ääni on tapaustutkimuksissa jäänyt paitsioon.²²⁷

Vaikka järjestöjen työssä alkuperäiskansojen asemaa käsitteleviä raportteja ajoittuu vähemmän 1990-luvulle, vuosikymmenen aikana luotiin pohjaa näiden oikeuksien tunnustamiselle. Suurlähettiläs Rauno Merisaaren mukaan Wienissä 1993 järjestetty YK:n ihmisoikeuskonferenssi vaikutti perustavasti siihen, miten ihmisoikeuksista puhuttiin ja miten toimintaa suunniteltiin. Konferenssin järjestämistä edisti kylmän sodan päättyminen. Työn keskiöön nousivat vähemmistöt ja marginalisoidut ryhmät, näiden joukossa alkuperäiskansat. Kulttuurisetkaan erot eivät enää riittäneet selittämään oikeusrikkomuksia. Merisaari toteaa, miten kokous synnytti *kansalaisjärjestöjen mahdollisuuden osallistua valtioiden rinnalla kansainvälisten ihmisoikeuskysymysten käsittelyyn*.²²⁸ Kuten ympäristöajattelun osalta todettiin, myös ihmisoikeuskeskustelu on herättänyt ristiriitaista suhtautumista globaalissa etelässä. Suhtautuminen ihmisoikeuskeskusteluun on mukautunut poliittiseen tilanteeseen – itsenäisyystaisteluissa oikeuksien universaalius oli hyödyllinen viitekehys Aasiassa ja Afrikassa, kun taas 1990-luvulla kallistuttiin kulttuuri relativismiin – esimerkiksi lännen ajama sukupuolten tasa-arvo tai sananvapaus katsottiin sopimattomiksi ei-läntisten traditioiden kanssa. Ajatus huipentui vuonna 1993 juuri Wienissä, kun Malesia yhdessä esimerkiksi Kiinan ja Iranin kanssa vetosi ”aasialaisiin arvoihin”. YK:n ihmisoikeuksien julistus nähtiin lännen imperialismina, jota vastoin haluttiin säilyttää kansallinen itsemääräysoikeus. Iriyen ja Goedden mukaan useat aasialaiset ihmisoikeusjärjestöt kuitenkin haastoivat ajatusta aasialaisista arvoista. Järjestöjen mielestä hallitukset käyttivät argumenttia oikeuttaakseen ihmisoikeusrikkomuksia, ja alueellisista eroista huolimatta oikeuksien nähtiin olevan universaaleja. Aasialaiset tutkijat ovat myös haastaneet valtioiden ajatusta autoritaarisuuden ja talouskasvun suorasta suhteesta. Vallanjakoa on perusteltu taloudellisella menestyksellä, vaikka vastaavanlainen hallinto vallitsi myös ennen taloudellista nousukautta. Konferenssin ja sen toimintaohjelman seurauksena luotiin YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimi sekä muita ihmisoikeuksia valvovia ja toimeenpanevia virkoja, mihin useat Aasian valtioiden päämiehet eivät olleet tyytyväisiä nähdessään tämän sekaantumisen sisäisiin asioihinsa.²²⁹ Alkuperäiskansojen oikeuksien

²²⁷ Esimerkiksi tutkimus *Human Rights Undermined: Restrictive Laws in a Parliamentary Democracy* käsitteli Malesian hallintojärjestelmää ja niitä lakeja, joita Amnesty piti sortavana ja jotka voisivat vaikuttaa siihen, etteivät kansalaiset uskalla esittää mielipiteitään julkisesti. Amnesty International 9/1999 & Amnesty International 1/2017.

²²⁸ Merisaari, Rauno: 20 vuotta sitten: Wienin maailmankonferenssi loi nykyisen ihmisoikeuspolitiikan perustan. *Ulkoministeriön Uutiset*, 24.6.2013.

²²⁹ Goedde & Iriye 2012, 10–12.

läpilyönnistä kertoo myös se, että YK julisti vuodet 1994–2003 kansainväliseksi alkuperäiskansojen vuosikymmeneksi, joka näkyi myös Malesiassa paikallisina tapahtumina.²³⁰

Vaikka Amnestyn huomio kiinnittyi 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä muihin teemoihin, keskustelu ja toiminta jatkuivat Malesiassa. 2000-luvun taitteessa maa- ja metsätalouden oikeudet nousivat esiin paikallisessa mediassa, kun taloudesta vastaava ministeri Daim Zainuddin puhui tarpeesta kartoittaa alkuperäisväestön maaomistuksia. Media tulkitsi tämän lupauksena omistusoikeuksien lisäämisestä, vaikka todellisuudessa ryhmät menettivät suuria alueita vuosituhatien alussa, koska nämä olivat houkuttelevia kohteita kehitykselle.²³¹ 2000-luvun puolella otettiin myös merkittävä kansainvälinen askel alkuperäiskansojen oikeuksien tunnustamisen saralla, kun YK julkisti vuonna 2007 julistuksen alkuperäiskansojen oikeuksista.²³² Julistuksen pohjaa oli luotu jo vuodesta 1982 lähtien, ja ensimmäinen luonnos esitettiin vuonna 1993. Arvioinnit kestivät kuitenkin useita vuosia, koska sekä YK:n jäsenvaltiot että alkuperäiskansojen edustajat pitivät intressejään keskenään hyvin ristiriitaisina. Enemmistö YK:n yleiskokouksesta hyväksyi 46 artiklan luonnoksen 2007. Julistus ei ole oikeudellisesti sitova, mutta tunnustus on antanut vetoomuksellista pohjaa niin paikallisille aktivisteille kuin kansainvälisille järjestöillekin.²³³ Julistuksessa on muun muassa todettu alkuperäisväestöllä olevan oikeus itsehallintoon sisäisissä asioissaan, eikä heitä saa väkisin assimiloida valtakulttuuriin. Heidän tulisi myös saada osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Erityishuomiota järjestöjen työssä on saanut 10. artikla:

Indigenous peoples shall not be forcibly removed from their lands or territories. No relocation shall take place without the free, prior and informed consent of the indigenous peoples concerned and after agreement on just and fair compensation and, where possible, with the option of return.

Free, prior and informed consent -periaate (FPIC) totesi alkuperäisväestön oikeuden asuttaa alueitaan, jolloin heitä tuli kohdella tasavertaisina neuvottelukumppaneina maankäyttöön liittyvissä kysymyksissä. Menetyksistä tuli myös saada reilu korvaus.²³⁴ FPIC-periaate oli merkittävä työväline, ja periaatteeseen on vedottu niin järjestöjen kuin yritystenkin osalta. Järjestöt ovat usein kritisoineet sen huonoa toteutumista käytännössä, kun taas yritysten kestävyyslinjauksissa on sitouduttu sen noudattamiseen, vaikkakin mahdollisesti vasta muutamia vuosia julistuksen voimaantulon jälkeen. Toisaalta tätä

²³⁰ Nicholas 2000, 193.

²³¹ Nicholas 2000, 34–36.

²³² United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (UNDRIP).

²³³ Hanson, Erin: *UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*.

²³⁴ United Nations: *United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*. Art. 4, 8.1, 10 & 18.

vastaan on saatettu asettua vetoamalla toisiin linjauksiin. Oliver Pyen mukaan kehittyvissä maissa viitataan usein esimerkiksi YK:n *oikeus kehitykseen* -termiin, ja palmuöljy nähdään merkittävänä talouden veturina ongelmista huolimatta.²³⁵ Kuten aiemmin todettiin, globaalissa etelässä kollektiiviset taloudelliset oikeudet on yleensä arvotettu yksilön poliittisia oikeuksia korkeammalle, sillä talouskasvun on nähty vahvistavan valtioiden hyvinvointia ja itsenäisyyttä.

2000-luvun vaihteen jälkeistä kritiikkiä havainnollistan Amnesty:n raporttien lisäksi Malesian ihmisoikeuskomissio SUHAKAMin tutkimuksen kautta kautta. Paikallisella tasolla SUHAKAMin vuonna 2013 julkaisema selvitys²³⁶ alkuperäiskansan maa-oikeuksista vastasi niin Länsi-Malesian kuin Sabahin ja Sarawakin alkuperäisväestön valituksiin, joita oli osoitettu komissiolle sen perustamisesta 1999 alkaen. SUHAKAM oli aiemmin julkaissut kaksi tutkimusta aiheeseen liittyen, mutta vuoden 2013 raportti oli ensimmäinen virallinen kansallinen selvitys.²³⁷ Julkaisu oli merkittävä ulostulo ja sai valtion ja osavaltioiden tasolla aikaan lupauksia toiminnan kehittämistä. Komission pääasiallinen vaikuttamisen keino on tutkimustyö ja neuvonanto hallitukselle.²³⁸ Selvityksen taustalla oli ajatus siitä, että alkuperäisväestön tilannetta voitaisiin parantaa ainoastaan tutkimalla ensin systemaattisesti ryhmän asemaan liittyviä ongelmia. Tutkimus keskittyi pääsääntöisesti maa-oikeuksiin, vaikka se tunnusti alkuperäisväestön kohtaavan muitakin haasteita. SUHAKAM myös koki alkuperäisväestön maa-oikeuksien loukkaamisen systemaattisena. Maa-oikeudet liittyivät olennaisesti palmuöljyn viljelyyn, sillä SUHAKAMin mukaan plantaasit olivat suurin yksittäinen syy laajamittaisille maaprojekteille.²³⁹

Myös Amnesty perusti myöhemmin työtään selvityksen havainnoille. Amnesty:n toiminta aiheen parissa lisääntyi etenkin 2017 eteenpäin, ja alkuperäisväestön oikeudet nousivat Amnesty:n Malesiaa koskevissa raporteissa tärkeimpien asioiden listalle 2018. Vuosien 2017 ja 2018 lisääntynyt julkaisujen määrä toimi ikään kuin pohjustuksena marraskuussa 2018 julkaistulle *The Forest is Our Heartbeat* -raportille, joka oli Amnesty:n ensimmäinen pitkä ja taustoittava tutkimus Malesian alkuperäisväestön kohtaamista ongelmista.

²³⁵ YK:n 1986 antama julistus, jonka mukaan jokaisella on oikeus osallistua ja hyötyä taloudellisesta, sosiaalisesta, kulttuurisesta ja poliittisesta kehityksestä. Tätä kautta kaikki ihmisoikeudet voivat toteutua. Asetuksen tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta. Pye 2012, 3 & United Nations Human Rights Office of the High Commissioner: *Development is a Human Right*.

²³⁶ Eng. National Inquiry, selvitys, jonka komissio suorittaa selvittääkseen toistuvia ihmisoikeusrikkomuksia. SUHAKAM 2013, 2.

²³⁷ SUHAKAM 2013, V, IX.

²³⁸ SUHAKAM: *Functions*.

²³⁹ SUHAKAM 2013, V, 2, 168.

Amnesty oli suorittanut raporttia varten omia kenttätutkimuksia ja haastatteluita Malesiassa, ja totesi raportin olevan selvitys siitä, mitä haasteita maa-omistajien puolustajat olivat kohdanneet SUHAKAMin vuoden 2013 selvityksen jälkeen. Näin Amnesty linkitti oman raporttinsa ikään kuin jatkotutkimukseksi SUHAKAMin työlle.²⁴⁰

SUHAKAMin raporttiin pohjautuen nostan käsittelyni pääkohdiksi ensimmäisenä maan omistusoikeuden ymmärtämisen sekä Malesian paikallisen lainsäädännön. Käsittelen myös vapaan, tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen (FPIC) puuttumista. Tämän merkitystä korostettiin etenkin tilanteissa, joissa maankäytöllä oli selkeästi negatiivinen vaikutus alkuperäisväestön elinkeinoihin, kuten plantaasiteollisuudella on.²⁴¹ Näiden lisäksi SUHAKAMin ja Amnesty'n asialistoilla olivat Malesian hallinnon tehottomuus, viljelyn vaikutus alkuperäisväestön elinkeinoihin, ympäristöön ja kulttuuriin sekä maan menetyksestä saatujen kompensatioiden riittämättömyys. Käsittelen viimeiseksi mielenosoittajien kokeman väkivallan kritiikkiä juuri Amnesty'n raporttien kautta, sillä teema on näissä näkyvimmin läsnä. Alussa mainitut plantaasien perustamisen sosiaaliset, kulttuuriset, taloudelliset ja poliittiset vaikutukset yhteisöille näkyvät kaikki selvityksissä.

Ensimmäisenä käsittelen omistusoikeuden ymmärtämistä. Alkuperäisyhteisöjen ja viranomaisten välillä oli usein eri käsityksiä siitä, mitä omistetut alueet pitivät sisällään, ja mikä oli elinkeinojen kannalta välttämätöntä. Colin Nicholaksen mukaan alkuperäisväestön jäsenet näkivät itsensä useimmiten yksittäisinä, toisistaan erillisinä ryhminä, joilla oli oma, valtiosta erillinen hallinto.²⁴² Myös SUHAKAMin mukaan yhteisöillä oli usein omia lakeja siitä, kenelle maa kuului, vaikka valtio ei olisi näitä tunnustanut. Yhteisöt näkivät oleskeluoikeuden määritelmäksi sen, että olivat asuttaneet alueita aina: *Most indigenous peoples consider their land to belong to them either individually or collectively by virtue of continuous occupation, and do not see the need to register ownership.* Esimerkiksi Länsi-Malesiassa yhteisöt identifioituivat kuuluvaksi tietylle alueelle, eivätkä ryhmien asuttamat tai hyödyntämät alueet olleet päällekkäisiä keskenään.²⁴³ Antropologi Kirk Endicottin mukaan yhteisön sisällä alueet olivat yleensä kaikkien vapaasti hyödynnettävissä, lukuun ottamatta joitakin yksittäisiä, tietylle perheelle kuuluvia viljelmiä.²⁴⁴ Vaikka ympäröivä metsä oli yhteisön toimeentulon

²⁴⁰ Amnesty International 11/2018, 6, 9.

²⁴¹ SUHAKAM 2013, VI, 89, 37.

²⁴² Nicholas 2000, 60.

²⁴³ SUHAKAM 2013, 28–29. Lainaus s. 106.

²⁴⁴ Endicott 2016, 7.

kannalta merkittävä, viranomaiset saattoivat käsittää hallussa oleviksi alueiksi vain ne, joilla oli pysyvää asutusta. Paikallisyhteisöt pitivät myös kerran annettua suullista lupaa pysyvänä, siinä missä yritykset ja viranomaiset eivät.²⁴⁵ Valtion näkökulmasta sellaiset maat, joita ei ollut julistettu alkuperäisväestölle säilytettäväksi suojelualueiksi, olivat yritysten vapaasti käytettävissä.²⁴⁶

Malesian yleinen ja eri osavaltioiden paikallinen lainsäädäntö oli usein ristiriidassa alkuperäisväestön omien sääntöjen kanssa, ja aihetta käsiteltiin myös järjestöjen raporteissa runsaasti. Malesian lainsäädännössä *The Aboriginal Peoples Act* (APA, 1954) toimi pohjana alkuperäisväestöä koskeville toiminnoille. Siinä annettiin alkuperäisväestölle oikeus oleskella perinteisillä alueillaan ja hyödyntää resursseja, mutta heille ei myönnetty maiden omistusoikeutta. Alkuperäisväestön edustajat eivät näin ollen saaneet esimerkiksi myydä tai vuokrata alueita.²⁴⁷ Maankäyttöön liittyvät asetukset olivat usein osavaltioiden vastuulla ja vaikka niissä oli joitakin paikallisia eroja, ongelmakohtia havaittiin kaikkialla. SUHAKAM huomasi, että esimerkiksi Sarawakin osavaltion maalaan mukaan ilman oikeanlaista asiakirjaa alue katsottiin osavaltion omistamaksi, ja koska useilla alkuperäisväestön jäsenillä ei ollut virallista henkilöllisyystodistusta, laillinen maanomistus oli käytännössä mahdotonta. Vaikka Malesian perustuslaissa tunnustettiin alkuperäisväestön erityinen suhde maahan ja tasa-arvoinen asema lain edessä, maaomistajien osalta nämä eivät tarjonneet turvaa. SUHAKAM toivoi vastuunottoa etenkin valtiolta, jolla olisi mahdollisuus yhdenmukaistaa toimintatapoja osavaltioiden päätösvallassa huolimatta, mutta myös yrityksillä katsottiin olevan velvollisuus huolehtia toimintansa vaikutuksista. Yrityksillä oli myös luonnollisesti paremmat tiedot oikeuskäytännöistä mahdollisissa ongelmatilanteissa kuin syrjässä eläneillä paikallisilla yhteisöillä.²⁴⁸

Omistusoikeuteen ja lainsäädäntöön liittyi myös vapaan, tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen puute, joka oli toistuvasti läsnä järjestöjen vetoamuksissa. Ihmisoikeuslainsäädäntöä tutkineiden Mohd Syahril Ibrahim ja Rohaida Nordinin mukaan virallisen omistusoikeuden puute oli hidasteena myös sille, että ennakkosuostumus maankäyttöön olisi katsottu tarpeelliseksi.²⁴⁹ SUHAKAMin

²⁴⁵ SUHAKAM 2013, 28–29, 135, 150.

²⁴⁶ Subramaniam 2016, 426.

²⁴⁷ Ibrahim, Mohd Syahril & Nordin, Rohaida: Exercising the principle of free, prior and informed consent (FPIC) in land development. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, 1/2014, 185.

²⁴⁸ SUHAKAM 2013, 29, 42, 64, 90, 105–106, 137–140.

²⁴⁹ Ibrahim, Mohd Syahril & Nordin, Rohaida: Exercising the principle of free, prior and informed consent (FPIC) in land development. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, 1/2014, 198.

puheenjohtaja Tan Sri Hasmy Agam totesi vuoden 2013 raportissa, että ennakkosuostumuksen sisällyttäminen valtion toimintaan toisi Malesialle uskottavuutta ihmisoikeuksia kunnioittavana maana:

Indeed, a recurring complaint heard during the Inquiry is the lack of consultations with the indigenous peoples, thereby ignoring the principle of free, prior and informed consent as required under the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (UNDRIP). The incorporation of the Free, Prior and Informed Consent (FPIC) principle into Malaysian law would certainly earn respect and enhance the country's international standing as a human rights respecting nation.²⁵⁰

Ibrahimin ja Nordinin mukaan YK:n vaikutusmahdollisuudet periaatteen edistämiseksi olivat rajalliset, ja keinona toimisi käytännössä vain kansainvälisen yhteisön painostus. Malesia oli kuitenkin äänestänyt alkuperäiskansojen oikeudet tunnustavan asetuksen puolesta, minkä johdosta maalla nähtiin olevan moraalinen velvoite myös noudattaa julistuksen linjauksia.²⁵¹ Iriyen ja Goedden mukaan YK:n keinottomuus on muissakin konteksteissa herättänyt keskustelua, sillä koska valtiot eivät ole halunneet luovuttaa YK:lle valtuuksia puuttua sisäisiin asioihin, vastuu on jätetty kansallisille tahoille. Ihmisoikeuksien valvomiseksi on myös perustettu alueellisia järjestelmiä, mikä on aiheuttanut epätasa-arvoisuutta eri puolilla maailmaa. Esimerkiksi Afrikalla ja Euroopalla on omat alueelliset sopimuksensa, Aasiassa ei.²⁵² Amnestyyn mukaan vapaan, tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen puute johti siihen, että yhteisöjen oli lähestulkoon mahdotonta pysäyttää sellaisia maankäytön projekteja, jotka oli jo aloitettu. Useat olivat tulleet tietoisiksi maiden haltuunotosta vasta hakkuuyritysten saapuessa, tai kun läpikulun kieltävät kyltit pystytettiin. Vaikka esimerkiksi Sarawakissa esteiden rakentaminen oli kielletty 2015, alkuperäisyhteisöt tekivät näitä usein ainoana käytännön keinona. Amnesty kritisoi myös sitä, että kaupunkien keskuksissa julkaistut tiedotteet eivät olleet käytännöllinen tapa tiedottaa syrjässä eläviä yhteisöjä. Amnestyyn mukaan eräässä tapauksessa maankäytöstä oli tehty 99-vuoden mittainen vuokrasopimus palmuöljy-yhtiön kanssa konsultoimatta ensin alueen asukkaita.²⁵³ Kuten Borrás mainitsi, maan haltuunotossa saattoi olla kyse myös kontrollin haltuunottamisesta esimerkiksi vuokrasopimusten kautta. Alueen resursseja hyödynnettiin ilman varsinaista omistusoikeuden muutosta.

²⁵⁰ SUHAKAM 2013, 6.

²⁵¹ Ibrahim, Mohd Syahril & Nordin, Rohaida: Exercising the principle of free, prior and informed consent (FPIC) in land development. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, 1/2014, 195, 198.

²⁵² Goedde & Iriye 2012, 12–13.

²⁵³ Amnesty International 11/2018, 7, 19–23, 35, 49.

Ibrahimin ja Nordinin mukaan ennakkosuostumuksen sisällyttämisen toimintaan olisi voinut nähdä nostavan alkuperäisväestöä aktiivisiksi toimijoiksi heitä koskevissa asioissa. Toisaalta suostumuksen kattavuuteen liittyi käytännön ongelma – kuka oli oikea ihminen antamaan hyväksynnän koko yhteisön puolesta? Kansainvälisesti asetus oli useassa maassa hyväksytty osaksi kansallista lainsäädäntöä, ja tämän toteutumista seurattiin esimerkiksi Filippiineillä ja Australiassa. Yleinen haaste periaatteen toteutumiselle oli myös se, että alkuperäisväestön jäsenten tuli itse olla aktiivisia ja vaatia osallisuutta neuvotteluihin, koska muut tahot olivat tämän suhteen passiivisempia.²⁵⁴ Alkuperäisväestön maa-alueisiin perehtynyt asianajaja Yogeswaran Subramaniam toteaa, että Orang Aslin kulttuurille oli yleensä tyypillisempää konfliktitilanteissa vetäytyä tilanteesta, ja vaikka osa oli pyrkinyt aktiivisemmin vaatimaan oikeuksiaan, suurelle osalle tämä oli edelleen haastavaa.²⁵⁵ Ibrahimin ja Nordinin mukaan ennakkosuostumuksen osalta lainsäädännön tulkinta saattoi olla haasteellista, sillä kansainvälisesti taattiin myös osavaltioiden oikeus toimia julkisen edun puolesta – tämän suhteesta FPIC-periaatteeseen ei ollut virallista tulkintaa.²⁵⁶

Plantaasiyritysten kanta oli yleensä se, että heillä oli oikeus hyödyntää heille lainmukaisesti vuokrattuja tai myytyjä alueita, joista yrityksellä oli olemassa kirjalliset todisteet. Näin tapahtui SUHAKAMin mukaan, vaikka yrityksen periaatteisiin olisi kirjattu oikeuksien kunnioittaminen.²⁵⁷ Esimerkiksi Wilmar International julkisti *No Deforestation, No Peat, No Exploitation* -ohjelmansa (NDPE) vasta SUHAKAMin selvityksen julkaisuvuonna 2013, jossa sitoutui kunnioittamaan YK:n FPIC-periaatetta ja tarjoamaan myös korvauksia, mikäli yritys olisi rikkonut ihmisoikeuksia.²⁵⁸ IOI Group laati ensimmäisen *Sustainable Palm Oil Policy* (SPOP) ohjesäännöksen 2014, josta laadittiin myöhemmin päivitetty versio. IOI lupautui tässä ajamaan positiivisia sosiaalisia ja taloudellisia muutoksia paikallisille yhteisöille. Paikallisia yhteisöjä luvattiin myös konsultoida toiminnasta, ja Wilmarin tapaan IOI sitoutui YK:n FPIC-periaatteeseen. Yhtiö lupasi käsitellä läpinäkyvästi julkitulevia valituksia ja sovittelaa kiistatilanteita paikallisyhteisöjen kanssa.²⁵⁹

²⁵⁴ Ibrahim, Mohd Syahril & Nordin, Rohaida: Exercising the principle of free, prior and informed consent (FPIC) in land development. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, 1/2014, 184, 187, 195, 198.

²⁵⁵ Subramaniam 2016, 431.

²⁵⁶ Ibrahim, Mohd Syahril & Nordin, Rohaida: Exercising the principle of free, prior and informed consent (FPIC) in land development. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, 1/2014, 196.

²⁵⁷ SUHAKAM 2013, 89.

²⁵⁸ Wilmar International Ltd: *No Deforestation, No Peat, No Exploitation Policy*. 2019, 2–6.

²⁵⁹ IOI Group: *IOI Group Sustainable Palm Oil Policy*. 2018, 3–5.

Neljäs käsiteltävä teema on hallinnon tehottomuus. Vastuunjako alkuperäisväestön maa-alueita koskeneissa asioissa oli usein valtion virastojenkin tasolla epäselvää. SUHAKAMin mukaan yleinen käsitys oli, että Orang Aslin kehityksestä vastaavalla osastolla JAKOA:lla (Jabatan Kemajuan Orang Asli) oli vastuu kaikista alkuperäisväestöön liittyneistä kysymyksistä, joihin muut tahot eivät mielellään halunneet ottaa kantaa. Viranomaiset itse kokivat, ettei heillä usein ollut tarpeeksi resursseja vastata kaikkiin ilmoitettuihin tapauksiin. JAKOA myös usein nimitti paikallisten ryhmien päälliköt, jolloin ryhmien sisäinen hallintojärjestelmä oli ulkoisesti määritelty. Nimetyt johtajat saattoivat yhteistyössä yritysten tai valtion kanssa myydä maa-alueita ilman yhteisön suostumusta. Johtajat saattoivat toisaalta menettää asemansa ja mahdollisuuden valtion uraan, mikäli eivät tukeneet suunniteltuja hankkeita.²⁶⁰ Tämä liittyy aiempaan kysymykseen siitä, kuka oli todellisuudessa pätevä antamaan hyväksynnän koko yhteisön puolesta. Subramaniamin mukaan JAKOA perustettiin suojelemaan Orang Aslia väärinkäytöksiltä sekä edistämään heidän asemaansa, mutta se oli usein käytännössä kykenemätön suojelemaan heitä maiden haltuunotolta. Tätä JAKOA perusteli sillä, että maankäyttö oli osavaltioiden hallinnassa, eikä suojelealueiden julistaminen ollut JAKOAn vastuulla. Subramaniamin mukaan alueiden suojeleminen olisi kuitenkin ollut laillisesti mahdollista, mikäli siihen olisi vastuussa olevien toimijoiden osalta ollut pyrkimystä.²⁶¹

Hallinnon tehottomuus ilmeni ajoittain myös oikeusjärjestelmän toiminnassa. Amnestyn haastattelemat yhteisöt olivat saavuttaneet joitakin virallisia tunnustuksia oikeudenkäyntien kautta, mutta prosessit olivat usein hitaita, eikä kaikilla ollut varaa asianajajaan.²⁶² Subramaniamin mukaan valtio ei tukenut alkuperäisyhteisöjä oikeudenkäyntiprosessissa, jolloin vaihtoehtoja ei yleensä ollut, mikäli yhteisöllä ei itsellään ollut varaa palkata asianajajaa tai he eivät saaneet lakipalveluita hyväntekeväisyytenä. Toisaalta asianajajat saattoivat olla haluttomia ottamaan tapauksia vastaan, mikäli he pelkäsivät valtion vastustamisesta koituvia seurauksia. Asianajajien oli myös ajoittain haasteellista löytää asiakirjoja tapausten tueksi, sillä alueiden asuttamisen historiasta ei välttämättä ollut saatavilla kirjallisia todisteita, vaan alkuperäisyhteisöt yhdistivät asumisoikeutensa osaksi sukunsa historiaa.²⁶³ SUHAKAM puolestaan raportoi tapauksista, joissa oikeusistuimien oli päättänyt asian alkuperäisyhteisön hyväksi, mutta

²⁶⁰ SUHAKAM 2013, 105–107, 130, 136, 140, 159.

²⁶¹ Subramaniam 2016, 425.

²⁶² Amnesty International 11/2018, 21–22.

²⁶³ Subramaniam 2016, 432–433.

viranomaiset tai yritykset eivät käytännön tasolla pitäneet päätöksiä sitovina. Lähes poikkeuksetta toiminnasta ei ollut tiedotettu eikä suostumusta pyydetty etukäteen.²⁶⁴ Levang ja Rival puolestaan katsovat, että ajoittain ihmisoikeusjärjestöt yksinkertaistivat tilanteita. Heidän mielestään oli ymmärrettävää, että maahan liittyvien omistusoikeustapausten käsittely oikeudessa oli hitaampaa kuin esimerkiksi väkivaltaisten mielenosoittajien tuomitseminen.²⁶⁵ Myös oikeusistuimet olivat kuitenkin ajoittain kritisoineet valtiota tunnustusten puutteesta. Laillinen väylä vastustaa maankäytön muutoksia oli usein liian hidas, kun alueiden raivaus oli jo aloitettu.²⁶⁶

Maan menetyksellä katsottiin myös olleen useita vaikutuksia niin alkuperäisväestön toimeentuloon, talouteen kuin kulttuuriin. Keskeinen tekijä toimeentulon kannalta oli oikeus ruokaan, joka oli yritysten aluevaltausten takia mahdollisesti uhattuna – metsien tuhoutuminen merkitsi keräilyn hankaloitumista, ja ajoittain plantaasien tieltä tuhottiin myös alkuperäisväestön omia viljelmiä.²⁶⁷ Malesian entinen plantaasiteollisuudesta vastaava ministeri Peter Chin Fah Kui totesi maa-alueiden rajallisuuden luovan haasteita viljelylle, sillä öljykasvina öljypalmu ei juurikaan tukenut Malesian ruokaturvallisuutta, vaikka pienviljelijät tätä tuottavuuden ja saatujen voittojen perusteella usein suosivatkin.²⁶⁸ Aiemmin mainittu *flex crops* -käsite ja palmuöljyn monipuolisuuden vaikutus sen suosioon viljelykasvina selittävät tässä syntyvää ristiriitaa. YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO:n ohjeistuksessa oikeudesta ruokaan todetaan esimerkiksi, että yksilöiden tulisi voida ruokkia itsensä ja perheensä vapaasti, eikä taloudellisen kehityksen tulisi uhata kansallista ruokaturvaa. Luonnonvaroja tulisi käyttää kestävästi, ja myös heikossa asemassa olevilla ryhmillä tulisi olla oikeus omistaa ja periä maata, huomioiden erityisesti alkuperäisväestöt. Myös elämälle välttämättömän riittävän ja hyvälaatuisen veden saanti tulisi turvata.²⁶⁹ Tässäkin suhteessa ihmisoikeuskeskustelu yhdistyy myös ympäristöajatteluun. Radkaun mukaan monilla Euroopan ulkopuolisilla alueilla vesi on perinteisesti ollut suurin ympäristöongelmien lähde, jolloin ympäristötietoisuus on paikallisesti kehittynyt alun perin tämän ympärille.²⁷⁰ Palmuöljyteollisuuden jätevesien saastuttavuus, päästöjen kertyminen ja kantautuminen olivat kuitenkin jääneet

²⁶⁴ SUHAKAM 2013, 33, 137.

²⁶⁵ Levang & Rival 2014, 23.

²⁶⁶ Subramaniam 2016, 426, 434.

²⁶⁷ SUHAKAM 2013, 139–140.

²⁶⁸ MPOC: *Keen on Sustainability*. 2006.

²⁶⁹ FAO 2005, 9–10, 18.

²⁷⁰ Radkau 2019, 333.

SUHAKAMin mielestä liian vähälle huomiolle tutkimuksessa. Osalle yhteisöistä joet olivat ainoa vedenlähde, jolloin saastuminen oli merkittävä uhka terveydelle:

Since they have lost their foraging areas, the Orang Asli also find it difficult to gather food and continue their traditional ways of life. In addition, water has become increasingly scarce as the rivers, which they depend heavily on are now severely polluted and not suitable for consumption.²⁷¹

Plantaasien raivaaminen aiheutti selvityksen mukaan haittaa myös alkuperäisväestön harjoittamalle lääketieteelle, joka oli erottamattomasti yhteydessä ympäröivään luontoon ja sen monimuotoisuuteen.²⁷² Sairaiden parantamisen yhteys metsään ja biodiversiteettiin tuotiin esille Amnestyn raportissa, johon lainattiin erään Perakin osavaltion alueen yhteisön johtajan lausuntoa: *Outside people want to change the way we live. This is our culture and our religion, and how we heal the sick is according to our ways. The forest is our heartbeat.*²⁷³ Vastuuta koettiin tulevien sukupolvien lisäksi esi-isiä kohtaan, ja palmuöljylviljelmät syrjäyttivät monia käyttötarkoituksia:

The reason why they took our land was to plant palm oil. The land they are taking is the land where we collect our medicine, where we hunt, where the salt spring is and where the fruit trees are as well. – – That is why we will never let our land go. That is what our ancestors left for us, our inheritance. We are the caretakers now.²⁷⁴

Plantaaseilla oli myös sen myötä kulttuurisia vaikutuksia, että viljelyalueiden raivaamisen kautta tuhoutui alkuperäisväestön hautausmaita, ja muita pyhinä pidettyjä paikkoja.²⁷⁵ Toimeentuloa heikensi SUHAKAMin mukaan myös se, että pakkosiirrot lisäsivät yhteisöjen riippuvuutta muista. Taloudellinen riippuvuus avustuksista, ja esimerkiksi naisilla väkivallan uhka lisääntyivät, mutta tähän ei usein ollut tarjolla tarvittavaa tukea:

When indigenous peoples' land is taken, attempts to integrate and relocate communities in new settlements often result in them being socially marginalised. Marginalisation is manifested by poor housing, and poor access to education and health care. Indigenous women in particular are exposed to the risk of violence and often denied police protection.²⁷⁶

Mahdollisuus alkuperäisväestön tunteman elämän jatkumiselle yhdistettiin näin ollen ympäröivään metsään. Endicottin mukaan Malesian valtio ei juurikaan ole historiallisesti pyrkinyt säilyttämään alkuperäisväestön kulttuuria Länsi-Malesiassa, vaan pyrkinyt ennemminkin assimiloimaan alkuperäisväestöä valtakulttuuriin. Tavoitteet näkyivät esimerkiksi uskonnollisen käännyttämisen ohella pyrkimyksissä modernisoida alkuperäisväestön elinkeinoja – perinteisten metsästyksen ja keräilyn sijaan

²⁷¹ SUHAKAM 2013, 140.

²⁷² SUHAKAM 2013, 156–157.

²⁷³ Amnesty International 11/2018, 6.

²⁷⁴ Sabahin alueen *Murut*-yhteisön päällikön antama lausunto. Amnesty International 11/2018, 11–12.

²⁷⁵ SUHAKAM 2013, 139.

²⁷⁶ SUHAKAM 2013, 157.

alkuperäisväestöä pyrittiin saamaan osaksi markkinataloutta, kaupallista viljelyä ja kulutusta.²⁷⁷ Guhan mukaan Malesiassa järjestöjen nähtiin aiheuttavan sosiaalisia ongelmia käytännössä – aatteet olivat valtiollisten toimijoiden mukaan aiheuttaneet kansalaisissa levottomuutta, mutta lisäksi katsottiin, että pohjoisen romantikot pyrkivät suojelutoiminnallaan estämään alkuperäisväestön kehitystä. Järjestöjen pyrkimyksenä nähtiin olevan sulkea alkuperäisväestö ”museoon”, josta ulkopuoliset voisivat heitä tarkkailla.²⁷⁸ Vaikuttaa siltä, ettei alkuperäisväestön perinteisten elinkeinojen säilyttäminen Länsi-Malesiassa ollut valtion näkökulmasta ollut keskeinen itseisarvo. SUHAKAMin mukaan useita kansallisia lakeja säädettiin jo siirtomaavallan aikana, jolloin ymmärrys paikallisten elintavoista oli vähäisempää ja lainsäädännön pyrkimyksenä oli lähinnä tukea talouskasvua.²⁷⁹ Toisaalta Borneon saaren Sabahin ja Sarawakin osavaltiot poikkesivat osittain Länsi-Malesiasta – Devasish Royn mukaan maa-omistuksen tunnustaminen oli ollut suhteellisen heikolla tasolla Länsi-Malesiassa, kun taas Sabahin ja Sarawakin osavaltioiden alueilla se oli ollut suhteellisen korkealla tasolla. Tämä saattoi osaltaan liittyä siihen, että Sabahin ja Sarawakin alueella alkuperäisväestön osuus väestöstä oli huomattavasti suurempi kuin Länsi-Malesiassa.²⁸⁰

Elinkeinoihin liittyi myös se, että yritykset korostivat usein uramahdollisuuksia positiivisena asiana alkuperäisväestölle – plantaasien ollessa ympärillä työpaikka olisi helposti saavutettavissa. Kuten seuraavassa alaluvussa käy ilmi, suurin osa plantaasien työvoimasta oli kuitenkin ulkomaista siirtotyövoimaa. Yritysten mukaan ne olisivat suosineet paikallista väestöä valinnoissa, mikäli se olisi ollut työstä kiinnostunut. Matalat palkat olivat SUHAKAMin näkemyksen perusteella usein alhaisen motivaation syynä. Paikalliset eivät kuitenkaan aina kokonaisuudessaan olleet palmuöljyn tuotannossa työskentelyä vastaan. Osa koki, että koska heillä oli jo hallussaan omia viljelmiä, he voisivat omistusoikeuden saadessaan ottaa vastuulleen myös valtion ohjelmien alaisuudessa toimivia alueita.²⁸¹

Kuudes nostamani pääkohta on maanmenetyksestä saatu kompensatio. Malesian lain mukaan kompensation maksaminen ei ollut pakollista ja korvaustilanteissa sitä maksettiin pelkästään menetetyistä sadosta, ei itse maasta.²⁸² Myös SUHAKAM raportoi

²⁷⁷ Endicott 2016, 10, 20–22.

²⁷⁸ Guha 2000, 124.

²⁷⁹ SUHAKAM 2013, x.

²⁸⁰ Roy 2016, 374, 384.

²⁸¹ SUHAKAM 2013, 90, 140, 152.

²⁸² Ibrahim, Mohd Syahril & Nordin, Rohaida: Exercising the principle of free, prior and informed consent (FPIC) in land development. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, 1/2014, 197.

tällaisesta menettelystä. Mielestäni on tärkeää huomioida paikallisväestön elinkeinot, joista suuri osa koostui metsästyksestä ja keräilystä – mahdollisen sadon korvaaminen ei tällöin ollut riittävä kattamaan menetyksiä. Kompensaatioiden hakuprosessi oli hidas, eikä korvauksia aina maksettu. Kuten luvun alussa mainittiin, palmuöljyteollisuuden hyötyvään päähän laskettiin usein ne, jotka olivat plantaasien perustamisen kautta saaneet maaomistuksia köyhyyden poistamisen nimissä. Ohjelmat eivät kuitenkaan aina huomioineet, että maiden haltuunotto tietyltä ryhmältä toisen auttamiseksi aiheutti yhteisöjen sisäisiä välirikkoja, eikä näin ollen ollut SUHAKAMin mielestä kestävää:

The Inquiry noted and commented on the lack of verifiable and adequate information to the affected communities on an ongoing basis, as well as a transparent process to select the hardcore poor. Taking land from other members of the community and giving it to landless hardcore poor could lead to intra-community conflicts.²⁸³

Toisaalta plantaasiohjelmien kautta työllistyneet hyötyivät esimerkiksi FELDA:n luomasta infrastruktuurista, kouluista, teistä ja asuinalueista. Plantaasit olivat joidenkin mielestä maaseutujen sosiaalisen ja taloudellisen elämän keskuksia.²⁸⁴ Borrasin esittelemä nykyaikainen maan haltuunotto on myös tässä nähtävillä – toisaalta alueiden omistusoikeuden siirtämisellä luodaan varallisuutta aiemmin köyhälle väestönosalle, samanaikaisesti kun negatiiviset vaikutukset toisen ryhmän elinkeinoihin ovat selviä.

Viimeisenä teemana käsittelen alkuperäisväestön ja ihmisoikeuspuolustajien väkivallan kokemuksia. Amnestyn kannanotoille ominaista oli rauhanomaisten mielenosoitusten puolustaminen sekä väkivallan vastustaminen. Järjestön raporteista yhteisöjen vaikuttamisen keinoina nousivat usein esiin juuri mielenosoitukset, jotka olivat yhdessä lobbauksen kanssa Nicholaksen mukaan yleisimpiä alkuperäisväestön vastustamisen keinoja protestien alusta asti.²⁸⁵ Esimerkiksi tammikuussa 2017 Amnesty vetosi Malesiaa lopettamaan ihmisoikeuspuolustajien häirinnän. Kelantanin osavaltio oli myöntänyt luvan hakkuisiin alkuperäisyhteisön alueella, joiden protestoinnista viisi ihmisoikeuspuolustajaa oli pidätetty. Amnesty näki pidätykset vallan väärinkäyttönä. Myös tässä tapauksessa huomattiin paikallisen lainsäädännön merkitys – viranomaisten mukaan alueita ei ollut rajattu pelkästään alkuperäisväestön käyttöön, joten protestit eivät olleet oikeutettuja.²⁸⁶ Poliittisen ilmapiirin katsottiin yleisesti olevan hankala aktivistien kannalta, ja heidän toimintaansa pidettiin viranomaisten näkökulmasta helposti laittomana.²⁸⁷ Vaikka Malesia on Neierin mukaan 1990-luvulta eteenpäin ottanut

²⁸³ SUHAKAM 2013, 33, 91. Lainaus s. 91.

²⁸⁴ Heinimö et al. 2009, 35.

²⁸⁵ Nicholas 2000, 13.

²⁸⁶ Amnesty International 1/2017.

²⁸⁷ Amnesty International 3/2017.

askeleita demokraattisempaan suuntaan, esimerkiksi juuri ilmaisunvapauden rajoittaminen ja pidätysten mielivaltaisuus ovat olleet yleisiä toimintatapoja.²⁸⁸ Myös tämä yhdistyy siihen, että kollektiivisten oikeuksien on perinteisesti nähty ylittävän yksilön oikeudet.

Fyysisen uhan osalta väkivaltaisimpia hyökkäyksiä oli todistettu Sarawakissa, joka on myös luonnonvaroiltaan hyvin rikas. Väkivallan seurauksena oli raportoitu myös joitakin kuolemantapauksia, jotka kuitenkin jäivät usein tutkimatta. Osa yhteisöistä reagoi väkivallan uhkaan hiljentymällä, osa taas rohkaistui osoittamaan mieltään kokiessaan oikeutensa rikotuiksi. Amnesty osoitti vastuuta hallinnolle ja poliisille siitä, että plantaasiyrityksiä tuli tutkia, mikäli nämä olivat osallisina yhteisöjen uhkailuun. Amnesty ei millään tapaa lukenut alkuperäisväestöä plantaasiteollisuudesta hyötyväksi osapuoleksi – maan nopea taloudellinen kehitys 1900-luvun lopulta eteenpäin perustui luonnonvarojen hyödyntämiseen, mutta usein tämä oli alkuperäisväestölle merkinnyt Amnestyn mukaan lähinnä elinkeinojen menetystä.²⁸⁹ Väkivallan uhan lisäksi Amnesty toi esiin paikallisyhteisöjen ääntä lainausten muodossa – järjestö pyrki tekemään näkyväksi vastoinkäymisten henkilökohtaisuutta sekä paikallisten luontosuhdetta. Aktivist Sarawakin osavaltiosta kertoi Amnestylle:

I will never stop defending my rights on the land – because this land is the forest, we depend on the forest for future generations – no land, no life. I am not scared, I am willing to fight for the land for the rest of my life.²⁹⁰

Borrasin mukaan maan haltuunotolla oli kaksi yleisintä vaikutusta paikallisille yhteisöille. Jos yritykset tarvitsivat pääomaa, mutta eivät työvoimaa, paikallisväestö pyrittiin todennäköisesti häätämään asuttamiltaan alueilta. Mikäli taas yritykset tarvitsivat sekä alueita, että halpaa työvoimaa, paikallisia pyrittiin sisällyttämään toimintaan esimerkiksi plantaaseja ympäröiville erillisalueille. Eri toimintatavat herättivät myös erilaisia reaktioita; alkuperäisväestö joko vastusti maan haltuunottoa ja pyrki saamaan omistusoikeutensa takaisin, tai he pyrkivät sulautuessaan toimintaan uudistamaan sopimusehtoja ja parantamaan olosuhteitaan.²⁹¹ Amnestyn tapa uutisoida alkuperäisväestöstä kuvaa etenkin ensimmäistä vaihtoehtoa – alkuperäisväestön maa-oikeuksia oli loukattu, minkä seurauksena he pyrkivät estämään yritysten toimintaa. Levangin ja Rivalin mukaan osa alkuperäisväestöstä oli myös vastaanottavaisia yritysten saapumiselle, ja toivoivat elintason nousua sekä infrastruktuurin kehitystä.

²⁸⁸ Neier 2012, 90.

²⁸⁹ Amnesty International 11/2018, 8–12, 24–26, 32, 40, 49

²⁹⁰ Amnesty International 11/2018, 7.

²⁹¹ Borras 2012, xi.

Erimielisyyksiä saattoi kuitenkin syntyä, kun paikallisväestö pettyi todellisuuteen; esimerkiksi siihen, että omat viljelmät muuttuivat tuottaviksi vasta usean vuoden kuluttua. Maakiistat eivät aina tarkoittaneet itse palmuöljyn vastaisuutta, vaan liittyivät erimielisyyksiin esimerkiksi korvauksista. Siinä missä toinen yhteisö saattoi menestyä, toinen joutui pettyä päätökseensä luopua maa-alueistaan.²⁹²

SUHAKAMin selvityksen keskeisimpiä suosituksia oli perustaa kansallinen, riippumaton komissio²⁹³, joka tutkisi alkuperäisväestön asemaa, identiteettiä ja oikeuksien toteutumista, sekä osallistaisi yhteisöjen jäseniä päätöksentekoon ja pyrki myös sosiaalisesti kestävään kehitykseen. Selvityksessä toivottiin myös palmuöljyn tuotannon sertifiointin tarkentamista ja valvontaa.²⁹⁴ Vuoden 2016 vuosikertomuksessa todettiin, että vaikka hallitus oli reagoinut selvitykseen ja hyväksyi 18 suosituksesta 17, yhtäkään ei ollut toteutettu käytännössä, eikä alkuperäisväestöllä ollut riittävästi edustusta heitä koskevassa päätöksenteossa.²⁹⁵ Merkittävää edistystä ei ollut huomattu myöskään vuonna 2017, jolloin komissio oli saanut 42 valitusta oikeusrikkomuksista. Maa-alueudet olivat edelleen suurin huolenaihe.²⁹⁶

Yhteenvedon alkuperäiskansojen oikeuksien rikkomuksia kritisoitiin järjestöjen toimesta jonkin verran jo 1900-luvun lopulla, mutta pääosa raporteista painottui 2000-luvun jälkeiseen aikaan. Kritiikki on yhdistynyt kansainvälisten asetusten, esimerkiksi YK:n vuoden 2007 asetuksen alkuperäiskansojen oikeuksista, toteutumisen tarkasteluun, ja keskeisin tekijä oli maa-alueuksien toteutumattomuus sekä tämän seurannaisvaikutukset. Neierin mukaan kansainvälisen ihmisoikeusliikkeen vaikuttavin keino on ollut kerätä luotettavaa ja tarkkaa tietoa, sekä jakaa sitä eteenpäin. Lehdistön ja järjestöjen yhteistyö on ollut olennaista liikkeen toimivuudelle, sillä aivan kuten ympäristökritiikissä, myös ihmisoikeustapauksissa negatiivinen mediahuomio on aikaansaanut painetta muuttaa valtioiden ja yritysten toimintaa.²⁹⁷ Malesian valtion ajoittainen muutosvastaisuus on selitettävissä aasialaisten arvojen 1990-luvun perinteellä ja ihmisoikeuksien universaalien luonteen haastamisella. Aasian talouskasvua on Neierin mukaan valtioiden toimesta joskus perusteltu autoritaarisuudella, jolloin yksilön oikeuksille ja poliittisille oikeuksille on asetettu taloudellisia oikeuksia vähemmän painoarvoa. Oikeuksien universaaliuden haastaminen on kuitenkin vaimennut Malesiassa sitä mukaa, kun hallinto on muuttunut

²⁹² Levang & Rival 2014, 20-23.

²⁹³ National Commission on Indigenous Peoples.

²⁹⁴ SUHAKAM 2013, VII, 170, 174.

²⁹⁵ SUHAKAM 2016, 2.

²⁹⁶ SUHAKAM 2017, 78.

²⁹⁷ Neier 2012, 3, 5.

vähemmän autoritaariseksi.²⁹⁸ Malesian alkuperäisväestön oikeuksien käsittely jatkui Amnestyn osalta edelleen 2019, vaikka järjestö tammikuun julkilausumassaan kiittikin Malesian hallituksen lupauksia pyrkiä vakavasti harkitsemaan SUHAKAMin ehdotuksia ja tunnustamaan sekä suojelemaan alkuperäisväestön oikeuksia.²⁹⁹ Maaliskuussa järjestö puolestaan ilmaisi lyhyesti huolensa siitä, etteivät lupaukset toteutuneet käytännössä.³⁰⁰

3.2 Siirtotyöntekijöiden asema

Merkittävä teema palmuöljyn viljelyä kritisoineiden ihmisoikeuskampanjoiden keskuudessa on siirtotyöläisten asema. Siirtotyöläisyydellä tarkoitetaan tilapäistä työskentelyä ja asumista toisessa maassa. Lähtökohtaisesti tätä kautta haetaan parempia mahdollisuuksia ja korkeampaa tulotasoa, kuin mitä kotimaassa on tarjolla. Vuonna 2017 Malesialla oli eniten siirtotyöntekijöitä verrattuna muihin Kaakkois-Aasian maihin, ja he muodostivat noin 20 prosenttia kaikesta Malesian työvoimasta.³⁰¹ Suurin osa heistä oli kouluttamattomia, ja he työllistyivät myös muille sektoreille kuin plantaasiteollisuuteen.³⁰² Tässä alaluvussa käsitellän siirtotyöläisten asemaan kohdistettua kritiikkiä temaattisesti pääasiassa Amnestyn ja Finnwatchin kannanottojen kautta. Asemaan liitettyjä ongelmia olivat muun muassa velkaantuminen, vääristellyt tiedot kohdemaan työtehtävistä, puutteelliset korvaukset, eriarvoinen asema suhteessa paikallisiin työntekijöihin, pakkotyöhön rinnastettavat toimintatavat³⁰³, oikeusrikkomukset sekä puutteelliset asuinolot ja työturvallisuus. Käsitellän erikseen myös laittomasti maassa olevia siirtotyöntekijöitä.

Amnestyn ja Finnwatchin raportit täydentävät tutkielman kannalta toisiaan. Finnwatchin kenttätutkimukset yksittäisillä plantaaseilla tarjoavat näkökulmia työntekijöiden arkeen ja elämään, sillä ne perehtyvät tarkasti tilojen ongelmakohtiin ja muutoksiin seuranta-aikana. Finnwatchin raporttien kautta on myös nähtävissä alueellisia eroja – järjestö nostaa ongelmallisimmaksi siirtotyöläisten aseman Länsi-Malesian plantaaseilla, kun taas esimerkiksi Borneon saarella Sabahin alueella työntekijät olivat usein

²⁹⁸ Neier 2012, 86–91.

²⁹⁹ Amnesty International 1/2019.

³⁰⁰ Amnesty International 3/2019.

³⁰¹ Noor, Noraini & Shaker, Muhamad Nabil: Perceived Workplace Discrimination, Coping and Psychological Distress Among Unskilled Indonesian Migrant Workers in Malaysia. *International Journal of Intercultural Relations*, 3/2017, 19.

³⁰² Esimerkiksi palveluala ja rakentaminen. Kaur 2014, 16.

³⁰³ Työ, johon työntekijä ei ole suostunut vapaaehtoisesti ja johon liittyy rangaistuksen uhka. International Labour Organization: *What is Forced Labour, Modern Slavery and Human Trafficking*.

tyytyväisempiä tilanteeseen. Lisäksi IOI Groupin vastaukset tarjoavat yritysnäkökulmaa – esimerkiksi Finnwatchin ensimmäiseen, vuoden 2014 raporttiin IOI kommentoi ensimmäisenä toivoneensa järjestön keskittyvän muihinkin kuin plantaasien negatiivisiin puoliin, ja että kokonaiskuvan muodostuminen vaatisi enemmän aikaa.³⁰⁴ Amnestyn laaja työ aiheen parissa puolestaan tarjoaa yleiskuvaa ja näkökohtia niistä tekijöistä, joita Finnwatch ei kaikilla tutkimillaan tiloilla kohdannut, esimerkiksi virheellisen tiedonannon laajuudesta tai asumisolojen puutteellisuudesta.

Vaikka siirtotyöläiset ovat etenkin ihmisoikeusjärjestöjen nykyisten kampanjoiden keskiössä, ei siirtotyövoiman hyödyntäminen itsessään ole historiallisesti uusi ilmiö Malesiassa. Siirtolaisuutta tutkivan Blanca Garcés-Mascareñasin mukaan siirtotyöläisyyden nousu pohjautui globaaliin kehityskulkuun, jossa 1970-luvulta eteenpäin pääoman liikkuvuus muuttui ylijaraisemmaksi ja tuotantolaitoksia siirrettiin kehittyviin maihin. Tällöin siirtotyöläiset tarjosivat työvoimaa matalapalkkaisille tuotantoaloille.³⁰⁵ Kun Malesia itsenäistyi brittihallinnon alaisuudesta 1957, teollisuutta perustettiin työvoimaintensiivisen vientituotannon varaan. Tämän vuoksi kohdatessaan työvoimapulaa Malesia on ollut riippuvainen ulkomaisesta työvoimasta ollakseen kilpailukykyinen. Kaakkois-Aasian taloudellista ja sosiaalista historiaa tutkivan Amarjit Kaurin mukaan siirtotyöläisten merkitys kasvoi etenkin 1980-luvulta eteenpäin, kun talous ja kaupankäynti globalisoituivat entisestään.³⁰⁶ Malesiaan siirtotyöntekijöitä on houkutellettu etenkin 1980-luvulta eteenpäin maan nopea talouskasvu – vuosien 1987 ja 1993 välillä Malesiassa luotiin 14 miljoonaa uutta työpaikkaa, ja palkkataso oli samoihin aikoihin noin 3–10 kertaa Indonesiaa korkeampi.³⁰⁷

Alun perin suuri osa Malesian plantaasityöntekijöistä oli eteläintialaisia, joita tuotiin maahan tekemään töitä velkaorjuudessa.³⁰⁸ Suurimpia muutoksia siirtotyövoiman koostumuksessa on ollut Indonesiasta lähtöisin olevan työvoiman määrällinen kasvu ja merkittävyys plantaasiteollisuudessa. 1900-luvun alkupuolella indonesialaiset muodostivat kolmanneksi suurimman siirtotyöläisten ryhmän ja liikkuminen rajojen yli oli melko vapaata. Vuonna 2004 indonesialaisia työntekijöitä oli arviolta jo 83 prosenttia kaikista Malesian siirtotyöläisistä. Heitä on suosittu rekrytoinnissa 1900-luvun

³⁰⁴ Finnwatch 2014, 52.

³⁰⁵ Garcés-Mascareñas 2012, 21.

³⁰⁶ Kaur 2004, 16–17.

³⁰⁷ Garcés-Mascareñas 2012, 49.

³⁰⁸ Velkaorjuus tarkoittaa työskentelyä velan lyhentämiseksi. Velka on voinut aiheutua esimerkiksi matkakuluista ja työpaikan saamisesta. Työstä ei kuitenkaan makseta kohtuullista korvausta, eikä sopimuksen lopettaminen usein ole mahdollista ennen velan kuittaamista. Heinimö et al. 2009, 34.

loppupuolelta eteenpäin muun muassa etnisistä syistä ja läheisen sijainnin takia, toisaalta Indonesian sisäinen työttömyys on ajoittain kannustanut ihmisiä siirtymään Malesiaan.³⁰⁹ Indonesian kieli on läheistä sukua malaijin kielelle, lisäksi indonesialaisia ja malesialaisia yhdistää islamin usko ja kulttuurien kollektiivisuus.³¹⁰ Muita siirtotyöläisten lähtömaita olivat Finnwatchin selvitysten mukaan esimerkiksi Intia, Bangladesh, Nepal, Myanmar, Filippiinit ja Pakistan.³¹¹

Samaan aikaan kun siirtotyöntekijöiden merkitys on kasvanut, Malesian valtio on myös lisännyt säätelyä – esimerkiksi rekrytointia, tulijoiden kansalaisuutta ja työoloja sekä rajavalvontaa kontrolloidaan 1900-luvun alkupuoleen verrattuna enemmän.³¹² Siirtotyöläisyyden kysymys on myös Malesialle ristiriitainen. Maan talouspolitiikkaa on etenkin 1970-luvulta eteenpäin pyritty kehittämään niin, että paikallisväestön köyhyys vähenisi, eikä varallisuus olisi yhteydessä etnisyyteen. Siirtotyöntekijöiden hankkimiseksi perustettiin erilaisia rekrytointiohjelmiä vuodesta 1975 eteenpäin, ja paikallisväestön elintason noustessa halpa ulkomainen työvoima houkutteli maahan ulkomaisia sijoituksia. Toisaalta siirtotyöntekijät on nähty uhkana oikeudenmukaiselle tulojaolle. Esimerkiksi ammattiliitot ovat nähneet siirtotyöntekijät ongelmana paikallisten pyrkimyksille saavuttaa parempaa palkkatasoa ja työoloja, sillä siirtotyöntekijöille laaditut sopimukset vääristivät kilpailua. Garcés-Mascareñasin mukaan työnantajat väittivät usein työvoimapulan johtuvan siitä, että paikalliset olivat tehtävien suhteen liian valikoivia. Ammattiliittojen mielestä tähän oli syynsä, sillä plantaaseilla työ oli alipalkattua ja työolot huonoja. Näissä ei ollut myöskään juuri havaittu muutosta viimeisten vuosikymmenien aikana.³¹³

Malesian valtio pyrki ratkaisemaan ongelman vaikuttamalla siihen, kenet, mille sektorille ja miten pitkäksi aikaa siirtotyöntekijöitä palkattiin. Väliaikaisuudella pyrittiin estämään työntekijöiden sulautumista yhteiskuntaan, ja valtio myös verotti yrityksiä siirtotyöntekijöiden määrää kohden. Nopea vaihtuvuus toi haasteita myös työnantajille – jatkuva työvoiman uudelleen kouluttaminen vaati aikaa, jolloin tuottavuus kärsi. Toisaalta tämä vaikutus ei näkynyt yhtä radikaalisti plantaasisektorilla, jossa työ ei lähtökohtaisesti vaatinut erityisiä taitoja. Kouluttamattomuus merkitsi työnantajille myös

³⁰⁹ Kaur 2004, 1, 15-17.

³¹⁰ Noor, Noraini & Shaker, Muhamad Nabil: Perceived Workplace Discrimination, Coping and Psychological Distress Among Unskilled Indonesian Migrant Workers in Malaysia. *International Journal of Intercultural Relations*, 3/2017, 20, 26.

³¹¹ Finnwatch 2014, 18 & 2016, 6.

³¹² Kaur 2004, 15.

³¹³ Garcés-Mascareñas 2012, 54–55, 62, 64.

sitä, että he saattoivat maksaa työstä vähemmän palkkaa. Myös talouden vaihtelut ovat vaikuttaneet siirtotyöläisten palkkaamiseen – esimerkiksi vuosien 1997–1998 talouskriisi sulki joitakin sektoreita siirtotyöntekijöiltä, ja myös karkoituksia tehtiin enemmän. Ristiriita on kuitenkin ollut jatkuva; tulisiko valtion pyrkiä edistämään talouskasvua sallimalla halvan ulkomaisen työvoiman hyödyntäminen, vai tukea paikallisväestön työllisyyttä yritysten voittojen kustannuksella? Muuttuvien tarpeiden lisäksi oman haasteensa ovat tuoneet laittomat työntekijät. Vuonna 1995 siirtotyöntekijöitä oli yhteensä noin 1,2 miljoonaa, joista noin puolet oleskeli maassa laittomasti.³¹⁴ Vuonna 2017 määrät olivat kasvaneet 2,9 miljoonaan lailliseen ja noin 3 miljoonaan laittomaan siirtotyöntekijään.³¹⁵

Palmuöljyn tuotannon kestävyyttä tutkineet Jussi Heinimö, Tuomas Helin, Marjukka Kujanpää, Lassi Linnanen, Virgilio Panapanaan ja Risto Soukka pitävät siirtotyöläisten aseman tutkimuksen haasteena sitä, että tietoa voi olla vaikeaa saada muuten kuin valtion ulkopuolisten järjestöjen ja journalistien kautta.³¹⁶ Tämä kertoo osaltaan mielestäni siitä, että järjestöjen työ paikan päällä on merkityksellistä valottamaan yritysten toimintaa. Toisaalta järjestöjen havainnot voivat olla alttiita kyseenalaistukselle, mikäli niitä tukevaa tutkimusta on haasteellista löytää. Raporteista on nähtävissä, että eri tahojen näkökulmat, esimerkiksi valtion, yritysten ja järjestöjen, ovat usein keskenään ristiriitaisia, mikä tekee kokonaiskuvan hahmottamisesta haasteellista. Tähän vaikuttaa näkemykseni mukaan erityisesti tutkielmassa jo aiemmin esitelty globaalin etelän kriittinen suhtautuminen läntiseen ihmisoikeusretoriikkaan sekä talouskasvun ensiarvoisuus päätöksenteossa. On myös huomion arvoista, että tilojen ja yritysten toimintatavat ovat keskenään erilaisia, joten esimerkiksi Finnwatchin löytämien ongelmakohtien ei voida suoraan katsoa koskevan kaikkia alan yrityksiä. Käytännön tasolla Finnwatch kohtasi haasteeksi sen, ettei kenttätutkimuksia usein voitu suorittaa satunnaisesti valituille plantaaseille, vaan kohteet osoitettiin omistavan yhtiön toimesta. Lisäksi työntekijöiden haastatteluita ei aina ollut mahdollista toteuttaa työympäristön ulkopuolella, ja järjestö oli huolissaan tämän mahdollisista vaikutuksista vastauksiin.³¹⁷ Finnwatchin ja IOI Groupin vuoropuhelun kautta on raporttien edetessä mahdollista huomata muutoksia yrityksen toiminnassa. Tämä kertoo osaltaan järjestöjen työn vaikuttavuudesta, mutta nostan esiin myös sen, että

³¹⁴ Garcés-Mascareñas 2012, 56, 64, 74–83, 101.

³¹⁵ Noor, Noraini & Shaker, Muhamad Nabil: Perceived Workplace Discrimination, Coping and Psychological Distress Among Unskilled Indonesian Migrant Workers in Malaysia. *International Journal of Intercultural Relations*, 3/2017, 19.

³¹⁶ Heinimö et al. 2009, 34.

³¹⁷ Kts. esim. Finnwatch 2018, 6.

muutokset yritysten toiminnassa ovat väistämättä yhteydessä laajempiin kehityskaariin, kuten kansalliseen ja kansainväliseen lainsäädäntöön. Toisaalta tuotannon kehitys vaikuttaa myös kritiikin vastaanottamiseen – tuotanto on Malesiassa muuttunut järjestäytyneemmäksi esimerkiksi lainsäädännön ja sertifiointijärjestelmien kautta, kritiikillä on kasvavaa merkitystä yritysten julkisuuskuvalle ja näin ollen tuotanto on pyrkinyt tekemään joitakin parannuksia vastauksena järjestöjen kannanottoihin, kuten tässä alaluvussa esitetään.³¹⁸

Siirtotyöläisten merkityksestä kertoo se, että palmuöljyteollisuuden tuottavuus on maataloutta ja ruokateollisuutta tutkivan Sunny Sandersonin mukaan ollut suurelta osin riippuvaista halvasta ja helposti saatavilla olevasta työvoimasta.³¹⁹ The Borneo Post raportoi vuonna 2014 työnantajien ongelmista saada tarpeeksi ulkomaista työvoimaa keräämään kypsiä terttuja, jolloin tilat kärsivät ansionmenetyksistä. Tilannetta kärjisti entisestään Indonesian kasvava palmuöljyteollisuus, jolloin työntekijöitä ei virrannut enää aiempaan tapaan Malesian plantaaseille. Tämän johdosta yritykset panostivat enemmän rekrytointiin muista maista.³²⁰ Järjestöt ovat usein myös kritisoineet Malesian valtion puuttumattomuutta ongelmiin. Tähän liittyen Heinimö, Helin, Kujanpää, Linnanen, Panapanaan ja Soukka esittävät teorian siitä, että hallinnon kiinnostuksen vähyys työntekijöiden asemasta saattaisi olla suoraan yhteydessä siihen, että suurin osa plantaasien työntekijöistä oli siirtotyöntekijöitä, jolloin aihe oli poliittisesti vähemmän henkilökohtainen.³²¹

Kuten on todettu, siirtotyöhön ajaa usein mahdollisuuksien vähyys ja työttömyys kotimaassa, ja vaihtoehtoon päädytään elintason parantamiseksi. Ihmisoikeusjärjestöt ovat kritisoineet työntekijöiden kohtaamia haasteita sekä ennen kohdemaahan saapumista, että itse työpaikoilla. Ennen saapumista Malesiaan työntekijät kohtasivat velkaantumista ja väärää tiedonantoa tarjolla olevista työtehtävistä. Ulkomaisen työvoiman löytämisestä vastasivat usein lähtömaan paikalliset työvoimavälittäjät. Käytännössä Malesiasta käsin toimiva rekrytointiyritys otti yhteyttä kohdemaan toimistoon, jonka asiamiehet toteuttivat henkilöstöhaun kylistä ja lähettivät potentiaalisten työntekijöiden tiedot Malesiaan hyväksyttäväksi. Rekrytointiyritykset

³¹⁸ Heinimö et al. 2009, 34.

³¹⁹ Sanderson 2016, 380.

³²⁰ Sibon, Peter: Harvest is Great, Workers are Few. *The Borneo Post* 6.4.2014.

³²¹ Heinimö et al. 2009, 34.

toteuttivat työnantajien puolesta usein myös laillisen puolen, kuten työolupien uusimisen ja vakuutukset.³²²

Vuoden 2010 raportissa *Trapped: The Exploitation of Migrant Workers in Malaysia* Amnesty totesi, että työntekijät ottivat usein suuria summia lainaa maksaakseen rekrytointiyrityksille työpaikan järjestämisestä.³²³ Rekrytointiyritykset laskuttivat esimerkiksi tietojenkäsittelystä ja koulutuksesta, jolloin työntekijät velkaantuivat jo ennen töiden aloittamista.³²⁴ Ensimmäisessä tutkimusraportissa palmuöljyviljelmiltä Finnwatch toi ilmi, miten lähes kaikki haastatellut työntekijät olivat yhä velkaa välitysfirmoille. Velat vastasivat yleensä noin muutaman kuukauden palkkaa, ja useat joutuivat ennen lähtöä myymään maata tai karjaa kotimaassaan kustantaakseen työpaikkansa. Maksuja kertyi myös esimerkiksi terveystarkastuksista ja valtiolle maksettavasta siirtotyöntekijäverosta. Myös menomatkan liput jäivät haastattelujen perusteella usein työntekijöiden maksettaviksi.³²⁵ Kaurin mukaan vielä siirtomaavallan aikaan esimerkiksi terveystarkastuksista aiheutuneet maksut katettiin työntekijän puolesta, mutta sittemmin oli oletuksena, että työntekijä maksoi nämä itse.³²⁶ Amnesty raportoi myös tapauksista, joissa työntekijät eivät saaneet ensimmäisinä kuukausina lainkaan palkkaa, vaan tulot menivät suoraan rekrytointiyritykselle kattamaan kuluja.³²⁷ Siirtotyöntekijät pyrittiin Malesiassa pitämään puhtaasti työvoimana, minkä vuoksi esimerkiksi terveysongelmista kärsineet siirtotyöntekijät lähetettiin takaisin kotimaahan. Garcés-Mascareñasin mukaan oli tyypillistä, että siirtotyöntekijä oli lähtömaassa myynyt omaisuuttaan tai maata päästäkseen töihin, jolloin palautuskehoitus varoittamatta merkitsi tyhjän päälle jäämistä.³²⁸

Kansainvälinen työjärjestö International Labour Organization (ILO) näkee sellaiset velat, joita työntekijän on käytännössä mahdotonta maksaa, yhtenä pakkotyön indikaattoreista.³²⁹ Amnestyyn mukaan esimerkiksi palaaminen kotimaahan ei velkojen vuoksi usein ollut mahdollista, vaikka työntekijät olisivat huomanneet heitä käytettävän hyväksi:

For many, returning to their home countries is not an option, even though they realise that they are being exploited. The amount of money they owe, on loans they have taken out on

³²² Garcés-Mascareñas 2012, 69.

³²³ Amnesty International 2010, 16–17.

³²⁴ Heinimö et al. 2009, 35.

³²⁵ Finnwatch 2012, 25 & 2014, 39 & 2015, 9.

³²⁶ Kaur 2004, 21.

³²⁷ Amnesty International 2010, 22.

³²⁸ Garcés-Mascareñas 2012, 82–84.

³²⁹ International Labour Organization: *What is Forced Labour, Modern Slavery and Human Trafficking*.

the promise of good jobs, is too large, and they find themselves in situations akin to debt bondage.³³⁰

Rekrytointiyritysten hyödyntämistä perusteltiin muun muassa etäisyyksillä sekä sillä, että plantaasitoimijoiden oli itse mahdotonta valvoa työntekijöiden laillisuutta.³³¹ Plantaasiyritysten toiminnan osalta oli Finnwatchin mukaan ongelmallista se, etteivät työnantajat usein olleet ulkopuolisia työvoimavälittäjiä hyödyntäessään tietoisia niistä ylimääräisistä maksuista, joita työntekijöiltä perittiin. Se antoi havaintojensa perusteella IOI:lle suosituksen valvoa paremmin työnvälittäjiään ja maksaa ulkomaisten työntekijöiden rekrytointimaksut kokonaisuudessaan. Vaikka IOI puolustautui aluksi todeten rekrytointimaksujen olevan normaali käytäntö, yritys oli kuitenkin lupautunut selvittämään maksujen koostumusta ja palkkojen riittävyyttä. Finnwatch myös muistutti, että vaikka Malesian valtio oli hyväksynyt rekrytointiyritysten hyödyntämisen, virallisetkin kanavat olivat ajoittain korruptoituneita.³³² Mielestäni järjestön työn vaikuttavuudesta kertoo muutos vuoropuhelun sävyssä – vaikka IOI ei ollut alun perin halukas ottamaan vastuuta ulkopuolisten rekrytointiyritysten toiminnasta, se oli loppuvaiheessa raporttien perusteella valmiimpi seuraamaan aktiivisemmin prosessia ja painostamaan asiamiehiä.

Toinen järjestöjen havaitsema ongelma oli, että rekrytointiyritysten huomattiin usein antavan väärää tietoa kohdemaan työtehtävistä ja palkkatasosta. Tämä yhdistyy myös velkaantumisen teemaan, sillä väärä käsitys palkkatasosta tarkoitti sitä, että työntekijöiden oli usein pakko jatkaa työsopimustaan aiottua pidempään maksaakseen rekrytointimaksut. Amnestyn mukaan virheellisen tiedon antaminen oli lähes säännönmukaista, ja työntekijöillä saattoi olla täysin erilainen käsitys siitä, mitä Malesiassa odotti:

Migrant workers who come to Malaysia may find, in fact, that everything their recruitment agents told them in their home countries about their new jobs is untrue—the amount they will be paid, their employer, the type of work they will do. Some agents promise jobs that do not exist.³³³

Myös se, että työntekijälle on annettu virheellisiä lupauksia, jotta tämä hyväksyisi työn, jota ei ehkä muuten olisi ottanut vastaan, voidaan nähdä osoituksena pakkotyöstä.³³⁴ Garcés-Mascareñasin mukaan rekrytointiyritysten tulot olivat riippuvaisia välitettyjen siirtolaisten määrästä, joten ne koittivat luonnollisesti edistää työvoiman siirtymistä

³³⁰ Amnesty International 2010, 6.

³³¹ Garcés-Mascareñas 2012, 69.

³³² Finnwatch 2014, 38, 52 & Finnwatch 2015, 9 & Finnwatch 2016, 7.

³³³ Amnesty International 2010, 6, 17–19. Lainaus s. 6.

³³⁴ International Labour Organization: *What is Forced Labour, Modern Slavery and Human Trafficking*.

parhaansa mukaan, myös epärehellisin keinoin. Uutiset vääristä lupauksista olivat hyvin yleisiä – osa työntekijöistä oli esimerkiksi jätetty noutamatta lentokentältä heidän saapuessaan Malesiaan, vaikka he olisivat maksaneet suuria summia päästäkseen töihin. Mikäli työstä ja työnantajasta annetut tiedot eivät olleet aitoja, työnhakijasta tuli välittömästi laiton tämän saavuttua Malesiaan. Järjestöt eivät olleet ainoita, jotka olivat kritisoineet rekrytointiyrityksiä. Siinä missä järjestöt olivat ensisijaisesti huolissaan työntekijöiden hyvinvoinnista, työnantajat ja valtio kokivat rekrytointiyritysten epäjohtomukaisuuden tehottomana.³³⁵ Myös osa Finnwatchin haastattelemista työntekijöistä koki, että oli saanut virheellistä tietoa työtehtävistä ennen saapumistaan Malesiaan – jotkut luulivat tullessa töihin tehtaaseen tai työn olevan fyysisesti vähemmän kuormittavaa kuin todellisuudessa. Myös IOI myönsi, että oli saanut palautetta välittäjien kateettomista lupauksista, ja esitti aikomuksen järjestää jatkossa perehdytyskurssit työntekijöiden omalla äidinkielellä. Raporteista käy myös ilmi, että indonesialaisilla työntekijöillä oli usein odotusten suhteen vähiten ongelmia sopeutua töihin plantaaseille, koska he olivat lähtömaansa vuoksi paremmin tietoisia palmuöljyteollisuudesta.³³⁶

Kolmas järjestöjen työstä esiin nouseva tema oli siirtotyöntekijöille maksettu palkka. Tähän liittyivät minimipalkan alittaminen, palkkojen maksamattomuus sekä hallinnossa havaitut puutteet, kuten ylitöiden kirjaamisen tai palkkakuittien puutteellisuus. Kuten aiemmin mainittiin, rekrytoinnista aiheutuneet maksut vaikuttivat siihen, paljonko työntekijöille todellisuudessa maksettiin, ja raporteissa mainittiin toistuvasti myös minimipalkan alittavista maksuista. Malesian minimipalkat asetettiin pitkän kampanjoinnin jälkeen ensimmäisen kerran vuonna 2012 ja toimeenpantiin 2013 eteenpäin.³³⁷ Finnwatchin mukaan minimipalkasta oli käytännössä muodostunut palmuöljyteollisuuden keskipalkka, jota siirtotyöntekijät pyrkivät nostamaan lisäsuoritteilla ja ylitöillä. Palkat olivat suoriteperusteisia, eli summa määräytyi esimerkiksi kerättyjen öljypalmuterttujen tai myrkytetyn pinta-alan mukaan. Suoriteperusteiseen palkanmaksuun liittyi kuitenkin ongelma – mikäli työntekijän suorite jäi alle velvoitetun tason, työnantaja saattoi pyöristää summan ylöspäin vastaamaan minimipalkkaa, paitsi jos katsoi, ettei työntekijä ollut tehnyt työtään tarpeeksi tehokkaasti

³³⁵ Garcés-Mascareñas 2012, 50, 70.

³³⁶ Finnwatch 2012, 6 & Finnwatch 2014, 39–40, 53 & Finnwatch 2015, 9 & Finnwatch 2016, 7.

³³⁷ Palkat oli säädetty alueellisesti: Borneon saaren osavaltioissa Sabahissa ja Sarawakissa vuonna 2014 minimipalkka oli 800 ringgittiä (186 euroa) kuukaudessa, Länsi-Malesiassa 900 ringgittiä (209 euroa) kuukaudessa. Finnwatch 2014, 13.

tai laadukkaasti. Pyöristäminen oli näin ollen Finnwatchin mukaan mielivaltaista.³³⁸ Suoriteperusteisuudesta voi päätellä sen, että vastuu tuloista siirrettiin työnantajan sijaan työntekijälle – parhaimman satokauden ulkopuolella tai muissa haasteellisissa olosuhteissa työntekijällä ei välttämättä ollut mahdollisuutta vaikuttaa tuloihinsa.

Amnestyn mukaan palkat olivat herättäneet työntekijöiden osalta eniten huolta. Myöhässä maksetut palkat ja esimerkiksi virheistä, kuten välineiden rikkoutumisesta, aiheutuneet maksut saattoivat pakottaa työntekijöitä lainaamaan lisää rahaa elinkustannuksiin, jolloin maksun sijaan velat kasvoivat:

In many cases, nonpayment of wages meant that workers have to borrow money to pay for food and cover other living expenses. Late or non-payment of wages also means delays in repaying loans.³³⁹

IOI Groupin mukaan sopimuksissa noudatettiin lakisääteisiä minimipalkkoja, vaikka Finnwatch olikin havainnut näiden toteutumisessa ongelmia. Vuonna 2015 noin 20 prosenttia yrityksen siirtotyöntekijöistä tienasi alle minimipalkan. Korjausote ei Finnwatchin mukaan ollut kovin kannustava, sillä IOI aikoi puuttua ongelmaan lähinnä ohjeistamalla työntekijöitä uudelleen, seuraamalla suoritteita ja tarpeen vaatiessa irtisanomalla huonosti suoriutuvia työntekijöitä.³⁴⁰ Vaikka on oletettu, että indonesialaiset siirtotyöläiset kohtaisivat vähiten syrjintää Malesian työmarkkinoilla, ei heillä silti ole tutkimusten perusteella samanarvoista asemaa suhteessa paikallisiin työntekijöihin – myös indonesialaiset siirtotyöntekijät olivat usein alipalkattuja, tai palkkaa ei maksettu lainkaan.³⁴¹ Vuonna 2018 Malesia sääti uuden kansallisen minimipalkan, ja siirtotyöläisten asemaa sivuttiin myös tämän ohjeistuksessa. Henkilöstöhallinnosta vastaava ministeri M. Kulagesaran totesi kommentissaan, että minimipalkkoja tulisi noudattaa ilman syrjintää:

It [The Equal Remuneration Convention] states that the minimum wage policies must not discriminate workers based on their nationalities – – In addition, Section 60L of the Employment Act 1955, Section 118B of the Sabah Labour Ordinance; as well as the Sarawak Labour Ordinance prohibits any form of discrimination on the local and foreign workers.³⁴²

³³⁸ Finnwatch 2014, 13–15, 40–41.

³³⁹ Amnesty International 2010, 34.

³⁴⁰ Finnwatch 2014, 40 & Finnwatch 2015, 10.

³⁴¹ Noor, Noraini & Shaker, Muhamad Nabil: Perceived Workplace Discrimination, Coping and Psychological Distress Among Unskilled Indonesian Migrant Workers in Malaysia. *International Journal of Intercultural Relations*, 3/2017, 26.

³⁴² Ministry of Human Resources: *New Minimum Wage to be Implemented within 2 Months: Kula Segaran*. 7/2018.

Myös työsopimukset loivat monella tapaa haasteita siirtotyöläisille. Kaurin mukaan siirtotyöläisyydelle on usein ominaista sopimus pohjaisuus ja lyhytkestoisuus.³⁴³ Näin myös Malesiassa, jossa Finnwatchin haastattelujen mukaan työsopimukset laadittiin ei-indonesialaisille yleensä kolmeksi vuodeksi ja indonesialaisille kahdeksi vuodeksi, mutta kuten aiemmin todettiin, useat joutuivat jatkamaan työntekoa kauemmin velanmaksun vuoksi. Poikkeuksen tähän toivat Sabahin haastatellut työntekijät, joiden työsuhteet olivat kestäneet keskimäärin 11 vuotta. Tämä kertoi kuitenkin ennemminkin viihtyvyydestä kuin pakosta. Viihtyvyyden vaikutti todennäköisesti lyhyt etäisyys kotimaahan, ja indonesialaisten työntekijöiden perheiden läsnäolo plantaasien tarjoamalla asuinpaikoilla.³⁴⁴ Tämä kertoo myös viljelyn alueellisista eroista. Työsopimusten ainoa ongelma ei ollut sovitun työsuhteen mahdollinen venyminen, vaan keskeiseksi ongelmaksi järjestöjen raporteista nousi se, etteivät siirtotyöntekijät aina ymmärtäneet sopimusten sisältöä. Tämä koski etenkin ei-indonesialaisia työntekijöitä. Työsopimukset allekirjoitettiin usein lähtömaissa ennen kuin työntekijät olivat nähneet työpaikkaansa Malesiassa.³⁴⁵ Amnestyn mukaan sopimukset olivat usein englanniksi, eivätkä työntekijät aina olleet lukutaitoisia.³⁴⁶ Finnwatchin tulkinnan mukaan se, että suostumusta osoittavissa asiakirjoissa oli usein allekirjoituksen sijaan sormenjälki, voisi viitata siihen, ettei työntekijä tiennyt mihin suostuu. IOI antoi ensin Finnwatchin palautteiden perusteella vastuun työnvälittäjille, mutta lupautui myöhemmin muuttamaan käytäntöjään niin, että työsopimukset käännettäisiin työntekijöiden omalle äidinkielelle vuoteen 2015 mennessä.³⁴⁷

Viides merkittävä ongelmakohta oli työntekijöiden passien takavarikoiminen työnjohdon toimesta heti työsuhteen alkaessa. Finnwatchin vuoden 2014 haastatteluissa jokaisen työntekijän passi oli takavarikoitu. Osa koki, etteivät he saaneet passeja takaisin edes pyytäessään, kun olisivat esimerkiksi lähettäneet rahaa perheilleen kotimaahansa. IOI:n näkemys asiaan oli täysin päinvastainen – yritys totesi olevan työntekijöiden toiveena, että passeja säilytettäisiin turvassa heidän puolestaan. IOI:n oma ohjeisto puolestaan kehotti työnjohtajia pitämään passit aina itsellään, ja ne voitaisiin työnantajan harkinnasta

³⁴³ Kaur 2004, 18.

³⁴⁴ Maaraja Indonesian kanssa on aiheuttanut sen, että työläisten liikkuminen on vapaampaa. Toisin kuin Länsi-Malesiaan, siirtolaiset saapuvat tänne perheidensä kanssa, mutta Finnwatch nosti ongelmaksi virallisten työntekijöiden puolisoiden epävirallisen työskentelyn alueella. Finnwatch 2014, 39 & Finnwatch 2018, 5–6.

³⁴⁵ Finnwatch 2014, 40.

³⁴⁶ Amnesty International 2010, 24.

³⁴⁷ Finnwatch 2014, 40, 53 & Finnwatch 2015, 8–9.

antaa takaisin työntekijälle.³⁴⁸ Siirtotyöläisyyden psykologisia haasteita tutkineet Noraini Noor ja Muhamad Nabil Shaker pitävät työnantajien tapaa säilyttää passeja keinona saada vaikutusvaltaa työntekijöihin.³⁴⁹ Kansainvälinen työjärjestö ILO määrittelee myös liikkumisen rajoittamisen ja henkilöpapereiden pidättämisen yhtenä osoituksena mahdollisesta pakkotyöstä.³⁵⁰ Finnwatchin mielestä oli selvää, ettei passien takavarikoiminen tapahtunut työntekijöiden toiveesta, vaan toimenpide lisäsi työntekijän riippuvuutta työnantajasta. Käytäntö oli kuitenkin Malesiassa yleisesti käytössä.³⁵¹

Amnestyn selvityksissä työnantajat ja maahanmuuttoviranomaiset perustelivat toimenpidettä erinäisillä syillä, mutta osa myönsi suoraan, että tämä ehkäisi työntekijöiden pakenemista. Jo 2010 sisäministeriö oli luvannut Amnestyille tarkastaa käytännön tarpeellisuutta. Kritiikkiä oli tähän mennessä annettu paljon.³⁵² Työntekijöiden karkaamisista ei ollut olemassa tarkkoja tilastoja, mutta on oletettu, että tämä oli yleistä – esimerkiksi 1990-luvun loppupuolella vahvistettiin useita tapauksia, joissa plantaasisektorin työntekijä oli karannut rakennustyöhön paremman palkkatason vuoksi.³⁵³ IOI:n näkemyksen mukaan pakenemiset saattoivat ajoittain liittyä työntekijöiden tyytymättömyyteen ja epätietoisuuteen tarjolla olleista työtehtävistä. Toisaalta karkaa misia tapahtui myös muilla aloilla, kun siirtotyöntekijät pyrkivät siirtymään Malesian kautta kolmansiin maihin. Ilman passia karannut työntekijä oli vaarassa joutua hyväksikäytetyksi esimerkiksi pakkotöissä.³⁵⁴ Ilman työlupaa siirtotyöntekijät olivat myös suuremmissa vaarassa joutua ihmiskaupan uhreiksi tai työskentelemään epäinhimillisissä olosuhteissa ilman oikeusturvaa.³⁵⁵ Amnesty puolestaan oli huolissaan siitä, että ilman työlupaa tai henkilöllisyystodistusta kiinniotettu siirtotyöläinen oli vaarassa joutua poliisin fyysisen rangaistuksen kohteeksi.³⁵⁶ Malesian hallinto on pyrkinyt reagoimaan järjestöjen kritiikkiin, vaikkakin hitaasti. YK:n ihmisoikeusneuvoston *Universal Periodic Review* -arviossa 2018 Malesian hallinnon

³⁴⁸ Lisäksi vedottiin esimerkiksi Malesian passilakiin, jonka nojalla työnantajalla olisi katoamistilanteissa velvollisuus hoitaa uuden passin tilaamisesta aiheutuvat kulut. Finnwatch 2014, 57.

³⁴⁹ Noor, Noraini & Shaker, Muhamad Nabil: Perceived Workplace Discrimination, Coping and Psychological Distress Among Unskilled Indonesian Migrant Workers in Malaysia. *International Journal of Intercultural Relations*, 3/2017, 26.

³⁵⁰ International Labour Organization.

³⁵¹ Finnwatch 2014, 45.

³⁵² Amnesty International 2010, 24.

³⁵³ Garcés-Mascreñas 2012, 76

³⁵⁴ Finnwatch 2016, 8.

³⁵⁵ Noor, Noraini & Shaker, Muhamad Nabil: Perceived Workplace Discrimination, Coping and Psychological Distress Among Unskilled Indonesian Migrant Workers in Malaysia. *International Journal of Intercultural Relations*, 3/2017, 20.

³⁵⁶ Amnesty International 2010, 74.

todettiin pyrkineen varmistamaan, että työntekijöiden henkilöilystodistukset olisivat heidän omassa hallussaan.³⁵⁷

Velkaantumisen, väärin odotusten, palkkatason, työ sopimusten ja passien takavarikoimisen lisäksi järjestöt kritisoivat niin työntekijöiden järjestäytymistä koskevia oikeusrikkomuksia, kuin käytännön olosuhteita, kuten puutteellista työturvallisuutta ja asuinolosuhteita. Finnwatchin kenttätutkimusten perusteella työ sopimuksissa kiellettiin työntekijöiden osallistuminen työtaisteluihin – työnantajalla oli oikeus peruuttaa siirtotyöntekijän työ lupa, mikäli tämä menisi lakkoon tai rohkaisisi muita vastaavaan toimintaan. IOI korjasi annetun kritiikin pohjalta työ sopimuksiaan niin, että ainoastaan laittomat lakot kiellettiin – lainmukainen järjestäytymisvapaus kuitenkin taattiin.³⁵⁸ Mielestäni on huomionarvoista, että Finnwatch ei kritisoinut Länsi-Malesian palmuöljyviljelmää työturvallisuuden suhteen kuin työn vaatimasta huonosta ergonomiasta.³⁵⁹ Asuinoloista saatiin Finnwatchin mukaan jonkin verran kritiikkiä, Amnestyn mukaan oli puolestaan harvinaista kuulla työnantajista, joiden tarjoama majoitus olisi asianmukaista:

Many workers, including most of those interviewed by Amnesty International who were employed in the manufacturing, construction, and plantation sectors, live in housing supplied by their employers. Malaysian law requires that such housing must be in a good state of repair and meet other basic standards, including free and adequate piped water and an adequate electrical supply. Amnesty International delegates visited and photographed over a dozen dwellings where migrants were housed. None appeared to comply with these standards.

Amnestyn vierailemat kohteet eivät olleet kuitenkaan pelkästään palmuöljyä viljelevien yritysten majoitusalueita.³⁶⁰

Järjestöt kritisoivat myös työvoimapolitiikkaa siitä, että siirtotyöntekijä sidottiin sopimuksella yhteen työnantajaan. Tällöin työntekijällä ei ollut mahdollisuutta vaihtaa työpaikkaa esimerkiksi kaltoinkohtelun ilmetessä, ja laittomuudesta tuli eräänlainen ”etu” liikkumisvapauden näkökulmasta. Valtio ja yritykset puolestaan katsoivat, että tämä hillitsi vaihtuvuutta ja karkaamisia.³⁶¹ Amnestyn mukaan Malesiassa oli vuonna 2010 rekisteröimättömiä siirtotyöläisiä arviolta yhtä paljon kuin rekisteröityjä siirtotyöläisiä. Työluvan saattoi myös menettää esimerkiksi siksi, ettei työnantaja syystä tai toisesta ollut uusinnut sitä.³⁶² Vaikka järjestöt olivat huolissaan laittomien siirtotyöläisten asemasta,

³⁵⁷ United Nations General Assembly: *National Report Submitted in Accordance with Paragraph 5 of the Annex to Human Rights Council Resolution 16/21*. 2018, 17.

³⁵⁸ Finnwatch 2014, 43 & Finnwatch 2016, 12.

³⁵⁹ Finnwatch 2014, 16, 44.

³⁶⁰ Finnwatch 2014, 56 & Amnesty International 2010, 46–47.

³⁶¹ Garcés-Mascareñas 2012, 73–75.

³⁶² Amnesty International 2010, 6-7.

tulisi huomioida, että osa työntekijöistä valitsi tämän vaihtoehdon vapaaehtoisesti. Laillisesta maahantulosta koituvien maksujen vuoksi laillinen työnteko ei aina näyttäytynyt houkuttelevana vaihtoehtona. Siirtotyöläisistä työnantajalle koituneet maksut vähennettiin joskus suoraan työntekijän palkasta, mikä teki laittomasta työnteosta houkuttelevampaa.³⁶³

Malesian valtio on puuttunut laittomien siirtotyöntekijöiden lisääntyvään määrään julkistamalla joitakin ohjelmia, joilla se on kannustanut laittomasti maassa olevia tulemaan esiin saadakseen laillisen työluvan.³⁶⁴ Esimerkiksi vuonna 2011 valtio pyrki rekisteröimättömien ja laittomasti maassa olleiden työntekijöiden määrän hallitsemiseen julkistamalla 6P-ohjelman, jonka tavoitteena oli järjestää esiin tuleville työläisille henkilöllisyyspaperit ja taata heille lailliset oikeudet työssä. Vastaanotto oli kansalaisjärjestöjen osalta ristiriitainen, ja esimerkiksi malesialainen ihmisoikeusjärjestö SUARAM totesi vuoden 2013 raportissaan henkilötodistuksista vastanneiden asiamiesten laskuttaneen siirtolaisilta asiakirjoista, joita nämä eivät koskaan saaneet.³⁶⁵ Ohjelmat eivät juurikaan menestyneet, mikä johtui Garcés-Mascareñasin mukaan siitä, että useat työnantajat eivät olleet halukkaita paljastamaan laittomia työntekijöitään verotuksen ja työlupamaksujen vuoksi. Laillistamisen edut eivät olleet osapuolille selvästi nähtävillä. Toisena keinona olivat laittomien työntekijöiden karkoitusohjelmat – laittomien siirtotyöntekijöiden asemaa on kriminalisoitu etenkin 2000-luvun puolella. Vuoden 2002 maahanmuuttolain (*Immigration Act*) muokkauksen myötä sallittiin pidätykset enintään 5 vuodeksi, kepitysraangaistukset sekä laittomille työntekijöille määrättyt sakot. Poliisia avustaneet vapaaehtoisten joukot vastasivat pidätyksistä ja tienasivat rahaa pidätysten määrän perusteella, mikä johti myös laillisesti maassa olevien työntekijöiden pidätyksiin. Pidätysleirien elinoloja kritisoitiin runsaasti – pidätetyt raportoivat muun muassa veden ja ruuan puutteesta, väkivallasta ja hyväksikäytöstä. Garcés-Mascareñasin mukaan juuri työntekijöiden laittomuus saattoi valtion silmissä tehdä kaltoinkohtelusta sallittua.³⁶⁶

Yhteenvedona siirtotyöntekijöiden asemaa on kritisoitu niin rekrytointi- ja plantaasiyritysten kuin Malesian valtion toiminnassa. Huolta herättivät muun muassa velkaantuminen ja virheelliset lupaukset, eriarvoinen asema suhteessa paikallisiin työntekijöihin sekä työturvallisuudessa havaitut puutteet. Osa työntekijöistä joutui tahtomattaan laittomaan asemaan, osalle tämä oli laillista työntekoa houkuttelevampi

³⁶³ Garcés-Mascareñas 2012, 73, 80.

³⁶⁴ Garcés-Mascareñas 2012, 85.

³⁶⁵ SUARAM 2013, 89–90.

³⁶⁶ Garcés-Mascareñas 2012, 86, 92–94, 99–104.

vaihtoehto. IOI Group perusteli toimintaansa osittain vaikutusmahdollisuuksien vähyydellä, mutta myös reagoi parannuksilla annettuun kritiikkiin. Yritysten ja valtion tekemät korjausliikkeet eivät kuitenkaan usein olleet järjestöjen mielestä riittäviä. Malesia ei ollut vuoteen 2019 mennessä ratifioinut YK:n yleissopimusta siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksista, toisin kuin Indonesia vuonna 2012.³⁶⁷ YK:n ihmisoikeusneuvoston *Universal Periodic Review* -arviossa 2013 työryhmä esitti huolenaiheitaan siitä, ettei Malesia ollut osallisena kaikissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, vaikka valtion sisäisiä toimenpiteitä, esimerkiksi työntekijöiden rekisteröimistä, kiitettiin.³⁶⁸ Kuten on todettu niin ympäristö- kuin ihmisoikeusliikkeiden osalta, ajatuksia on usein vieroksuttu globaalien etelän kontekstissa, eikä Malesian jättäytyminen sopimusten ulkopuolelle ole tämän valossa poikkeuksellista. Iriyen ja Goedden mukaan globaali ihmisoikeusliike ei ole niinkään luonut konsensusta vaan moniäänisyyden ja tuonut selkeästi esiin, miten eri tavoin ihmisoikeuksia ymmärretään ja arvotetaan eri puolilla maailmaa.³⁶⁹ Mielestäni ero suhteessa alkuperäiskansojen asemasta käytyyn keskusteluun oli siinä, että siinä missä alkuperäisväestön elinkeinojen muutosta markkinoitiin valtion osalta positiivisena, siirtotyöntekijöiden asemaa ei perusteltu taloudellisten mahdollisuuksien näkökulmasta. Ennemmin oletettiin olevan selvää, että palmuöljyn tuotanto oli Malesialle olennainen tulonlähde, ja siirtotyöntekijät tämän välttämättömiä mahdollistajia.

4. Lopuksi

Palmuöljyn viljely on etenkin 1990-luvulta eteenpäin herättänyt runsaasti keskustelua niin valtioiden sisällä kuin ylijärjestyksessä. Malesiassa tuotanto on laajentunut etenkin valtion itsenäistymisen jälkeen, ja maa oli vuoteen 2007 asti palmuöljyn suurin tuottaja. Eduista huolimatta viljelyn saama julkisuus on ollut kasvavissa määrin negatiivista. Työssäni olen selvittänyt, miten Malesian palmuöljyn viljelyä on kritisoitu ympäristö- ja ihmisoikeusnäkökulmista 1990-luvulta eteenpäin. Hyödynsin tarkasteluni aineistoiksi pääasiassa kansainvälisten järjestöjen Amnesty, WWF:n ja Greenpeacen materiaaleja.

³⁶⁷ United Nations Treaty Collection: *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*.

³⁶⁸ United Nations General Assembly: *National Report Submitted in Accordance with Paragraph 5 of the Annex to Human Rights Council Resolution 16/21*. 2013, s 18. & United Nations General Assembly: *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review*. 12/2013.

³⁶⁹ Goedde & Iriye 2012, 15.

Lisäksi tarkastelin Finnwatchin ja SUHAKAMin raportteja, ja järjestöjen työn suhdetta Malesian valtion alaisten toimijoiden sekä yritysten puolustaviin kannanottoihin.

Tutkijat ovat ajoittaneet kansainvälistä kritiikkiä alkaneeksi juuri ympäristöjärjestöjen toimesta, vaikka viljelyyn liittyvät ihmisoikeusteematkin ovat näkyneet järjestöjen työssä osittain jo 1990-luvulla. Ympäristön kannalta kritisoitiin pääasiassa sitä, että vaikka palmuöljy on vaatimaansa pinta-alaan nähden tuottoisampaa kuin muut kasviöljyt, sen tieltä oli tästä huolimatta kaadettu arvokasta sademetsää. Sademetsillä on merkitystä niin hiilivarastoina kuin biodiversiteetin ylläpitäjinä – ne asuttavat useita uhanalaisia lajeja, joita järjestöt ovat kampanjoillaan pyrkineet tuomaan julkiseen tietoisuuteen. Valtiolliset toimijat ovat puolestaan toistuvasti vedonneet palmuöljyn viljelyn kestävyteen ja pyrkineet näin kumoamaan ympäristöjärjestöjen kritiikkiä.

Mielestäni merkittävimpiä tuotantoa puolustavia vastauksia annettiin kuitenkin vedoten taloudellisiin tekijöihin. Ei voida kieltää, etteikö palmuöljyn tuotanto olisi vaikuttanut merkittävästi Malesian talouskasvuun, ja valtio on vastauksissaan vedonnut erityisesti köyhimmän väestöosan kokemuksiin hyötyihin. Talouden ensiarvoisuus on näkynyt myös politiikan linjauksissa koko tarkasteluajankana, mikä kertoo niin itsenäistyneiden valtioiden taloudellisista tarpeista kuin globaalin etelän suhteesta läntiseen ympäristö- ja ihmisoikeusajatteluun. Globaalissa etelässä kollektiiviset ja taloudelliset oikeudet on usein arvotettu yksilön poliittisten oikeuksien yläpuolelle. Valtioiden näkökulmasta ympäristöasetuksia on ajoittain pidetty ”vihreänä imperialismina”, eikä yksilöoikeuksia ole haluttu nostaa valtion taloudellisen edun yläpuolelle. Kuitenkin vaikka osa väestöstä oli viljelyn myötä saanut nauttia kehittyvästä infrastruktuurista ja maaseudun varallisuuden kasvusta, järjestöt katsoivat, että tämä kehitys oli toteutettu muiden ryhmien, esimerkiksi alkuperäisväestön, kustannuksella. Plantaasien laajentuminen oli peruuttamattomasti muuttanut alkuperäisväestön perinteisesti asuttamia alueita, estänyt ryhmiä harjoittamasta elinkeinojaan ja saattanut heitä riippuvaisiksi valtion avustuksista. Yritykset katsoivat viljelyn tarjonnan paikallisille arvokkaita työpaikkoja, mutta esimerkiksi ammattiliittojen mielestä oli ymmärrettävää, etteivät paikalliset suostuneet tarjottuihin palkkoihin ja työoloihin. Työvoimapulaa täydentämään oli rekrytoitu ulkomaalaisia siirtotyöntekijöitä, joita oli usein kohdemaassa odottanut eri todellisuus, kuin mihin he olivat varautuneet.

Viljelyä ja sen kritiikkiä on kansainvälisten säädösten lisäksi ohjannut tuotteiden kysyntä. EU:n päätös panostaa uusiutuvien energianlähteiden hyödyntämiseen johti Malesiassa innostukseen ja viljelyalueiden kasvattamiseen, kunnes uudet linjaukset rajasivat

palmuöljyä pois markkinoilta, ja viljelijöille jäi kypsyneestä sadosta ylijäämää. Siitä huolimatta, että toimijat alalla ovat valtioiden lisäksi ylijarajaisia korporaatioita ja pienviljelijöitä, valtion roolia pidettiin edelleen keskeisenä – valtion ja osavaltioiden vastuulla oli esimerkiksi kansainvälisten säädösten toimeenpano ja valvonta. Yritysten toiminta tapahtui pitkälti siinä ympäristössä, millaiseksi valtiolliset säädökset sen asettavat. Useat merkittävät malesialaisyrietykset toimivat myös Indonesiassa, ja vaikka sademetsien raivaamista oli Malesiassa pyritty viime vuosien aikana rajoittamaan, Indonesiassa metsäkadon on havaittu jatkuvan edelleen nopeaan tahtiin. Ongelmien ylijarajaisuuden vuoksi olen voinut hyödyntää tutkielmassani ajoittain myös lähteitä, joiden maantieteellinen painotus oli muualla kuin Malesiassa.

Kuten on havaittu, ympäristö- ja ihmisoikeusnäkökulmat eivät ole toisistaan erillisiä kokonaisuuksia, vaan viljelytoiminta on vaikuttanut molempiin samanaikaisesti. Ympäristön käytöllä oli vaikutuksia myös alkuperäisväestön hyvinvointiin, esimerkiksi vesistöjen saastuminen oli uhannut yhteisöjen oikeutta puhtaaseen juomaveteen ja sademetsien kaataminen oli hävittänyt yhteisöjen hyödyntämiä lääkekasveja. Ympäristökysymykset yhdistyivät ihmisoikeuskysymyksiin, sillä ympäristön muutokset tarkoittivat elinkeinojen menetystä. Myös sademetsien tulipaloista nousseet savusumut olivat ajoittain levinneet yhden valtion alueelta koko Kaakkois-Aasiaan, ja ilmastonmuutoksen kiihtymistä aiheuttaneet tuotantotavat vaikuttivat globaalisti. Niin ikään ympäristö- ja ihmisoikeusliikkeellä on lännessä yhteiset juuret 1960–1970-lukujen protestiliikkeissä ja tieteen merkityksen kasvussa. Niin ympäristöä kuin ihmisoikeuksia puolustaneet kampanjat ovat pyrkineet vetoamaan kuluttajien tunteisiin visuaalisesti, mutta myös antamaan äänen niille, jotka olivat viljelyn vuoksi joutuneet luopumaan perinteisistä elinkeinoistaan tai viettämään vuosia kaukana kotimaastaan.

Kritiikki on myös aikaansaanut keskustelua ja muutosta. Nopean tiedonkulun aikana negatiivisen julkisuuden pelko on ollut vaikuttava keino niin valtioita kuin yrityksiä vastaan. Viljelytoimijat ovat esimerkiksi yksi toisensa jälkeen sitoutuneet *zero burning* -periaatteeseen ja sademetsien suojeluun ainakin retoriikan tasolla. Etenkin ympäristökritiikkiä kuvaa mittakaavan muutos – vielä 1990-luvulla kampanjat keskittyivät yksittäisiin lajeihin ja yrityksiin, kun taas 2000-luvun puolella on tarkasteltu viljelyn ylijarajaisuutta sekä suunnattu katseita esimerkiksi RSPO:n järjestelmään ja toisaalta EU:n tasolle. Tästä huolimatta kaikki kritiikin tasot ovat edelleen läsnä ympäristöjärjestöjen toiminnassa. RSPO on vastannut toisaalta järjestöjen tarpeisiin valvoa viljelyn kehitystä, toisaalta yritysten tarpeisiin todistaa tuotantonsa kestävyyttä.

Ihmisoikeuskeskustelua kuvaa etenkin moniäänisyys – kansainväliset kampanjat ovat tuoneet esiin sen, miten eri tavoilla ihmisoikeuksia ymmärrettiin ja arvotettiin eri puolilla maailmaa. Erot tulivat selkeästi esiin Wienissä YK:n vuoden 1993 ihmisoikeuskonferenssissa, jossa Malesia yhdessä muiden Aasian valtioiden kanssa puhui ”aasialaisista arvoista.”

Palmuöljyn viljelyä on näin ollen kritisoitu vaihtelevin painotuksin 1990-luvulta eteenpäin, ja työni keskeisimpiä havaintoja on, ettei läntinen ympäristö- tai ihmisoikeusajattelu ole sellaisenaan usein soveltunut globaalin etelän kontekstiin, ainakaan valtiollisten toimijoiden mielestä. Kuten työssä todettiin, kaikki eivät Kaakkois-Aasiassa ole olleet tästä yksimielisiä, vaan esimerkiksi paikallisten ihmisoikeusaktivistien mielestä alueellisista eroista huolimatta oikeuksien tulisi olla universaaleja.

Vaikka ensimmäinen RED sai joidenkin järjestöjen taholta aikaan vaatimuksia päästötavoitteiden lakkauttamisesta, suurin osa palmuöljyn viljelyä koskevaan keskusteluun osallistuneista tahoista on ollut yhtä mieltä siitä, ettei palmuöljyn käytön täydellinen lopettaminen ollut ratkaisu nähtyihin ongelmiin. Palmuöljyn menestykseen kansainvälisillä markkinoilla ovat vaikuttaneet ennen kaikkea kulutustottumukset, halpojen hyödykkeiden kysyntä ja rasvojen lisääntynyt käyttö. Olisi todennäköistä, että mikäli palmuöljyä korvattaisiin äkillisesti muilla kasviöljyillä, viljelyyn vaadittu pinta-ala kasvaisi maailmanlaajuisesti. Ratkaisuksi on sen sijaan ehdotettu muita toimintatapoja. Tuottavuudesta tulisi pyrkiä kasvien ja viljelymenetelmien tutkimuksen kautta saamaan irti paras mahdollinen hyöty ennen uusien viljelmien avaamista. Sertifioidun palmuöljyn määrää kulutuksessa tulisi kasvattaa, mikä tarkoittaisi samalla kulutustottumusten muutosta – kuluttajien odotettaisiin olevan valmiita maksamaan tuotteista enemmän, mikä kannustaisi viljelijöitä hankimaan sertifiointin. Greenpeace kehotti valtioita ja yrityksiä myös menemään omissa toiminnoissaan nykyisiä sertifiointijärjestelmiä pidemmälle. Lisäksi ihmisoikeuksien kunnioittamisesta ja FPIC-periaatteen noudattamisesta toivottiin itseisarvoa, vaikkei näistä suoraa taloudellista hyötyä koituisikaan.

Tutkielmani lopuksi on aiheellista myös mainita tutkimuksen ja kansainvälisten järjestöjen toiminnan suhteesta. Kuten on aiemmin todettu, järjestöjen tärkein työkalu on luotettavan tiedon jakaminen mahdollisimman laajasti. Todenmukainen tieto väärinkäytöksistä ja sen mukanaan tuoma negatiivinen julkisuus ovat olleet tehokkaita painostuskeinoja ja aikaansaaneet muutosta. Tutkimus ei myöskään toimi irrallaan

järjestöjen työstä, vaan järjestöt nostavat toiminnallaan esiin teemoja tutkimusten käsiteltäviksi ja arvioitaviksi. Joskus tämä tieto toimii pohjana esimerkiksi kansainvälisille asetuksille ja sopimuksille, joista jälleen myös tutkimus ammentaa aiheita. Palmuöljyn viljelyn kritiikki antaa mahdollisuuksia myös tulevalle tutkimukselle. Vaikka palmuöljyn viljelyä itsessään on tutkittu runsaasti, järjestöjen työn merkityksestä mainitaan usein ainoastaan sivujuonteena. Olen tutkielmassani eritellyt kansainvälisten järjestöjen työstä nousevia päälinjoja, mutta tätä tasoa olisi mahdollisuus jatkossa myös syventää. Lisäksi paikallisilla toimijoilla on väistämättä vaikutusta siihen, mitä aiheita kansainväliset liikkeet nostavat käsiteltäviksi, ja tätä suhdetta olisi mahdollista tutkia myös jatkossa. Malesian viljelytoiminnan käsittelyä voisi myös laajentaa koskemaan tarkemmin malesialaisten yritysten toimintaa muualla, esimerkiksi juuri Indonesiassa, josta myös tässä työssä mainittiin. Palmuöljyn viljely on edelleen kiistelty aihe, ja keskustelun odotetaan jatkuvan myös tulevaisuudessa. Tämän myötä aiheita tutkimusta varten nousee epäilemättä runsaasti myös jatkossa.

Lähteet

Alkuperäislähteet:

Amnesty International: *Report of an Amnesty International Mission to the Federation of Malaysia*. 4/1979. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.amnesty.org/download/Documents/204000/asa280041979en.pdf>]. (Haettu 30.3.2020)

Amnesty International: *Possible Prisoners of Conscience/Ill-treatment/Denial of Medical Treatment*. 7/1997. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.amnesty.org/download/Documents/160000/asa280101997en.pdf>]. (Haettu 30.3.2020)

Amnesty International: *Further Information: Possible Prisoners of Conscience/Ill-treatment/Denial of Medical Treatment*. 8/1997. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.amnesty.org/download/Documents/160000/asa280111997en.pdf>]. (Haettu 30.3.2020)

Amnesty International: *Malaysia: Excessive Force/Ill-treatment/Possible Prisoners of Conscience*. 12/1997. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.amnesty.org/en/documents/asa28/014/1997/en/>]. (Haettu 30.3.2020)

Amnesty International: *Human Rights Undermined: Restrictive Laws in a Parliamentary Democracy*. 9/1999. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.amnesty.org/download/Documents/144000/asa280061999en.pdf>]. (Haettu 30.3.2020)

Amnesty International: *Trapped – The Exploitation of Migrant Workers in Malaysia*. 2010. Saatavilla osoitteesta:

[<https://www.amnesty.org/download/Documents/36000/asa280022010en.pdf>].

Amnesty International: *Urgent Action: End Harassment of Indigenous Rights Defenders*. 1/2017. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA2855492017ENGLISH.pdf>]. (Haettu 30.3.2020)

Amnesty International: *Malaysia: Politically Motivated Prosecutions against Human Rights Defenders Must Stop*. 3/2017. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA2859392017ENGLISH.pdf>]. (Haettu 30.3.2020)

Amnesty International: *Malaysia: 8-Point Human Rights Agenda for Election Candidates*.

4/2018. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.amnesty.org/en/documents/asa28/8244/2018/en/>]. (Haettu 30.3.2020)

Amnesty International: *The Forest is Our Heartbeat: The Struggle to Defend Indigenous Land in Malaysia*. 11/2018. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA2894242018ENGLISH.pdf>]. (Haettu 30.3.2020)

Amnesty International: *Malaysia: Fully Recognise and Protect Indigenous Rights*. 1/2019.

Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA2897232019ENGLISH.pdf>]. (Haettu 30.3.2020)

Amnesty International: *Malaysia: Ratify Core Human Rights Treaties, Repeal Repressive Laws, and Abolish the Death Penalty*. 3/2019. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA2800282019ENGLISH.pdf>]. (Haettu 30.3.2020)

Amnesty International: *Indigenous Peoples*. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.amnesty.org/en/what-we-do/indigenous-peoples/>]. (Haettu 30.3.2020)

Amnesty International: *What we do*. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.amnesty.org/en/what-we-do/>]. (Haettu 1.4.2020)

Climate Action Network Europe, Greenpeace & WWF: *Effective Governance for the EU 2030 Renewable Energy Target: NGO Policy Recommendations*. 15.6.2015. Saatavilla osoitteessa:

[<http://www.wwf.eu/?uNewsID=247930>]. (Haettu 21.3.2020)

Dudley, Nigel, Jeanrenaud, Jean-Paul & Stolton, Sue: *The Year the World Caught Fire*.

12/1997. Saatavilla osoitteessa:

[<http://www.equilibriumresearch.com/upload/document/theyeartheworldcaughtfire.pdf>]. (Haettu 22.3.2020)

Econexus: *Agrofuel Moratorium Call*. 6/2007. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.econexus.info/publications-list>]. (Haettu 21.3.2020)

Euroopan komissio: *Renewable Energy – Recast to 2030 (RED II)*. Saatavilla osoitteessa:

[<https://ec.europa.eu/jrc/en/jec/renewable-energy-recast-2030-red-ii>]. (Haettu 21.3.2020)

Euroopan komissio: *COM/2019/142 final*. Saatavilla osoitteessa: [[https://eur-](https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b160eb62-4580-11e9-a8ed-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF)

[lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b160eb62-4580-11e9-a8ed-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF](https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b160eb62-4580-11e9-a8ed-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF)]. (Haettu 21.3.2020)

Euroopan komissio: *COM/2019/142 final: Annexes*. Saatavilla osoitteessa [[https://eur-](https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b160eb62-4580-11e9-a8ed-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_2&format=PDF)

[lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b160eb62-4580-11e9-a8ed-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_2&format=PDF](https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b160eb62-4580-11e9-a8ed-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_2&format=PDF)]. (Haettu 21.3.2020)

FAO: *Voluntary Guidelines to Support the Progressive Realization of the Right to Adequate Food in the Context of National Food Security*. Rooma, 2005. Saatavilla osoitteessa: [<http://www.fao.org/3/a-y7937e.pdf>]. (Haettu 30.3.2020)

FAO: *Global Forest Resources Assessment 2015*. Rooma, 2015. Saatavilla osoitteessa: [<http://www.fao.org/3/a-i4808e.pdf>]. (Haettu 21.3.2020)

Finnwatch: *Lapsityövoimaa ja vaarallisia kemikaaleja: Luonnonkumituotannon ongelmat Aasiassa*. 4/2012. Saatavilla osoitteessa: [https://finnwatch.org/images/pdf/finnwatch_luonnonkumi_web.pdf]. (Haettu 24.3.2020)

Finnwatch: *Viidakon lait: Palmuöljyostojen vastuullisuus Suomessa*. 5/2014. Saatavilla osoitteessa: [https://finnwatch.org/images/pdf/palmuoljy_web.pdf]. (Haettu 24.3.2020)

Finnwatch: *Viidakon uudet lait: Sertifiointijärjestelmien ja IOI Groupin vastaukset Finnwatchin "Viidakon lait" -selvitykseen*. 3/2015. Saatavilla osoitteessa: [https://finnwatch.org/images/pdf/Palmuljy_followup_FI_2015.pdf]. (Haettu 24.3.2020)

Finnwatch: *Seurantatutkimus IOI Groupin öljypalmuviljelmillä Malesiassa*. 5/2016. Saatavilla osoitteessa: [https://finnwatch.org/images/pdf/IOI-2016_FI_IV.pdf]. (Haettu 24.3.2020)

Finnwatch: *IOI Groupin työolot Malesian Sabahissa*. 4/2018. Saatavilla osoitteessa: [https://finnwatch.org/images/pdf/Sabah_IOI.pdf]. (Haettu 24.3.2020)

Finnwatch: *Keitä olemme*. Saatavilla osoitteessa: [<https://finnwatch.org/fi/keitae-olemme>]. (Haettu 1.4.2020)

Greenpeace: *How the Palm Oil Industry is Cooking the Climate*. 2007. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.yumpu.com/en/document/read/22079632/cooking-the-climate-greenpeace>]. (Haettu 21.3.2020)

Greenpeace: *Certifying Destruction: Why Consumer Companies Need to go beyond the RSPO to Stop Forest Destruction*. 2013. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.greenpeace.org/archive-international/Global/international/publications/forests/2013/Indonesia/RSPO-Certifying-Destruction.pdf>]. (Haettu 22.3.2020)

Greenpeace: *5 Problems with 'Sustainable' Palm Oil*. 1.11.2019. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.greenpeace.org.uk/news/5-problems-with-sustainable-palm-oil/>]. (Haettu 22.3.2020)

Greenpeace: *Who we are*. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.greenpeace.org/international/explore/about/>]. (Haettu 1.4.2020)

Greenpeace EU: *Funding and Transparency*. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.greenpeace.org/eu-unit/funding-and-transparency/>]. (Haettu 1.4.2020)

International Labour Organization (ILO): *What is Forced Labour, Modern Slavery and Human Trafficking*. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/definition/lang--en/index.htm>].

IOI Group: *IOI Group Sustainable Palm Oil Policy*. 2018. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.ioigroup.com/Content/S/pdf/Sustainable%20Palm%20Oil%20Policy.pdf>]. (Haettu 30.3.2020)

IOI Group: *About Us*. Saatavilla osoitteessa: [https://www.ioigroup.com/Content/CI/Corp_About]. (Haettu 1.4.2020)

IOI Group: *About Us: Group History*. Saatavilla osoitteessa: [https://www.ioigroup.com/Content/CI/Corp_History]. (Haettu 1.4.2020)

McAlpine, Fiona: *Malaysia's Palm Oil Expansion Ban: More Greenwashing or a Signal of Real Change?* 24.9.2018. Saatavilla osoitteessa: [<https://borneoproject.org/malysias-palm-oil-expansion-ban-more-greenwashing-or-a-signal-of-real-change>]. (Haettu 21.3.2020)

Ministry of Human Resources: *New Minimum Wage to be Implemented within 2 Months: Kula Segaran*. 20.7.2018. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.mohr.gov.my/index.php/en/2013-03-19-10-53-47/archives/72-news-cutting-2018/821-new-minimum-wage-to-be-implemented-within-2-months-kulasegaran-2?boxed=1>]. (Haettu 24.3.2020)

Moore, Peter & Rowell, Andy: *Global Review of Forest Fires*. 2000. Saatavilla osoitteessa: [<https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2000-047.pdf>]. (Haettu 22.3.2020)

MPOA: *Introduction*. Saatavilla osoitteessa: [<https://mpoa.org.my/introduction.php>]. (Haettu 1.4.2020)

MPOB: *About us*. Saatavilla osoitteessa: [<http://mpob.gov.my/corporate-info/about-us>]. (Haettu 1.4.2020)

MPOC: *Keen on Sustainability*. 2006. Saatavilla osoitteessa: [http://www.mpoc.org.my/upload/Keen_on_Sustainability.pdf]. (Haettu 30.3.2020)

MPOC: Sime Darby Makes it Two: Certification in Hand. *Global Oils & Fats Business Magazine*, vol. 5, issue 4, 2008. Saatavilla osoitteessa: [http://www.mpoc.org.my/upload/Sime_Darby_Certification_v5i4_3i.pdf]. (Haettu 22.3.2020)

MPOC: *Indirect Land Use Change Impacts of Biofuel*. 12.10.2010. Saatavilla osoitteessa: [<http://mpoc.org.my/indirect-land-use-change-impacts-of-biofuel/>]. (Haettu 21.3.2020)

MPOC: *Malaysian Palm Oil Wildlife Conservation Fund (MPOWCF) – CSR Contribution Towards a Just Cause*. 1.7.2011. Saatavilla osoitteessa: [<http://mpoc.org.my/malaysian-palm-oil-wildlife-conservation-fund-mpowcf-csr-contribution-towards-a-just-cause/>]. (Haettu 22.3.2020)

MPOC: *International Day of Biological Diversity*. 23.5.2014. Saatavilla osoitteessa: [<http://mpoc.org.my/international-day-of-biological-diversity/>]. (Haettu 21.3.2020)

MPOC: *Biodiversity is Declining? Not in Malaysia Though*. 29.2.2016. Saatavilla osoitteessa: [<http://mpoc.org.my/biodiversity-is-declining-not-in-malaysia-though/>]. (Haettu 21.3.2020)

MPOC: *Malaysian Sustainable Palm Oil (MSPO) to be Made Mandatory by 2019*. 14.3.2017. Saatavilla osoitteessa: [<http://mpoc.org.my/malaysian-sustainable-palm-oil-mspo-to-be-made-mandatory-by-2019/>]. (Haettu 22.3.2020)

MPOC: *About MPOC*. Saatavilla osoitteessa: [<http://mpoc.org.my/about-mpoc/>]. (Haettu 1.4.2020)

MPOC: *Palm Oil: The Facts*. Saatavilla osoitteessa: [<http://mpoc.org.my/palm-oil-the-facts/>]. (Haettu 22.3.2020)

MPOC: *Sustainability Archive*. Saatavilla osoitteessa: [<http://mpoc.org.my/sustainability-archive/>]. (Haettu 1.4.2020)

Neste: *Vastuullisesti tuotettu palmuöljy*. Saatavilla osoitteesta: [<https://www.neste.com/fi/konserni/vastuullisuus/vastuullinen-toimitusketju/vastuullisesti-tuotettu-palmuoljy>]. (Haettu 21.3.2020)

Nestlé: *Nestlé Partners with TFT (The Forest Trust) to Combat Deforestation*. 16.5.2010. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.nestle.co.uk/en-gb/media/pressreleases/nestlepartners-foresttrust>]. (Haettu 22.3.2020)

RSPO: *About*. Saatavilla osoitteessa: [<https://rspo.org/about>]. (Haettu 22.3.2020)

RSPO: *Certification*. Saatavilla osoitteessa: [<https://rspo.org/certification>]. (Haettu 22.3.2020)

RSPO: *Members*. Saatavilla osoitteessa: [<https://rspo.org/members>]. (Haettu 22.3.2020)

RSPO: *RSPO, Greenpeace and WWF Agree that the Palm Oil Industry Needs to be Transformed*. 28.10.2013. Saatavilla osoitteessa: [<https://rspo.org/news-and-events/news/rspo-greenpeace-and-wwf-agree-that-the-palm-oil-industry-needs-to-be-transformed>]. (Haettu 22.3.2020)

RSPO: *Principles and Criteria for the Production of Sustainable Palm Oil 2018*. 2018. Saatavilla osoitteessa: [https://ga.rspo.org/ga15/Resolutions/RSPO_P&C_2018.pdf]. (Haettu 22.3.2020)

Sime Darby: *About Us: History*. Saatavilla osoitteessa: [<http://www.simedarby.com/company/history>]. (Haettu 1.4.2020)

SUARAM: *Human Rights Report 2013*. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.suaram.net/wp-content/uploads/2018/02/HR2013-lowres.pdf>].

SUHAKAM: *Report of the National Inquiry into the Land Rights of Indigenous Peoples*. 2013. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.suhakam.org.my/pusat-media/sumber/laporan-siasatan-awam/>]. (Haettu 30.3.2020)

SUHAKAM: *Annual Report 2016*. 2016. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.suhakam.org.my/pusat-media/sumber/laporan-tahunan/>]. (Haettu 30.3.2020)

SUHAKAM *Annual Report 2017*. 2017. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.suhakam.org.my/pusat-media/sumber/laporan-tahunan/>]. (Haettu 30.3.2020)

SUHAKAM: *About*. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.suhakam.org.my/about-suhakam/>]. (Haettu 1.4.2020)

SUHAKAM: *Functions*. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.suhakam.org.my/about-suhakam/fungsi-kuasa/>]. (Haettu 29.3.2020)

UNFCCC: *Parties: Malaysia*. Saatavilla osoitteessa: [<https://unfccc.int/node/61107>]. (Haettu 22.3.2020)

United Nations: *United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*. Saatavilla osoitteessa: [https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/wp-content/uploads/sites/19/2019/01/UNDRIP_E_web.pdf]. (Haettu 30.3.2020)

United Nations General Assembly: *National Report Submitted in Accordance with Paragraph 5 of the Annex to Human Rights Council Resolution 16/21*. 10-11/2013. Saatavilla osoitteessa: [<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G13/161/32/PDF/G1316132.pdf?OpenElement>].

United Nations General Assembly: *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review*. 12/2013. Saatavilla osoitteessa: [<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G13/188/48/PDF/G1318848.pdf?OpenElement>].

United Nations General Assembly: *National Report Submitted in Accordance with Paragraph 5 of the Annex to Human Rights Council Resolution 16/21*. 11/2018. Saatavilla osoitteessa: [<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/256/22/PDF/G1825622.pdf?OpenElement>].

United Nations Human Rights Office of the High Commissioner: *Development is a Human Right*. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.ohchr.org/EN/Issues/Development/Pages/Introduction.aspx>]. (Haettu 28.3.2020)

United Nations Permanent Forum on Indigenous Issues: *Who Are Indigenous Peoples?* Saatavilla osoitteessa: [https://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/5session_factsheet1.pdf]. (Haettu 30.3.2020)

United Nations Treaty Collection: *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*. Saatavilla osoitteessa:

[https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-13&chapter=4&clang=_en]. (Haettu 30.3.2020)

WatchIndonesia: *International Declaration Against the 'Greenwashing' of Palm Oil by the Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO)*. Saatavilla osoitteessa:

[<http://www.watchindonesia.org/wp-content/uploads/RSPO.pdf>]. (Haettu 22.3.2020)

Wilmar International Ltd: *No Deforestation, No Peat, No Exploitation Policy*. 2019. Saatavilla osoitteessa: [https://www.wilmar-international.com/docs/default-source/default-document-library/sustainability/policies/wilmar-ndpe-policy---2019.pdf?sfvrsn=7870af13_2]. (Haettu 30.3.2020)

Wilmar International Ltd: *Corporate Profile*. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.wilmar-international.com/about-us/corporate-profile>]. (Haettu 1.4.2020)

Wilmar International Ltd: *Our Businesses: Plantation*. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.wilmar-international.com/our-businesses/plantation>]. (Haettu 1.4.2020)

WWF: *Profitability and Sustainability in Palm Oil Production: Analysis of Incremental Financial Costs and Benefits of RSPO Compliance*. 3/2012. Saatavilla osoitteessa:

[https://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/profitability_and_sustainability_in_palm_oil_production__update_.pdf]. (Haettu 22.3.2020)

WWF: *Where do Orangutans Live? And Nine Other Orangutan Facts*. 24.2.2014. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.worldwildlife.org/stories/where-do-orangutans-live-and-nine-other-orangutan-facts>]. (Haettu 22.3.2020)

WWF: *Progress on Palm Oil but More is Needed*. 28.9.2016. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.worldwildlife.org/blogs/sustainability-works/posts/progress-on-palm-oil-but-more-is-needed>]. (Haettu 22.3.2020)

WWF: *EU Bioenergy Policy – Briefing Paper*. 14.6.2017. Saatavilla osoitteessa:

[<http://www.wwf.eu/?uNewsID=302612>]. (Haettu 21.3.2020)

WWF: *Financial Info*. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.worldwildlife.org/about/financials>]. (Haettu 1.4.2020)

WWF: *Renewable Energy*. Saatavilla osoitteessa:

[http://www.wwf.eu/what_we_do/climate/renewables/]. (Haettu 21.3.2020)

WWF: *WWF:n suosittelimat sertifikaatit*. Saatavilla osoitteessa:

[<https://wwf.fi/ruokaopas/wwfn-suosittelemat-sertifikaatit/>]. (Haettu 22.3.2020)

WWF-Malaysia: *Annual Review 2019*. Saatavilla osoitteessa:

[https://d1k1jvfsq8j7onh.cloudfront.net/downloads/wwf_malaysia_annual_review_2019.pdf].

(Haettu 21.3.2020)

WWF Suomi: *Tietoa meistä*. Saatavilla osoitteessa: [<https://wwf.fi/wwf-suomi/tietoa-meista/>].

(Haettu 1.4.2020)

Tutkimus:

Adas, Michael: Series Editor's Preface. Teoksessa: *Environmentalism: A Global History*.

Kirjoittaja Guha, Ramachandra, toim. Adas, Michael. Longham World History Series, 2000, vii–ix.

Blenkinsop, Philip & Chu, Mei Mei: *UPDATE 1-Malaysia Says Still Open to Filing WTO Suit Against EU on Palm Oil*. 14.2.2020. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.reuters.com/article/eu-malaysia/update-1-malaysia-says-still-open-to-filing-wto-suit-against-eu-on-palm-oil-idUSL8N2AE36Z>]. (Haettu 21.3.2020)

Borras, Jun: Foreword. Teoksessa *The Palm Oil Controversy in Southeast Asia: A Transnational Perspective*. ISEAS Publishing, 2012, vii–xii.

Connell, Raewyn & Dados, Nour: The Global South. *SAGE Journals*, vol. 11, no. 1, 2012, 12–13. Saatavilla osoitteessa: [<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1536504212436479>]. (Haettu 2.4.2020)

Cramb, Rob & McCarthy, John: Introduction. Teoksessa: *The Oil Palm Complex: Smallholders, Agribusiness and the State in Indonesia and Malaysia*. Toim. Cramb, Rob & McCarthy, John. NUS Press, 2016, 1–26.

Chiavari, Joana: EU Biofuel Policies and their Implications for Southeast Asia. Teoksessa: *The Palm Oil Controversy in Southeast Asia: A Transnational Perspective*. Toim. Bhattacharya, Jayati & Pye, Oliver. ISEAS Publishing, Singapore, 2012, 199–219.

Chin, Emmanuel: Theresa Kok: Govt to Stop Oil Palm Expansion, Maintain Forest Cover, *Malaymail*, 4.7.2018. Saatavilla osoitteessa:

[<https://www.malaymail.com/news/malaysia/2018/09/04/teresa-kok-govt-to-stop-oil-palm-expansion-keep-50pc-land-as-forest/1669208>]. (Haettu 21.3.2020)

Endicott, Kirk: Introduction. Teoksessa *Malaysia's Original People: Past, Present and Future of the Orang Asli*. Toim. Endicott, Kirk. NUS Press, 2016, 1–38.

Garcés-Mascareñas, Blanca: *Labour Migration in Malaysia and Spain: Markets, Citizenship and Rights*. Amsterdam University Press, 2012.

- Globalis: *Kioton pöytäkirja*. 13.4.2016. Saatavilla osoitteessa: [https://www.globalis.fi/view/content/2812/full/1/1958]. (Haettu: 22.3.2020)
- Goedde, Petra & Iriye, Akira: Introduction: Human Rights as History. Teoksessa: *The Human Rights Revolution: An International History*. Toim. Goedde, Petra, Hitchcock, William & Iriye, Akira. Oxford University Press, 2012, 3–26.
- Grewe, Bernd-Stefan: The Adivasi Versus Coca-Cola: A Local Environmental Conflict and its Global Resonance. Teoksessa: *Exploring Apocalyptic: Coming to Terms with Environmental Alarmism*. Toim. Uekötter, Frank. University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, 2018, 169–194.
- Guha, Ramachandra: *Environmentalism: A Global History*. Toim. Adas, Michael. Longham World History Series, 2000.
- Hai, Teoh Cheng: Malaysian Corporations as Strategic Players in Southeast Asia’s Palm Oil Industry. Teoksessa: *The Palm Oil Controversy in Southeast Asia: A Transnational Perspective*. Toim. Bhattacharya, Jayati & Pye, Oliver. ISEAS Publishing, Singapore, 2012, 19–47.
- Hanson, Erin: *UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*. Saatavilla osoitteessa: [https://indigenousfoundations.arts.ubc.ca/un_declaration_on_the_rights_of_indigenous_peoples/]. (Haettu 30.3.2020)
- Heinimö, Jussi & Helin, Tuomas & Kujanpää, Marjukka & Linnanen, Lassi & Panapanaan, Virgilio & Soukka, Risto: *Sustainability of Palm Oil Production and Opportunities for Finnish Technology and Know-How Transfer*. Lappeenranta University of Technology, 2009.
- Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta: *Kehityksmaatutkimus*. Saatavilla osoitteessa: [https://www.helsinki.fi/fi/valtiotieteellinen-tiedekunta/tutkimus/tieteenalat/kehityksmaatutkimus]. (Haettu 2.4.2020)
- Hermes, Jennifer: *History of Green Third-Party Certifications*. 22.1.2013. Saatavilla osoitteessa: [https://www.environmentalleader.com/2013/01/history-of-green-third-party-certifications/]. (Haettu 6.5.2020)
- Ibrahim, Magda: *Iceland’s ‘Rang-tan’ Ad Hits 30m Online Views and Prompts Petition*. 12.11.2018. Saatavilla osoitteessa: [https://www.campaignlive.co.uk/article/icelands-rang-tan-ad-hits-30m-online-views-prompts-petition/1498682]. (Haettu 22.3.2020)
- Ibrahim, Mohd Syahril & Nordin, Rohaida: Exercising the principle of free, prior and informed consent (FPIC) in land development. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, 1/2014.
- IWGIA: *Indigenous Peoples in Malaysia*. Saatavilla osoitteessa: [https://www.iwgia.org/en/malaysia]. (Haettu 30.3.2020)

Ikävalko, Kari: Tutkijan väite: Nesteen biodiesel lisää reippaasti ilmastopäästöjä – Neste pitää raaka-ainettaan jätteenä. *Yle Uutiset*, 1.3.2020. Saatavilla osoitteessa: [<https://yle.fi/uutiset/3-11185697>]. (Haettu 21.3.2020)

Kaur, Amarjit: *Mobility, Labor Migration and Border Controls: Indonesian Labor Migration to Malaysia Since 1900*. 2004. Saatavilla osoitteessa: [https://www.researchgate.net/publication/242440457_Mobility_labor_migration_and_border_controls_Indonesian_labor_migration_to_Malaysia_since_1900].

Kupper, Patrick & Seefried, Elke: "A Computer's Vision of Doomsday": On the History of the 1972 Study The Limits to Growth. Teoksessa: *Exploring Apocalyptica: Coming to Terms with Environmental Alarmism*. Toim. Uekötter, Frank. University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, 2018, 49–74.

Kuronen, Timo: Talouskriisi jätti jälkensä Aasiaan. *Maailman kuvalehti*, 31.5.2000. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.maailmankuvalehti.fi/2000/3/talouskriisi-jatti-jalkensa-aasiaan>]. (Haettu 22.3.2020)

Levang, Patrice & Rival, Alain: *Palms of Controversies: Oil Palm and Development Challenges*. Center for International Forestry Research, 1/2014.

Merisaari, Rauno: 20 vuotta sitten: Wienin maailmankonferenssi loi nykyisen ihmisoikeuspolitiikan perustan. *Ulkoministeriön Uutiset*, 24.6.2013. Saatavilla osoitteessa: [https://um.fi/uutiset/-/asset_publisher/GRSnUwaHDPv5/content/20-vuotta-sitten-wienin-maailmankonferenssi-loi-nykyisen-ihmisoikeuspolitiikan-perustan]. (Haettu 30.3.2020)

MPOB: *Malaysian Palm Oil Industry*. Saatavilla osoitteessa: [http://www.palmoilworld.org/about_malaysian-industry.html]. (Haettu 30.3.2020)

Neier, Aryeh: *The International Human Rights Movement: A History*. Princeton University Press, 2012.

Nicholas, Colin: *The Orang Asli and the Contest for Resources: Indigenous Politics, Development and Identity in Peninsular Malaysia*. IWGIA, Kööpenhamina, 2000. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.coac.org.my/dashboard/modules/cms/cms~file/4898b596eaf16bc7e3bd970b65d8931e.pdf>]. (Haettu 30.3.2020)

Niebauer, Kevin: The Endangered Amazon Rain Forest in the Age of Ecological Crisis. Teoksessa: *Exploring Apocalyptica: Coming to Terms with Environmental Alarmism*. Toim. Uekötter, Frank. University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, 2018, 107–128.

Noor, Noraini & Shaker, Muhamad Nabil: Perceived Workplace Discrimination, Coping and Psychological Distress Among Unskilled Indonesian Migrant Workers in Malaysia. *International Journal of Intercultural Relations*, vol. 57, 3/2017, 19–29.

Pye, Oliver: Introduction. Teoksessa: *The Palm Oil Controversy in Southeast Asia: A Transnational Perspective*. Toim. Bhattacharya, Jayati & Pye, Oliver. ISEAS Publishing, Singapore, 2012, 1–18.

Pye, Oliver: An Analysis of Transnational Environmental Campaigning around Palm Oil. Teoksessa: *The Palm Oil Controversy in Southeast Asia: A Transnational Perspective*. Toim. Bhattacharya, Jayati & Pye, Oliver. ISEAS Publishing, Singapore, 2012, 179–198.

Radkau, Joachim: Nature and Power: An Intimate and Ambiguous Connection. *Social Science History*, vol. 37, iss. 3, syksy 2019, 325–345.

Rosner, Hillary: Palm Oil is Unavoidable. Can it be Sustainable? *National Geographic*, 12/2018. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.nationalgeographic.com/magazine/2018/12/palm-oil-products-borneo-africa-environment-impact/>]. (Haettu 22.3.2020)

Roy, Devasish: International human rights standards and indigenous peoples' land and human rights in Asia: General overview and strategies for implementation. Teoksessa: *Handbook of Indigenous Peoples' Rights*. Ed. Lennox, Corinne & Short, Damien. Routledge, 2016, 371–393.

Ruokavirasto: *Transrasvat*. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.ruokavirasto.fi/henkiloasiakkaat/tietoa-elintarvikkeista/ravitsemus/transrasvat/>]. (Haettu 1.4.2020)

Saieed, Zunaira: Palm Oil Association Condemn 'Rang-tan' Video Clip. *The Star*, 27.11.2018. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.thestar.com.my/business/business-news/2018/11/27/palm-oil-association-condemn-rang-tan-video-clip/>]. (Haettu 22.3.2020)

Sanderson, Sunny: Malaysian Oil Palm and Indonesian Labour Migration: A Perspective from Sarawak. Teoksessa: *The Oil Palm Complex: Smallholders, Agribusiness and the State in Indonesia and Malaysia*. NUS Press, 2016, 378–408.

Sandler Clarke, Joe: *How Palm Oil Sparked a Diplomatic Row Between Europe and Southeast Asia*. 18.3.2019. Saatavilla osoitteessa: [<https://unearthed.greenpeace.org/2019/03/18/palm-oil-indonesia-malaysia-biofuels-eu/>]. (Haettu 21.3.2020)

Sibon, Peter: Harvest is Great, Workers are Few. *The Borneo Post*, 6.4.2014. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.theborneopost.com/2014/04/06/harvest-is-great-workers-are-few/>].

Sipalan, Joseph: *Malaysia Threatens WTO Challenge to EU's Move to Drop Palm Biofuel*. 16.3.2019. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.reuters.com/article/us-eu-biofuels/malaysia-threatens-wto-challenge-to-eus-move-to-drop-palm-biofuel-idUSKCN1QX0DW>]. (Haettu 21.3.2020)

Solla, Katja: *Kiisteltyä palmuöljyä löytyy suomalaisestakin ruokakaapista*. 27.11.2014. Saatavilla osoitteessa: [<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/11/27/kiisteltya-palmuolja-loytyy-suomalaisestakin-ruokakaapista>]. (Haettu 1.4.2020)

Subramaniam, Yogeswaran: Orang Asli, Land Rights and the Court Process: “Native Title” Lawyer’s Perspective. Teoksessa: *Malaysia’s Original People: Past, Present and Future of the Orang Asli*. Toim. Kirk Endicott. NUS Press, 2016, 423–446.

Terveyskirjasto: *Creutzfeldt-Jakobin tauti (CJD)*. Saatavilla osoitteessa: [https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dllk00626#s5]. (Haettu 1.4.2020)

Tullis, Paul: How the World Got Hooked on Palm Oil. *The Guardian*, 19.2.2019. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.theguardian.com/news/2019/feb/19/palm-oil-ingredient-biscuits-shampoo-environmental>]. (Haettu 31.3.2020)

Uekötter, Frank: Introduction: The Apocalyptic Moment – Writing About Environmental Alarmism. Teoksessa: *Exploring Apocalyptica: Coming to Terms with Environmental Alarmism*. Toim. Uekötter, Frank. University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, 2018, 1–11.

Vidal, John: WWF International Accused of ‘Selling its Soul’ to Corporations. *The Guardian*, 4.10.2014. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.theguardian.com/environment/2014/oct/04/wwf-international-selling-its-soul-corporations>]. (Haettu 2.5.2020)

Wai Lin, Siew: Palm Oil. Teoksessa *Vegetable Oils in Food Technology: Composition, Properties and Uses*. Ed. Gunstone, Frank. Wiley-Blackwell, 2011, 25–58.

Ympäristöministeriö: *Kioton pöytäkirja*. 29.3.2019. Saatavilla osoitteessa: [https://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Ilmasto_ja_ilma/Ilmastonmuutoksen_hillitseminen/Kansainvaliset_ilmastoneuvottelut/Kioton_poytakirja]. (Haettu 22.3.2020)

Zelko, Frank: *Make it a Green Peace! The Rise of Countercultural Environmentalism*. Oxford University Press, 2013.

Zimmer, Katarina: *Why the Amazon Doesn’t Really Produce 20% of the World’s Oxygen*. 28.8.2019. Saatavilla osoitteessa: [<https://www.nationalgeographic.com/environment/2019/08/why-amazon-doesnt-produce-20-percent-worlds-oxygen/>]. (Haettu 22.3.2020)